



ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA

Zprávy z předsednictva – <i>Zdeněk Motyčka</i>	2
Jubilejní Speleofórum – <i>Zdeněk Motyčka</i>	3
Zpráva o činnosti předsednictva ČSS za rok 2010 – <i>Zdeněk Motyčka, Veronika Vlčková</i>	4
Hospodaření ČSS v roce 2010 – <i>Barbora Šimečková</i>	6
Návod na psaní zpráv o činnosti ZO ČSS – <i>Radko Tásler</i>	7

SPELEOLOGICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA

Speleologická záchranná služba České speleologické společnosti – <i>Roman Šebela</i>	9
Zprávy z akcí (50. let trvání Maďarské speleologické záchranné služby, 12. mezinárodní kongres speleologických záchranných služeb, Dryanovo, Bulharsko) – <i>Roman Šebela</i>	14

DOMÁCÍ LOKALITY

Tumperk – Komín v Rudickém: nové možnosti v Rudickém propadání – <i>Roman Šebela</i>	16
Čerpací pokus ZO ČSS 6-21 Myotis v jeskyni č. 346 – <i>Miroslav Blažek, Jan Flek</i>	18
Deponie sedimentů v Ochozské jeskyni a jejich redepozice – <i>Ladislav Slezák</i>	20
Copak nám to teče pod Tetínem – první objevy, aneb jak je dobré, když vám přeje Permon – <i>Petr Nakládal</i>	23

PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ

Podzemí města Hrobu – <i>Pavel Chaloupka, Zdeněk Růžička, Helena Karasová</i>	28
Znovu nalezené dědičné štolý Marie Pomocná – <i>Pavel Chaloupka</i>	31
Projekt „Podzemí Krkonoš“ a důl Kovárna pod Sněžkou – <i>Radko Tásler</i>	33

KRÁTKÉ A JINÉ ZPRÁVY

Akce Správy CHKO Český kras v roce 2011	36
Speleookenko – <i>Jan Kelf Flek</i>	36

TROCHA HISTORIE

Příspěvek k historii a hydrogeologii brněnského podzemí v areálu Zelný trh–Petrov–Špilberk – <i>Vojtěch A. Gregor</i>	40
Objev Jeskynní sekce v Punkevních jeskyních v roce 1910 – <i>Jan Kelf Flek</i>	52
Některé informace z korespondence mezi Antonínem Bočkem a Vladimírem Homolou z let 1944–1950, část 1., leden–červen 1944 – <i>Rudolf Musil</i>	57
Moravský kras, můj osud, 3. část Skály – <i>Hugo Havel</i>	64
Historie a její prezentování (reakce na příspěvek L. Slezáka ve Speleu č. 56) – <i>Hugo Havel</i>	73
O jedné ztracené prioritě aneb jak je důležité publikovat – <i>Hugo Havel</i>	76

VÝROČÍ A VZPOMÍNKY

Děčínští speleologové slaví kulaté výročí – <i>Jaroslav Kukla</i>	78
Větrný mlýn Rudice – průvodce Eduard Šebela – <i>Roman Šebela</i>	80

Foto na str. 1 obálky Důlní dílo Kovárna, Tři mosty (Foto R. Tásler)

Foto na str. 3 obálky Součinnostní cvičení SZS (Foto archiv SZS a P. Polák)

Foto na str. 4 obálky Přírodní trenažér SZS – Dóm halucinací, jeskyně 13C, Moravský kras (Foto P. Polák)

ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA



Zprávy z předsednictva

Zdeněk Motyčka



V průběhu jara nenastaly žádné zásadní události, které by bylo nutné podrobněji komentovat, a tak mi, prosím, dovoluje obrátit pozornost k události o to významnější – blížící se valné hromadě ČSS. Ta se sice bude konat až více než za rok, ale aby mohla proběhnout a stačila projednat vše potřebné, je nezbytné začít s její přípravou již nyní. Valná hromada je nejvyšším orgánem našeho sdružení, koná se jednou za čtyři roky a jejím prostřednictvím se projevuje vůle členů. Do působnosti valné hromady spadá např. schvalování dvou zásadních dokumentů našeho fungování – stanov a organizačního řádu ČSS, jejich případné doplnění a změny, oceňování zasloužilých členů, či volba nového předsednictva a dozorčího sboru.

V brzké době obdržíte ze sekretariátu výzvu a harmonogram k podávání Vašich námětů, které chcete na valné hromadě projednat a proto, prosím, věnujte náležitou pozornost jejich formulování. Nestačí pouze přijít s nějakým návrhem, ale je zapotřebí i příslušný návrh odůvodnit, aby i ostatní členové pochopili, proč s takovým návrhem přicházíte. Nezapomeňte, že na samotné VH budou přítomni vesměs jen Vaši delegáti a pokud nebudou znát většinový názor Vaší ZO, budou rozhodovat jen podle svého vlastního názoru. Ze stejného důvodu věnujte také náležitou pozornost právě volbě osoby delegáta, aby tento měl nejenom formální mandát, ale hlavně Vaši plnou důvěru k prosazování zájmů Vašich ZO.

Máte-li ve svém středu mimořádné osobnosti, které si za svou práci zaslouží nejvyšší formu ocenění, VH je jediným orgánem, který může udělit čestné členství v ČSS. Nezapomeňte, prosím, ani na tyto Vaše případné návrhy, neboť další

VH se bude konat až za čtyři roky! Mějte však na paměti, že institut čestného členství je zcela výjimečný a uděluje se za mimořádné zásluhy o speleologii, nikoliv jen u příležitosti životních jubileí.

Poslední poznámku mi dovoluť rovněž k důležité záležitosti a tou je složení budoucího předsednictva. Nemám teď na mysli široké úvahy o tom či onom

kandidátovi, ale spíše podnět k úvahám o Vašem případném vlastním zapojení do činnosti předsednictva. Rád bych, aby příslušníci, zejména mladší generace, našli odvahu a přiložili ruce k dílu pro nás všechny. Již po více než 30 let se vždy mezi námi tací našli a já pevně věřím, že i v budoucím předsednictvu tomu nebude jinak.

Jubilejní Speleofórum

Zdeněk Motyčka

Od pátku 29. dubna do neděle 1. května 2011 se ve Sloupu v Moravském krasu konal jubilejní 30. ročník tradičního setkání Speleofórum. V jeho průběhu odeznělo 27 přednášek o nejvýznamnějších objevných postupech českých speleologů u nás i v zahraničí. V rámci setkání byly rovněž uděleny následující ceny Speleofóra:

- cena předsednictva České speleologické společnosti za nejvýznamnější objevy v ČR, kterou získala ZO ČSS 6-22 Devon za objevy v závrtu Okrouhlík,
- cena předsednictva České speleologické společnosti za nejvýznamnější objev členů ČSS v zahraničí, kterou získala ZO 6-14 Suchý žleb za objevy propastí Nyx a Aither v Černé Hoře,
- cena účastníků Speleofóra za nejvýznamnější objevy v ČR, kterou rovněž získala ZO ČSS 6-22 Devon za objevy v závrtu Okrouhlík,
- cena účastníků Speleofóra za nejvý-

znamnější objev členů ČSS v zahraničí, kterou získaly shodným počtem hlasů expedice Kačna Jama do Slovinska a expedice Xibalba do Mexika,

- cena za nejlepší prezentaci, kterou získala ZO ČSS 6-01 Býčí skála za dokument *Dobývání dómu Ticha*, který vytvořil Štěpán Mátl,
- cena za nejlepší posterovou prezentaci, kterou získala ZO ČSS 6-01 Býčí skála,
- cena za nejlepší příspěvek do sborníku, kterou získali Petr Barák a Ivan Poul za článek *Okrouhlík – další bílá místa pod Vavřineckou plošinou odhalena, objevy v roce 2010*,
- cena za nejlepší výroční zprávu, kterou získala ZO 6-28 Babická, zejména za inovativní přístup k jejímu zpracování,
- zvláštní cena Speleofóra, kterou získali účastníci expedic na Špicberky za jejich přínos k rozvoji glaciopedologie.

Letošní ročník byl poznamenán nižší účastí, což však nemělo vliv na výbornou náladu, zejména po oba společenské večery. Organizačně vše opět zajišťovali

členové a příznivci ZO 6-16 Tartaros a zdárný průběh podpořila také celá řada sponzorů, za což jim patří ještě jednou upřímné poděkování.

Zpráva o činnosti předsednictva ČSS za rok 2010

Zdeněk Motyčka, Veronika Vlčková

Předsednictvo České speleologické společnosti se společně s dozorčím sborem sešlo v roce 2010 celkem pětkrát, a to v únoru v Praze, v dubnu ve Sloupu při příležitosti konání Speleofóra, dále pak v červnu v Praze, v říjnu ve Zbrašově a v prosinci v Praze, v sídle ČSS.

Mezi hlavní záležitosti, kterými se předsednictvo zabývalo, patřilo zejména:

Sídlo ČSS

Na počátku roku započala příprava na stěhování sekretariátu do nového sídla v Praze Na Březince, které bylo realizováno v březnu. Po zabydlení začal sekretariát od 1. 5. 2010 fungovat na nové adrese, která je od stejného data oficiální adresou sídla ČSS.

Hospodaření ČSS

Z důvodů změny pravidel pro rozdělování dotací ze státního rozpočtu byl připraven přechod ČSS na systém podvojného účetnictví. Byla vypracována a schválena interní účetní směrnice a provedena inventura veškerého majetku ČSS.

Úprava organizačního řádu

Předsednictvo připravilo změnu organizačního řádu týkající se zasilání zpráv

o činnosti základních organizací, spočívající v přesném specifikování požadavku na podobu výroční zprávy a rozeslalo ji ke korespondenčnímu hlasování. Korespondenční hlasování navržené změny schválilo.

Vznik nové ZO

O začlenění do organizační struktury ČSS požádala znovu část bývalých členů ZO Niphargus. Předsednictvo připravilo a rozeslalo tuto žádost ke korespondenčnímu hlasování, které vznik ZO schválilo.

Speleofórum

Předsednictvo se zabývalo přípravou Speleofóra 2010, tradičně ocenilo nejvýznamnější objev v ČR a nejvýznamnější objev členů ČSS v zahraničí, jakož i nejlepší výroční zprávu za rok 2009 a udělilo zvláštní cenu Speleofóra. U příležitosti Speleofóra byl vydán tradiční sborník v rekordním rozsahu 176 stran.

Ediční rada

Předsednictvo se několikrát zabývalo fungováním ediční rady a jejím složením, které doznalo řady změn. Stávající předseda oznámil úmysl ukončit své

působení a byl pověřen dočasným řízením rady do nalezení nového předsedy. Novou editorkou časopisu Speleo byla jmenována Jiřina Novotná. Speleologická záchranná služba nominovala své dva členy jako přispěvatele na www.speleo.cz a jejich činnost se okamžitě projevila publikováním celé řady příspěvků od SZS.

JESO

Byla podepsána licenční smlouva mezi ČSS a AOPK ČR, umožňující členům ČSS editovat a čerpat údaje z databáze JESO a následně byla spuštěna první vlna školení k JESO, které pořádala AOPK ČR pro členy ČSS. Další školení budou pokračovat i v roce 2011.

Ukončení výstavy v Národním muzeu

K poslednímu lednu byla ukončena výstava v Národním muzeu s názvem „Pojďte s námi do jeskyně“. ČSS byly předány návštěvní knihy a monitoring médií týkající se výstavy. Organizátoři výstavy připravili CD z výstavy, které je v prodeji na sekretariátě.

Různé

Předsednictvo se rovněž zabývalo celou řadou dalších záležitostí:

- oceňováním členů na návrhy ZO,
- projednáním stavu a schválením obnovy kancelářské techniky na sekretariátě,
- spoluprací s ČESONem na propagaci rozeznání a prevence WNS – White Nose Syndrom.

Přehled prezence členů a náhradníků předsednictva a dozorcího sboru ČSS

zasedání		8.	9.	10.	11.	12.
		24.2.2010	23.4.2010	25.6.2010	7.10.2010	9.12.2010
Motyčka	Zdeněk	y	y	y	y	y
Geršl	Milan	-	-	y	y	-
Piškula	Michal	-	y	-	y	-
Polák	Petr	y	y	-	-	-
Šimečková	Barbora	y	y	y	y	y
Tásler	Radko	-	y	y	-	y
Záviška	Mojmír	y	y	y	-	y
Mokrý	Tomáš	-	y	-	-	-
Doležal	Filip	-	y	-	-	-
Flek	Jan	y	y	y	y	-
Musil	František	y	y	-	y	y
Ouhrabka	Vratislav	y	-	y	y	y
Jindra	Karel	-	y	y	-	-
Šebela	Roman	-	y	-	-	y
Slavík	Pavel	-	-	-	-	-
Sírotek	Jan	-	y	-	-	-
Wagner	Josef	-	-	-	-	-

Hospodaření ČSS v roce 2010

Barbora Šimečková, hospodářka ČSS

V hospodaření ČSS převážila v r. 2010 po loňských mimořádných výdajích opět příjmová položka. Největší podíl tvoří příjmy z členských příspěvků, které zůstávají ve stejné výši jako loni. Je nutno proto vyzdvihnout úspěchy při získávání grantů na vybavení SZS a tisk časopisu Speleo. Podíl tržeb z prodeje propagačního zboží je stále nižší.

Ve výdajové oblasti se podařilo výrazně snížit náklady na poštovné, bankovní a telefonní poplatky. K úspoře došlo i v mzdové oblasti, a to změnou smluvní formy sekretářky, která se výrazněji promítne v příštím roce, kdy již bude v platnosti po celý rok. Naproti tomu vznikly výdaje na zajištění nového sídla ČSS na Březince, které jsou však přiměřené s ohledem na velikost prostor, jejich dispozici a obvyklé komerční ceny.

Od loňského roku mají členové ČSS možnost sledovat v interní části webových stránek přehled o pohybu financí ČSS v podrobném členění, který je každé čtvrtletí aktualizován.

Závěrem lze konstatovat, že hospodaření ČSS v roce 2010 bylo efektivní a vedlo k navýšení finančního zůstatku k 31. 12. 2010.

Změna v právních předpisech ohledně získávání grantů si vyžádala přechod ČSS na formu tzv. podvojného účetnictví. V souvislosti s touto změnou byla k 1. 1. 2011 schválena směrnice pro vedení účetnictví ČSS a provedeny inventury majetku ČSS.

Převod zůstatku z r. 2009	483 364,87 Kč		
Příjmy:		Výdaje:	
Členské příspěvky	579 890,00 Kč	Poštovné a bankovní poplatky	18 838,41 Kč
Grant MZP Speleo	70 000,00 Kč	Nákup zboží pro další prodej	2 235,00 Kč
Grant HZS pro SZS	123 000,00 Kč	Nákup liter. do knihovny a archivu	1 710,00 Kč
Grant nadace Česká literární	10 000,00 Kč	Nákup barevné tiskárny	17 373,00 Kč
Dar Jihomor. kraje pro SZS	100 000,00 Kč	Mzdové náklady vč. odvodů a poj.	116 408,00 Kč
Dar ZO 6-04 pro SZS	10 000,00 Kč	Pojištění ČSS	4 050,00 Kč
Prodej literatury a reklam. předmětů	110 603,00 Kč	Materiál pro SZS	274 095,11 Kč
Prodej služeb (vstupné SPF)	10 000,00 Kč	Materiál ostatní, kancelářský	12 700,50 Kč
Úroky z účtu	73,56	Náklady na Speleo 54, 55, 56	102 746,00 Kč
		Distribuce Spelea 54, 55, 56	10 187,00 Kč
		Náklady na sborník Speleo fórum	173 114,00 Kč
		Distribuce sborníku Speleo fórum	16 548,00 Kč
		Provozní režie	10 626,80 Kč
		Nájemné Březinka	88 000,00 Kč
		Energie Březinka	13 808,00 Kč
		Telefonní poplatky	13 189,69 Kč
		Internet, aplikace a domény	42 757,94 Kč
		Reprezentace (káva)	119,00 Kč
		Vedení účetnictví	12 000,00 Kč
Příjmy celkem	1.013 566,56 Kč	Výdaje celkem:	930 506,45 Kč
Zůstatek k 31.12.2010	566 424,98 Kč		

Návod na psaní zpráv o činnosti ZO ČSS

Radko Tásler

Odevzdávání zpráv o činnosti (dále jen ZZ) vychází z čl. 3 bodu 6 organizačního řádu ČSS, tedy je pro ZO povinné. Ve většině případů je i výjimka ze zákona o ochraně přírody (114/1992 Sb.) vázána na odevzdání ZZ orgánům ochrany přírody. Vzhledem k tomu, že ZO mají právní subjektivitu, neodevzdáním ZZ se mohou ZO vystavit právnímu postihu ze strany příslušných orgánů. ZZ musí být odevzdána na sekretariát ČSS do 31. 3. následujícího roku a odevzdání jiným úřadům se řídí podmínkami „výjimky“ a termín bývá různý.

Zpráva o činnosti

Vypracovává se za každý rok a musí obsahovat:

- a/ **zápis výroční členské schůze,**
- b/ **přehled stavu členské základny s přehledem odvodů z členských příspěvků,**
- c/ **zprávu o činnosti za kalendářní rok,**
- d/ **závěrečnou nebo dílčí zprávu/vy o dokumentaci a výsledcích ukončené průzkumné a výzkumné činnosti nebo její etapy.**

Tato osnova je pro ZO dle organizačního řádu povinná.

Dále uvádím návod nebo doporučení těm, kteří nemají se psaním zpráv zkušenosti.

Všechny čtyři složky musí být oddělitelné a je žádoucí odevzdat je též v el. podobě, nejlépe na CD a ve stejném

členění s názvy souborů jako v písemné podobě. CD je dobré vložit do sáčku a přilepit do desek zprávy. K bodům „a“ a „b“ pouze připomínám, že zápis výroční členské schůze musí obsahovat volbu výboru a schválení Zprávy o činnosti (viz stanovy).

ad c/ Zpráva o činnosti za kalendářní rok

Zpráva o činnosti za kalendářní rok by měla být přehledná a je vizitkou vaší práce. Uvědomte si, že za 50 či 100 let může být jediným dokladem o vaší speleologické činnosti. Ve zprávě je doporučeno oddělit po kapitolách činnost na lokalitách a ostatní činnost. U lokalit, kde se intenzivně pracuje, je dobré popsat stručně a přehledně základní provedené práce. Kde se něco významného podařilo objevit či vybadat, uvést samostatně jako ZZ (viz bod „d“). Činnost je dobré rozepsat po lokalitách, i když se na některé lokalitě téměř nic nedělalo. **Pokud jsou ZO v „útlumu“, musí též podat zprávu. Zpráva může být ve smyslu „vůbec nic jsme v roce 2010 nedělali“, ale musí mít formu oficiálního dokumentu, tedy alespoň uvedení ZO v hlavičce a kdo tuto jednu větu za ZO napsal. I tato zpráva musí být archivována.**

Příklady k bodu „c“ :

Činnost na lokalitách

Jeskyně Utajená – Jeskyni jsme pouze jedenkrát navštívili a zkontrolovali zabezpečení vchodů.

Jeskyňě Pod borovicí – Pokračovali jsme na zmáhání závalu, postoupili jsme cca o 2 metry... popis prací, použitá technika, pokračování prací atd. Během prací proběhla základní fotodokumentace.

Jeskyňě Ponorná – Proběhla základní dokumentace (rozepsat jaká, stručně co bylo zdokumentováno), dokumentace bude pokračovat příští rok.

Jeskyňě Javorka – V jeskyni pokračovaly intenzivní průzkumné a prolongační práce. Podařilo se objevit a zdokumentovat cca 100 m nových prostor. Podrobněji tyto objevy popisujeme v samostatné zprávě, která je přílohou zprávy o činnosti za rok 2010 (viz bod d).

Ostatní činnost

Během roku jsme uskutečnili 3 exkurze (stručně je popsat), provedli 12 přednášek, 2 výstavy, atd.

Bylo s námi vedeno správní řízení, protože jsme udělali průšvih tam a tam ... (ostatní se rádi poučí i pobaví).

Zorganizovali jsme expedici do Tram-tárie (stručně popsat), podrobně doporučuji do samostatné zprávy, viz bod „d“).

ad d/ Závěrečná nebo dílčí zpráva/vy o dokumentaci a výsledcích ukončené průzkumné a výzkumné činnosti nebo její etapy

Zahrnuje výsledky ukončeného průzkumu, výzkumu, objevu, ale i dílčí výsledky dlouhodobých projektů či expedic. Zprávám by se měla věnovat větší péče. Měly by mít odbornější charakter (nemluví o vědeckých zprávách). Zpráva musí obsahovat úvod, metody práce, popis výsledků, fotografie, prvotní dokumentaci (např. měřičský zápisník) a především plány a mapy v původním měřítku aj. Tedy vše, co jste v terénu zjistili a z čeho vycházíte například pro článek do Speleofóra, které je pochopitelně prostorově omezeno. V archivu ČSS bude ZZ přístupná vašim následovníkům, i když ZO zanikne a její archiv se ztratí v nenávratnu. Plány a jiné grafické přílohy v digitální podobě vytvořené ve specializovaných programech doporučujeme dublovat převedením do běžných formátů (pdf, jpg, tif, apod.).

SPELEOLOGICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA



Speleologická záchranná služba České speleologické společnosti

www.speleo.cz/speleorescue

K dosažení nových objevů v podzemí musí člověk podstoupit řadu činností náročných jak po fyzické, tak i po psychické stránce. Nepřítomnost přirozeného světla, chlad, vlhko, neustálá přítomnost vody, hluboké propasti, zúžené průlezy, náročná orientace ve spleti chodeb či domů, zřícené závaly, změny v biorytmu člověka – to jsou časté podmínky v nepřístupných jeskyních, se kterými musí speleolog počítat a být na ně připraven. Příroda si sama určuje výběr výstroje, výzbroje i způsob dosažení cíle. Nerespektování přírody a jejích zákonů právě v podzemí zvyšuje riziko, které v minulosti mělo

tragické následky ať již pro přírodu nebo i pro člověka samotného. Měnící se hladiny podzemních toků, nestabilita skalního masivu, ale i nedodržování zásad základní bezpečnosti si vyžádaly nejen jeden zásah Speleologické záchranné služby.

**POUŽÍVEJ ROZUM!
NEJDŮLEŽITĚJŠÍ SOUČÁSTÍ
OSOBNÍ VÝSTROJE JE TVŮJ
MOZEK!!!**

*Roman Šebela
náčelník Speleologické záchranné služby
České speleologické společnosti*

Poslání SZS

Speleologická záchranná služba České speleologické společnosti (SZS ČSS) byla zřízena v roce 1982 (22. 1. 2012 se bude konat v Českém krasu setkání u příležitosti 30 let od založení SZS) jako dobrovolná specializovaná složka ČSS, jejímž posláním je:

- poskytnout neprodlenou a kvalifikovanou pomoc v případě nehody v jeskyních nebo jiných extrémních podmínkách, na něž je materiálně i odborně připravena,
- spolupracovat při záchranných akcích v případě přírodních katastrof a stavech ohrožení životů a majetku na základě vyzvání složek Integrovaného záchranného systému České republiky, jehož je součástí.

Působí v ní vybraní zkušení speleologové, kteří procházejí lezeckým a zdravotnickým výcvikem a jsou schopni v případě potřeby poskytnout kvalifikovanou pomoc. Díky dlouholetým zkušenostem a pravidelnému nácviku velmi dobře ovládají vyproštění zraněného z těžko přístupných podzemních prostor. Tyto zkušenosti předávají i členům lezeckých družstev Hasičského záchranného sboru, s nímž úzce spolupracují.

Struktura SZS

V letech 2007–2010 se uskutečnila celková restrukturalizace SZS ČSS. Současná podoba odpovídá struktuře záchranných týmů ve světě. SZS ČSS je rozčleněna do dvou základních celků (Morava a Čechy), kterým velí náčelník. Stanice Morava má 18 a stanice Čechy 12 členů.

Stanice Čechy: Závaška Mojmir – velitel stanice, Jäger Ondřej, Novák Michal, Hóta Martin, Herget Jan, Kroha Milan, Záruba Ivo, Zelinka Jakub, Mengler Zdeněk, Šlahůnek Zdeněk, Tolar Jiří, Král Martin – lékař stanice

Stanice Morava: Kučera Karel – velitel stanice, Buček Jiří, Matuška Libor, Blažek Radoslav, Štos Oldřich, Polák Petr, Beneš Libor, Pernica Jindřich, Bělehrádek Věroslav, Střelec Petr, Kovačič Sebastian, Šutta Daniel, Brychlec Lukáš, Lehnert Martin, Kučera Jaroslav, Augustýnek Jiří, Fišer Petr, Kala Bedřich – lékař stanice.

SZS úzce spolupracuje s komisí pro speleopotápění, popřípadě někteří členové SZS jsou zkušenými jeskynnými potápěči s výcvikem pro záchranu pod vodní hladinou v jeskyních.

Záchranné akce SZS ČSS:

Hedvábná, Moravský kras

– 18. 12. 1994,

Lopač, Moravský kras – 3. 9. 1995,

Macocha, Moravský kras – 5. 9. 1996,

Macocha, Moravský kras – 13. 5. 1997,

13C, Moravský kras – 13. 10. 1998,

Kostelík, Moravský kras – 1999,

Rákoczi Barlang, Maďarsko – 2001,

Nová Rasovna, Moravský kras

– 27.–28. 2004,

Křížův závrt, Moravský kras – 2005,

Velká dohoda, Moravský kras – 2005,

Portálová jeskyně, Český kras

– 8. 10. 2005,

Cernlesko Brezno, Slovinsko – 2007,

Barová jeskyně, Moravský kras – 2007,

Plánivy, Moravský kras, 17. 11. 2007,

Hučiaca vyveračka, Zugo, Slovensko

– 2008.

Dne 18. 10. 2003 při cvičné akci v opuštěném dole Zálužná na severní Moravě zahynul při pádu do důlní šachty člen SZS Robert Židlický. Tragická nehoda tohoto zkušeného a obětavého záchranáře je těžkou ztrátou pro SZS a zároveň důkazem, o jak nebezpečnou činnost se jedná.

Ocenění

Naprostá většina zásahů SZS naštěstí končí úspěšně, tzn. vyproštěním postiženého. Za svoji činnost byli speleologičtí záchranáři několikrát oceněni:

Rákoczi Barlang – 2001: ocenění vlády Maďarské republiky a udělení Zlatého kříže České republiky za záchranu,

jeskyně Hučiaca vyvieračka – 2008: Zlatým záchranářským křížem Slovenské republiky za rychlou a efektivní spolupráci při záchrané akci,

jeskyně Barová – 2008: čestné uznání Zlatého kříže za záchranu speleopotápěče Ing. Janu Sirotkovi, členu SZS a speleopotápěčské komise.

Mimo pravidelná cvičení jednotlivých stanic ve všech krasových lokalitách ČR probíhá každoročně součinnostní cvičení celé SZS:

- 2004 jeskyně Hedvábná, Moravský kras,
- 2005 jeskyně Vintoky, Moravský kras,
- 2006 jeskyně Arnoldka, Český kras,
- 2007 Rudice, areál Kolíbky, v rámci 25. výročí založení SZS,
- 2008 Palachova propast, Český kras,
- 2009 Sloupsko-Šošůvské jeskyně (Nagelova propast), Moravský kras,
- 2010 Rudické propadání, Hlubokáč, Moravský kras.

Financování SZS

SZS je v současné době z části financována z příspěvků členů ČSS (50 Kč od každého člena), ale především z velké části z grantu poskytnutého Generálním ředitelstvím hasičského záchraného sboru na základě dohody o plánované pomoci na vyžádání mezi Ministerstvem vnitra Generálním ředitelstvím Hasičského záchraného sboru ČR a Českou speleologickou společností – Speleologickou záchranou službou. Další finanční a materiálovou podporu SZS získává formou sponzorství a dotací (např. dotace od Jihomoravského kraje). SZS nemá právní subjektivitu, tudíž veškeré finanční operace zajišťuje a schvaluje zřizovatel SZS – Česká speleologická společnost a její statutární orgány.

Materiálové vybavení

V rámci restrukturalizace byla celá SZS ČSS kompletně dovybavena jednotnou výstrojí a výzbrojí nutnou pro její specifickou činnost. Jedná se především o společný záchranářský materiál, zdravotnické vybavení i osobní vybavení jednotlivých členů pro činnost v podzemí i na povrchu.

Prevence a výcvik

Charakteristika prevence: „Nejlepší záchranářská služba je taková, která nemusí zasahovat!“

SZS vydala zdravotnické a bezpečnostní minimum v knižní podobě pro širokou členskou základu ČSS. Ve zrodu je i příprava publikace zabývající se problematikou výcviku SRT, která je určena opět členům ČSS.

V rámci praktického užití SRT i bezpečnosti jsou organizovány lezecké dny (např. Český kras 18. 6. 2011, Chlum u Srbska nebo 16. 7. 2011 Moravský kras, Kolíbky Rudice). Dále byl vybudován přírodní lezecký treňažér v Dómu halucinací v jeskyni 13C v Moravském krasu ve spolupráci se ZO ČSS 6-19 Plánivy. Přírodní lezecký treňažér slouží primárně pro výcvik členů ČSS, SZS a spolupracujících organizací IZS. Základní charakteristika: hloubka: 40 m, počet lanových cest: 4, počet kotvení: 40, délka použitých lan: 400 m.

V nadcházející době se SZS chce zaměřit především na posílení preventivních opatření při praktické speleologii. Záměrem je pomoc jednotlivým ZO ČSS např. kvalitním a bezpečným vystrojením frekventovaných vybraných lokalit v podzemí. Jednotlivé ZO mohou získat informace u velitelů stanic SZS.

Pojištění

Občan České republiky má zákonný nárok být zachráněn zdarma – tudíž i člen ČSS v rámci České republiky. V případě nehody v jeskyni je nutné tuto skutečnost ohlásit přes Integrovaný záchranný systém, jehož je SZS součástí. Volejte vždy telefonní číslo 150 (popř. 112) a uveďte vždy, že se jedná o jeskyni, uveďte pokud možno co nejpřesnější místo lokality, počet zraněných osob a druh zranění. Současně kontaktujte i některého ze členů SZS. V případě, že tak neučiníte, nebudou všichni zúčastnění záchranáři pojištění v rámci záchranné akce.

ČSS je držitelem již historické pojistky, která se dá uplatnit v případě nehody

či zranění při speleologické činnosti v rámci ČSS. Upozorňují, že následné plnění je však v řádech stokorun. Proto je výrazně doporučena vlastní pojistka či připojištění, zvláště pak při zahraničních expedicích. Ta je v některých zemích podmínkou pro možné povolení bádání či exkurzního či sportovního sestupu. Nutno tyto informace ověřit před uskutečněním jeskyňářských výprav. Existuje i možnost pomoci českým občanům v tísni v zahraničí v rámci Integrovaného záchranného systému, který je ovšem mobilizován na mezistátní úrovni. Proto pojištění nepodceňujte!!! Možným příkladem všestranného pojištění je např. rakouský Alpenverein.

SZS děkuje za podporu těmto subjektům:

Hasičský záchranný sbor České Republiky – finanční grant,
Jihomoravský kraj – finanční dotace,
obec Rudice – bezplatný nájem prostor skladu materiálu,
ZO ČSS 6-04 Rudice – finanční podpora,
ZO ČSS 6-19 Plánivy – zajištění přírodního lezeckého treňažéru v jeskyni 13C,
řádní členové České speleologické společnosti – 50 Kč roční příspěvek.

Sponzoři: Singing Rock, Konektel, DTD Radek Husák, T-Mobile.

Partneři a podporovatelé: Kola Novák Blansko, Vertikal sport, Rock Point, Sambar a další.



Foto 1 a 2 Součinnostní cvičení SZS – Rudice, Kolíbky, Moravský kras
(foto archiv SZS)

Závěrem:

Na závěr těchto informací pro členskou základnu ČSS chci poděkovat všem aktivním členům SZS ČSS, jejich blízkým a rodinným příslušníkům za profesionální přístup, obětování osobního času nad rámec vlastní jeskyňářské činnosti bez nároku na jakýkoliv honorář.

SZS hledá nové mladé zájemce z řad aktivních jeskyňářů, kteří jsou ochotni být připraveni pomoci svým kamarádům v podzemí. Výhody této činnosti jsou vyjmenovány v předchozím odstavci.

Jeskyňáře zachrání jenom jeskyňář!



Zprávy z akcí

Roman Šebela, náčelník SZS ČSS

50. let trvání Maďarské speleologické záchranné služby

Dne 29. dubna 2011 proběhly oslavy 50. výročí založení Maďarské speleologické záchranné služby. Tato je jedním z nejstarších dobrovolnických záchranných týmů v Maďarsku. Byla založena v roce 1961. Během doby jejího působení záchranáři zachránili stovky životů nejenom v jeskyni, ale i na povrchu, v těžko přístupných místech.

Na základě osobního pozvání vyrazím s Davidem Havlíčkem lůžkovým vlakem do Budapešti a následně do místa konání – jeskyně Pál-völgyi na okraji

Budapešti. Srdečně jsme přivítáni jedním z organizátorů Gyulem Hegedüsem. Po uvítací ceremonii spojené s projevy představitelů složek státu a dalších záchranných organizací probíhá demonstrace transportu zraněného na vystavené ocelové konstrukci před areálem jeskyně, kde je i vystavena výstroj a výzbroj záchranných služeb. Využíváme možnosti návštěvy krásné jeskyně Pál-völgyi s osobním průvodcem. Během konání akce dochází k navázání a upevnění spolupráce mezi českou, maďarskou





(Foto 1 a 2 R. Šebela)

a slovenskou stranou. Do dnešních dnů je zde vzpomínána velká záchranná akce v roce 2001 v maďarské Rákoczi barlang, na které se velkou měrou podílela i Speleologická záchranná služba ČSS.

Závěrečná guláš párty doplněná projekcí fotografií z historie záchranářství v Maďarsku příjemně ukončila maďarské oslavy a nás čeká cesta na jubilejní 30. ročník Speleofóra ve Sloupu.

12. mezinárodní kongres speleologických záchranných služeb, Dryanovo, Bulharsko

Dne 8. až 15. května 2011 se uskutečnil 12. mezinárodní kongres speleologických záchranných služeb v bulharském Dryanovu. Na toto setkání se sjelo více než sto jeskyňářů záchranářů z 15 zemí světa. Kompletní zpráva je uveřejněna

na www.speleo.cz.

Důležitým bodem při jednáních bylo i možné mezinárodní setkání speleologických záchranných služeb při 16. mezinárodním speleologickém kongresu v roce 2013 v Brně.

DOMÁCÍ LOKALITY



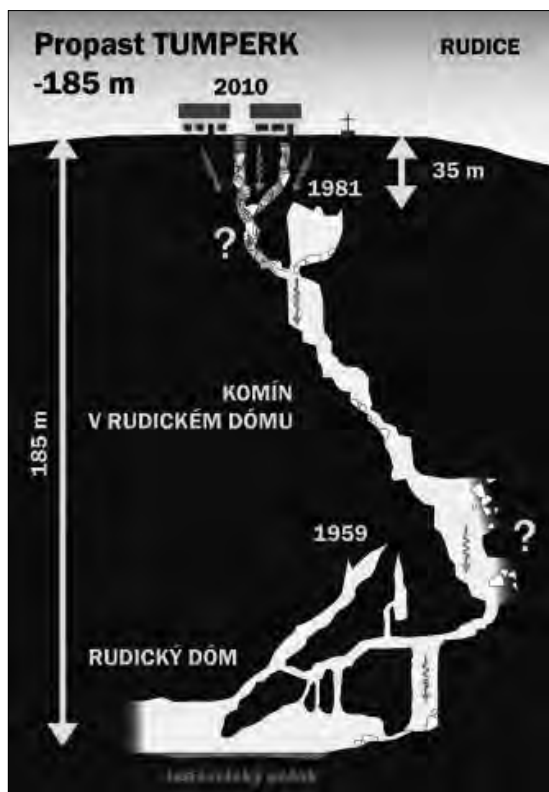
Tumperk – Komín v Rudickém: nové možnosti v Rudickém propadání

Roman Šebela (ZO 6-04 Rudice)

Na konci července 2010 došlo k propadu komunikace v Rudici na křižovatce Třetí a Tumperské ulice naproti horní prodejně Jednoty (mezi restaurací Tumperek a Větrným mlýnem). Otvor ve vozovce, o průměru 20 cm, pod sebou skrýval dutinu o velikosti cca 4 m³.

Po otevření komunikace pracovníky Vodárenské a. s. bylo zjištěno, že obrovskou dutinu vytvořila vytékající voda ze silně poškozené kanalizace. Voda vymlela okolní podloží a odnesla materiál do krasových dutin podzemí. Speleologický průzkum byl jediným logickým řešením vzniklé situace.

Propadlé místo se nachází nad jeskyněmi Rudického propadání, přibližně v oblasti Rudického dómu protékajícího Jedovnickým potokem, jehož řečiště se nachází cca 190 m hluboko. Již od 80. let je v těchto místech vylezen Komín v Rudickém dómu do výšky 150 m nad podzemní hladinu Jedovnického potoka, tj. asi 30 m pod povrch. V minulých letech zde probíhalo zaměření koncových



partii komínu vůči povrchu radiomajákem a pozemním radarem (Z. Šerebl, Brtníci – Lída a Tomáš Ondrouchovi). Propad vytvořil třetí vrchol trojúhelníku z již zaměřených bodů (včetně jednoho neúspěšného vrtu) s délkou strany cca 30 m. Za pomoci betonových skruží bylo zabezpečeno místo propadu a ve spolupráci s obcí a s Vodárenskou a. s. opraveno víceúrovňové křížení splaškové a staré dešťové kanalizace.

Pokud by došlo v budoucnu během speleologického průzkumu k propojení zajištěného místa a nejvyššího bodu v Komínu Rudického dómu, vznikla by tím nejhlubší suchá propast v České republice. Důležitější by však bylo vytvoření komunikačního prostoru pro přívod elektrické energie pro případné čerpací pokusy jednak v právě otvíraném Žegrovském vodopádu v Rudickém dómu a jednak ve 300 m vzdáleném přítoku Staré řeky, kde byl postup prozatím zastaven zasedimentovaným sifonem, znemožňujícím i potápěčský průzkum. Následný experiment ve spolupráci s rudickými hasiči potvrdil téměř přímé spojení povrchu s koncovými partiemi Komínu v Rudickém dómu.

Několik načerpaných kubíků vody nevytvořilo ani hladinu v čerstvě instalovaných skružích a během 16 minut (!) se s hukotem objevilo na dně Rudického dómu 190 m hluboko! Sloup nízkého napětí nacházející se 1 m od zabezpečeného propadu jen znásobuje motivaci pro řešení hned několika nádherných speleologických „komplikací“, dráždících již několik jeskyňářských generací.

Poznámka autora: Tumperk je název kopce v obci Rudici – název jedné ze tří jejích částí. Název pravděpodobně vznikl z německého „Ton berg“ – Jílový kopec nebo z Dumm berg – Hloupý kopec (vozkové údajně na kopec nadávali, když sváželi pivozy jíl či vytěženou rudu). Vše je jen teorie a historická spekulace. Název restaurace Tumperek je již zlidovělý tvar výše uvedených názvů.

Pracovní název zkoumané lokality je prozatím Tumperk, čas ukáže zda potenciální objevy přinesou nové podzemní pasáže i nové názvy.



*Propad v komunikaci v Rudici
(Foto R. Šebela)*

Čerpací pokus ZO ČSS 6-21 Myotis v jeskyni č. 346

Miroslav Blažek (SJ ČR, ZO ČSS 6-21 Myotis), Jan Flek (SJ ČR, ZO ČSS 6-21 Myotis)

Prolog

Objev Punkevních jeskyní r. 1909

„V třetí pracovní den byl prosekán otvor vyerodovaný přírodou v lité skále a začali jsme drtit balvany a vytahovat je po kusech. Konečně jsme se mohli opatrně proplazit zbylou balvanitou sutí s kol. V. Ješkem a sjet po laně dolů. Octli jsme se v nevlídné prostoře, na jejímž dně byla volná směs balvanů. Prodlíváme se a slézáme níž a níže mezi kamennými kolosy. V tom se zaleskla vodní hladina – jsme tedy přece u Punkvy! Je to ale zase jen nepřekročitelný sifon. Zpět! Hledáme další pokračování, hledáme další průvan, který se nám dole ztratil. Vede nás s naprostou určitostí do výše k malému otvoru ...“

Takto popisuje Prof. K. Absolon první část sestupu vedoucího k objevení Předního dómu Punkevních jeskyní. Narazil při něm na vodní hladinu, která jej donutila hledat cestu výše. Zcela pochopitelně považoval tuto vodní hladinu za Punkvu. Nemohl ovšem v té době vědět, že aktivní tok Punkvy je téměř 70 m daleko! Absolon popisuje vodní hladinu v hloubce 6 m pod počvou chodby. (Dnes je tato hladina neznámá, byla zřejmě zasypána při ražbě štoly nového vchodu). Další vodní hladinu popisuje v Předním dómu v propasti 10 m hluboké. (Také tato vodní hladina je dnes neznámá). V současné době je možné zastihnout vodní hladinu v přední části vstupní štoly jeskyně č. 346.

O konzultaci jsem požádal V. A. Gregora (Celořána). Obdržel jsem odkaz

na literaturu, kterou nemám k dispozici (snad se časem objeví): GREGOR V. A. (1975a): Geologie, hydrologie a geomorfologie propasti Macocha a macošských jeskyní. Závěrečná zpráva z výzkumu v letech 1969–1974. Rukopis. Geologický ústav Moravského muzea, Oddělení pro výzkum krasu, KOMM 18/ Brno.

Z jeho další informace vyjímám:

„O tomhle záhadném minikomplexu (j. č. 346, 347 pozn. autora) jsem několikrát diskutoval s Přemyslem Ryšavým. Ten mě upozornil na rozdíly v úrovni vodních hladin za různých hydrografických situací (vodních stavů). Víím o stagnaci resp. velmi pomalém poklesu hladiny v souvislosti s dlouhodobým snížením hladiny Punkvy na Vodní plavbě v souvislosti s ražbou štoly od Vodníka na Velká jezera r. 1971–72. Na základě tohoto faktu jsem usoudil, že vody v komplexu 346/347 přímo nesouvisí s Vodní plavbou. Spíše tvoří jakési mrtvé rameno, zasahující pod dnešní úroveň dna suchých Punkevních j. (Přední dóm, Tunelová). Na základě Tvých informací si myslím, že za povodňových situací může existovat komunikace s Vodní plavbou resp. podúrovňová komunikace s Tunelem (?) či Malým propadáním.“

Tato úvaha mě navedla podívat se na tuto problematiku z širšího pohledu:

- cca 5 m od vchodu do štoly PJ je j. č. 346 s volnou vodní hladinou. Dle M. Blažka hladina zůstává konstantní i při vypuštění Punkvě,
- cca 35 m od vchodu do štoly PJ je dnes

neznámá vodní hladina v hloubce 6 m (Absolon 1970),

- cca 60 m od vchodu do štoly PJ (v Předním dómu) je dnes neznámá propáštka s vodní hladinou v hloubce 10 m (Absolon 1970),
- v Předním dómu je trativod, do kterého je sveden přepad z I. sifonu, který slouží jako mohutný ponor při povodňových stavech v Předním dómu, dle J. Jaruška se bahnitá voda neobjevuje v relativně čisté Punkvě,
- I. sifon: „Dne 29. ledna 1911 byla hladina o 3,8 m výše než hladina Punkvy, dno bylo 1,8 m nad Punkvou, ale vlastní skalnaté dno pokryté silnou vrstvou náplavu bylo v úrovni hladiny Punkvy.“ (Absolon 1970),
- II. sifon: sifon pod Hlinitými síněmi na konci Tunelové chodby. Dle Absolona (1970): „Malá odstředivá pumpa ihned vykonala svou úlohu, neboť v několika dnech vysála vodu 12 m širokého, 15 m dlouhého a 6 m hlubokého sifonu. Zde bylo nahromaděno asi 1 100 m³ vody, přičemž dlužno podotknout, že sifon není jen přebytkem z velké vody. Spodní puklinová voda se zde stále protlačuje ze všech stran ...“

Čerpací pokus ZO ČSS 6-21 Myotis

Čerpací pokus měl zjistit průběh povodňových vodních cest z Předního dómu Punkevních jeskyní a prokázat jejich souvislost se současnou Punkvou a dále ověřit možnost existence jezer, případně volných prostor v oblasti mezi II. sifonem a tokem současné Punkvy.

Čerpání bylo zahájeno v sobotu 29. 1. 2011 ve 14.30 hod. v jeskyni č. 346.



Po 20 minutách byl pokles úrovně hladiny 15 cm. Stejný pokles se projevil i v jeskyňce 347. Pak se pokles hladin zastavil, voda v jeskyňce č. 346 probublala a hladiny počaly stoupat. Během cca 8 min. vystoupily o 6 cm, tj. o 9 cm níže než byla původní hladina. V této výši stagnovaly až do ukončení čerpacího pokusu v neděli 30. 1. 2010 v 7.00 hod.

Pro zajímavost jsme v čase 20.45–21.00, tj. na čtvrt hodiny, přerušili čerpání a hladiny stále stagnovaly.

Celkem bylo vyčerpáno cca 600 m³ vody, tj. asi polovina objemu II. sifonu v Tunelové chodbě (cca 1 100 m³, Absolon 1970).

„Konce jeskynních chodeb jsou pouze zdánlivé a vždy jsou to jen zborcená a zařícená místa uprostřed dalšího pokračování, za nimiž se v nezměrném rozvětvení rozšiřují. Prolomíš-li takové sbory, přijdeš do nového nevypočitatelného pokračování již známých dostupných jeskyň,“ pravil Karel Ludvík Reichenbach (1788–1869).

Tento „geniální Karel z Reichenbachů“ ještě nemohl mít povědomost o jeskynních tocích a jezerech, jinak by je do svého nazírání na problematiku pokračování jeskyní jistě zahrnul.

A tak si můžeme říci ve zkratce: „Konce jeskynních jezer jsou pouze zdánlivé. Vyčerpáš-li taková jezera, přijdeš do nového nevypočitatelného pokračování již známých dostupných jeskyň.“

Nám se jezero vyčerpát nepodařilo,

do nového nevypočitatelného pokračování jsme tak nepřišli. Ale nic není ztraceno, jen vznikly další otazníky!

Tak někdy příště (až bude vypuštěná Punkva). Ono to tam někde je! Jen se tam dostat.

Organizátoři akce děkují za pomoc a podporu organizacím i jednotlivcům:

Správě jeskyní České republiky, Správě jeskyní Moravského krasu, Provozu Punkevních jeskyní, Zdeňkovi Doleželovi a Aleši Havlovi ze ZO ČSS 6-21 Myotis, Davidovi Mikešovi ze ZO ČSS 6-06 Vilémovice, Milanovi Skoupému ze ZO ČSS 6-12 Speleoklub Brno, Františkovi Musilovi a Barboře Mádrové ze ZO ČSS 6-16 Tartaros, Radkovi Kolářovi a Janu Flekovi jun.

Deponie sedimentů v Ochozské jeskyni a jejich redepozice

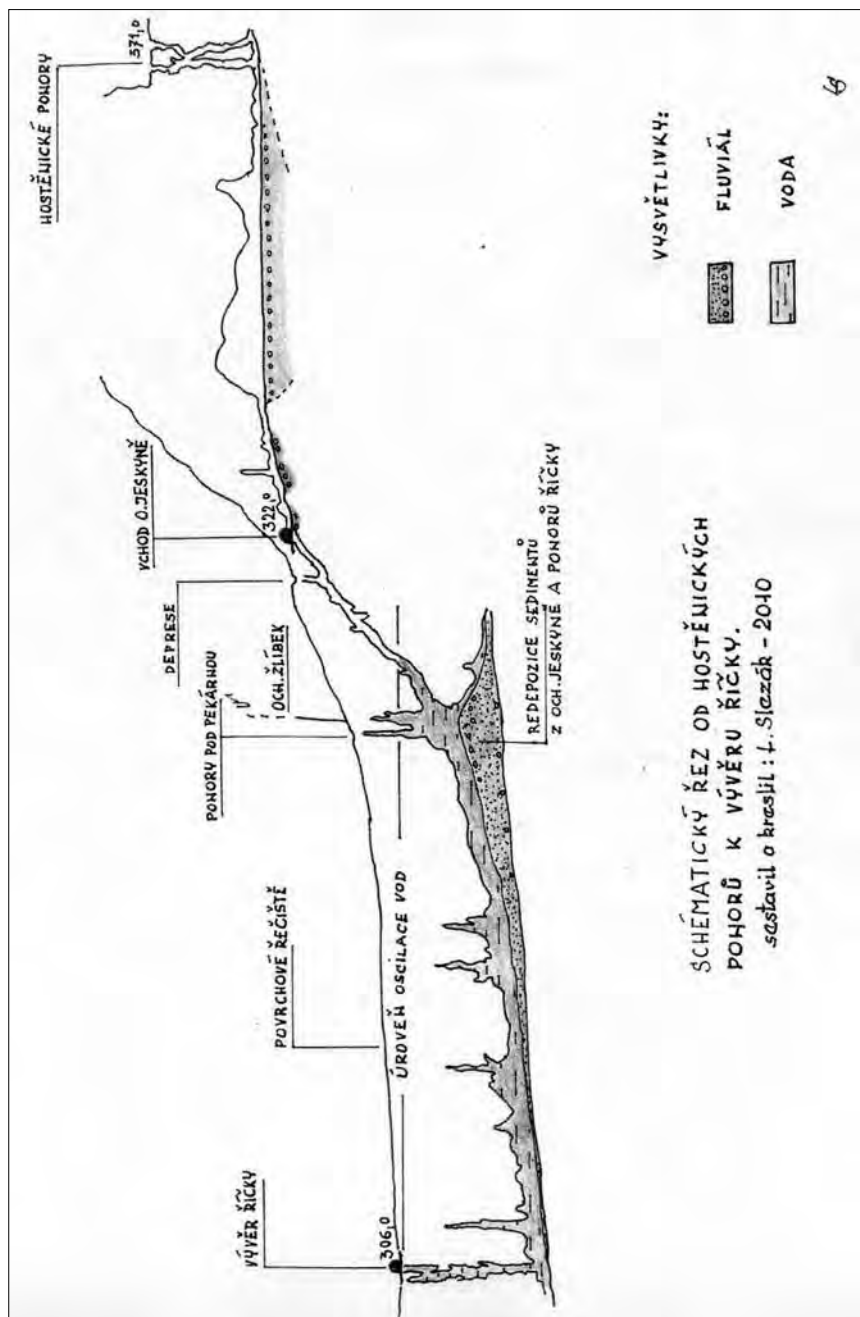
Ladislav Slezák

Situace akumulací fluviálních sedimentů v prostorách Ochozské jeskyně, tak jak ji známe dnes, je výsledkem procesů, které probíhaly od předbádenské fáze vývoje celé jeskynní soustavy hlavního horizontu.

Doposud nevíme, jestli zašterkování části povodňového horizontu, tj. Nové Ochozské jeskyně a Velkých dómů (mimo Hadici a Labyrint) proběhlo v období těsně před bádenskou transgresí nebo po ní. Je nesporné, že středně zrnité šterky s podílem písčité a jílovité

složky jsou provenience povodí Říčky. Tato akumulace postihla převážnou část volných prostor jeskyně (povodňový stupeň) a byla ukončena hiátem.

Dnes jsou tyto sedimenty odhaleny jen nehlubokým zářezem koryta periodického toku Hostěnického potoka. Zahloubení se pohybuje zhruba v rozmezí 1,2–1,5 m. Nadložními sedimenty tohoto souvrství jsou hlíny, písčité hlíny, proplástky jílovitých sedimentů i oválené úlomky jílu typu téglů. Celý tento mohutný soubor ve fázi ukončení



Schematický řez od Hostěnických ponorů k vývěru Řičky

sedimentace zaplnil zbytkový prostor jeskyně. Jedinou výjimkou jsou vysoké prostory Velkých dómů, kde sedimenty nedosáhly zcela stropů.

Podle palinologických studií (N. Doláková – 1998) se jedná o mladé sedimenty pleistocénu. Jejich původ je kladen do snosové oblasti Hostěnické deprese, která v té době patrně fungovala jako plytká přetoková nádrž s odvodňováním přes Kamenný žlíbek. Otevřením cest přes Labyrint a v koncové fázi přes dnešní propadání byly tyto sedimenty vplaveny do jeskyně.

Hostěnické vody si postupem času vyerodovaly cestu pásmem tektonicky narušených vápenců, vytvořily strmě spádující, kaskádovitou soustavu kanálů a puklinových chodeb, zaústěných do spodní, předbádenské úrovně.

Touto cestou byla vyklizena převážná část sedimentární výplně z Velkých dómů, přílehlých odboček (Zkamenělá řeka, Chodba u Smuteční vrby) a chodby Nové Ochozské jeskyně. Strmost spádové křivky toku, erodujícího ve vlastních náplavách, byla patrně příčinou, že rozplavené jemné sedimenty prošly nově vytvořenými cestami bez problémů, aniž byly schopny opět sedimentovat.

Teprve bazální štěrková akumulace zastavila překotnou hloubkovou erozi a vyrovnání spádové křivky toku v Nové Ochozské a Velkých dómech na dnešní 1%. Periodické vody protékající jeskyní tak vytvořily ve štěrcích koryto (průměrná hloubka kolem 1 m), kterým jsou tyto štěrky transportovány.

Při jejich rozpadu jsou jemné komponenty vyplaveny (písek, jíl) a valounový materiál vyrovnává stupně dnešní

Hadice. Ze stupňovité chodby se tak stala poměrně jednoduchá odvodňovací cesta se spádem 15%. Štěrkový materiál graduje ve smyslu hmotnosti valounového složení. Patrně největší akumulace dosahuje v Puklinové chodbě (Líšeňský trativod).

Na základě podkladů, publikovaných M. Křížem (1902) a jejich částečné korekce, bylo možno stanovit množství vyklizených materiálů. Jemných sedimentárních frakcí uložených Hostěnickým potokem bylo z úseku od „Křížovy vyhlídky“ (odbočka do Nové Ochozské jeskyně) po ústí Hadice odneseno (a Hadicí prohnáno) 13 200 m³. Z části Nové Ochozské ještě dalších 300 m³. Štěrkového materiálu starší provenience bylo odtransportováno 578 m³ (116 m³ jílu a písku, 462 m³ valounového materiálu). Z výše uvedené skutečnosti je možno odhadnout, že právě valounová komponenta zůstala v prostorách Hadice.

Představíme-li si přemístění obrovského objemu sedimentů do prostor spodní předbádenské úrovně v úseku Ochozská jeskyně – Výtok Říčky I., vystane představa o mohutnosti systému a současně o vzednutí hladin vod v těchto prostorách. Následoval vznik hlubokých sifonů a vývěr vod do prohlubujícího se povrchového údolí.

Vyvěračky Říčky tak můžeme klást do přímé souvislosti s vyklizením sedimentů z Ochozské jeskyně, což by časově odpovídalo mladému pleistocénu. Modelace objevené vodní propasti (hloubka přes 25 m) na konci stoly ve vývěru V-1 by tomu plně odpovídala.

Vracíme se tak opět k otázce erozní báze předbádenské úrovně. Jsem

přesvědčen o tom (což proklamují stále), že vývěrová delta složitě hydrografického podzemního komplexu ležela při kontaktu vápenců a spodnokarbonských slupenců (kulm) v Mokerské depresi.

Věřím, že krasové jevy, postupně odkrývané vápencovými velkolomy, v budoucnu tyto záhady plně rozkryjí díky sedimentárnímu obsahu, osteologickému materiálu a nelze vyloučit, že budou objeveny i volné krasové dutiny.

Je všeobecně známo, že Správa CHKO Moravský kras každoročně čerpá prostředky pro tzv. manažment ochrany přírody. Spadají sem různé zásahy preventivního, údržbového či nápravného opatření k ochraně přírody a krajiny

(uzávěry jeskyní, pasení ovcí na krasových stráních). Zatím jsem se nesetkal s myšlenkou zásahu do obnovy a ochrany funkcí vodního režimu v povodí Říčky.

Katastrofální poklesy objemů podzemních vod (příkladem je totální výpadek funkce vyvěračky Říčky v r. 2009) dané oblasti jsou ovlivňovány omezováním dotací z povrchových toků. Zvýšené vodní stavy povrchových toků za četných ročních situací odtékají bez užítku povrchovými řečišti, aniž by se významně podílely na naplňování rozsáhlých podzemních rezervoárů. Promyšlenými zásahy by bylo možno tuto situaci výrazně změnit.

Copak nám to teče pod Tetínem – první objevy, aneb jak je dobré, když vám přeje Permon

Petr Nakládal (ZO 1-02 Tetín)

Před jednou akcí konanou na počest jednašedesátého výročí vítězného února jdu do krámu koupit si svačinu a koho tam nevidím. Po dlouhé době jsem se setkal s kolegou jeskyňářem, mezi známými přezdívaným Permon. Po krátkém rozhovoru při loučení pronesl větu, která se mi, vzhledem k následujícím okolnostem, vryla do paměti. Věta zněla: „A tak ti od srdce přeji, abyste tam něco našli.“ A protože to bylo opravdu od srdce a od člověka, který na Tetínsku objevil největší jeskyni (Martina), keltskou svatyni a stříbrný poklad, mohl jsem odpoledne po návratu z akce odpovědět: „Díky tvému přání jsme na

propástkách objevili první volnou prostor.“

Co tomu ale předcházelo. Jak již bylo napsáno v člancích řady „Copak nám to teče pod Tetínem“ (Speleo 39 a 41) výkopové práce byly zahájeny na podkladě nejprve orientačního a posléze podrobného hydrogeologického průzkumu. V jeho průběhu jsem prozkoumal a kvantifikoval vývěry krasových vod z kvartérních sedimentů do Berounky z podzemních prostor pod Tetínem. Na podkladě podrobnějšího zkoumání geologické stavby v oblasti Tetína pod hradem, v místě jeskyně Tetínské propásky, jsem došel k závěru, že

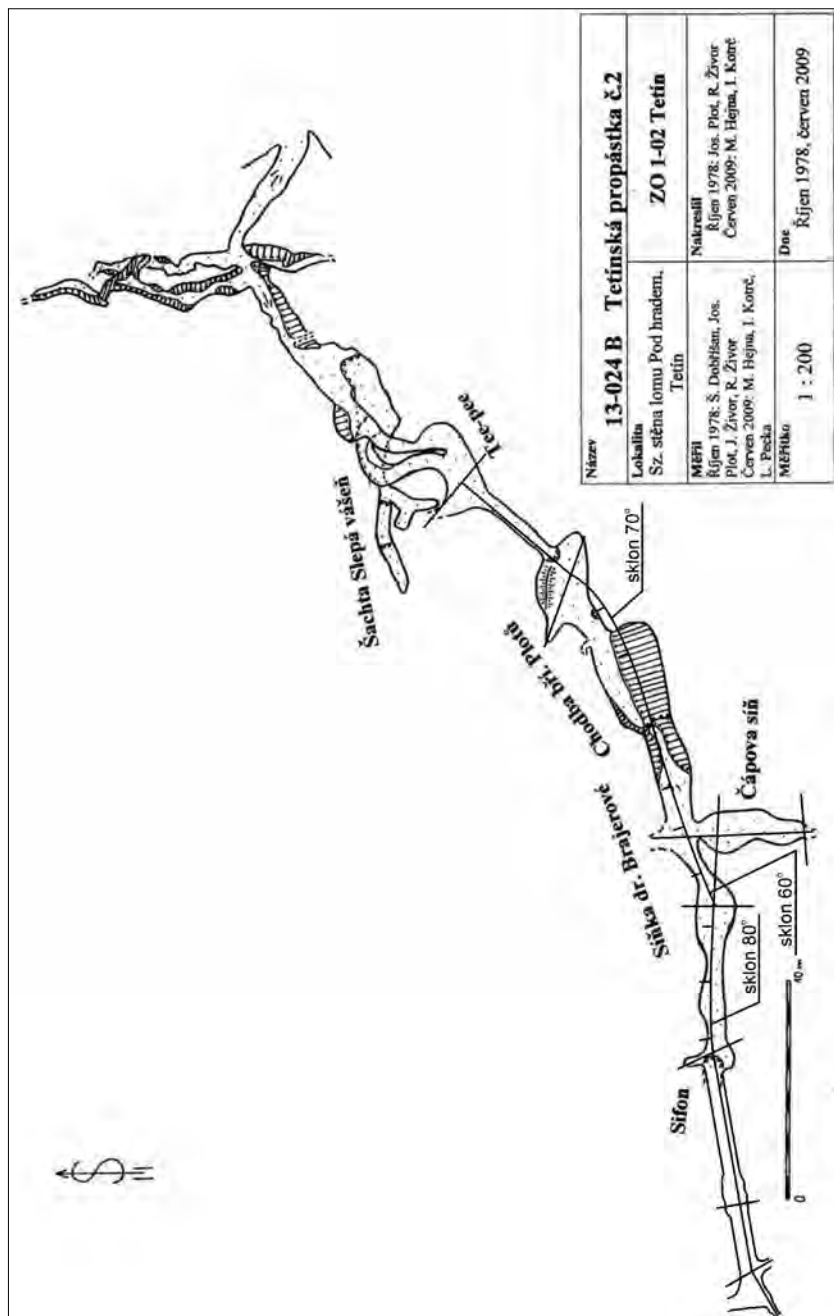
na tektonické poruše, u které se nachází Tetínský vývěr (Speleo 41), dochází k zalesnutí západní kry o cca 4 m. Jeskyně Tetínské propásky byla před obnovením prolongačních prací v roce 2004 tvořena horizontálním patrem končícím v „závalu“ v místě křížení horizontální chodby a fotolineace tvořené pokračováním zlomu u Tetínského vývěru. Po kolečku nezbytných formalit, resp. získání výjimky, na které zapracovalo vedení naší skupiny, jsme mohli po 26 letech obnovit v jeskyni Tetínské propásky prolongační práce. V prvé řadě jsme se zaměřili na „zával“ na čelbě.

Po zafixování stropu betonáží byl „zával“ osondován. Při sondáži byla odhalena protilehlá stěna. Po odkrytí situace jsme zjistili, že zával je vlastně široká tektonická puklina vyplněná druhotně přemístěným materiálem. V průběhu prací jsme v sedimentu našli stopy po významných vertikálních pohybech (tj. propadech) výplně směrem dolů. Na podkladě hydrogeologické stavby jsem si stanovil celkem jednoduchý plán. V tektonické puklině se dokopat o cca 4 až 5 m níž a tam se pokusit najít pokračování vstupní chodby směrem na západ. V případě úspěchu se vydat chodbou dále k západu a odkrýt tak geologickou stavbu nad Tetínským vývěrem. Protože vstupní chodba se nachází na tektonické poruše směru V-Z, předpokládal jsem, že v místě křížení chodby a toku podzemní vody budou volné prostory.

Po vykopání šachty do hloubky 4 m pod vstupní chodbu jsme narazili na tektonickou „šupinku“ tvořenou vápencovou drtí stmelenu kalcitem. K našemu překvapení byl v cca 0,5 m široké desce

průlezný otvor. Za deskou jsme našli další pokračování sedimenty vyplněné vertikální tektonické poruchy sj. směru. Při snaze o plánovanou rozrážku za tektonickou deskou jsem se poprvé dostal do konfliktu s jedním ambiciózním členem prolongačního družstva. Moje argumenty pro další postup, opřené o podrobné znalosti geologické stavby, nemohly konkurovat jednoduchému tvrzení „budeme kopat dolů, protože dolů se lépe kope“. Při pokusu o rozrážku jsem se dostal do ostrého konfliktu s autorem předchozího výroku, kdy začala z jeho strany padat zcela nepublikovatelná vulgární slova, že jsem si dovolil kopat do strany a hodit několik kýblů zeminy do šachty. Rada starších pro uklidnění situace rozhodla kopat dolů. Prvotní záměr kopat dolů a průběžně sondovat zajímavé geologické jevy se tak změnil v kopání vertikální šachty. Bylo domluveno další rozrážky realizovat až po jejím vyhloubení. To byl také důvod zdržení plánované sekvence článků avizovaných ve Speleu č. 41 (další okolnosti ale nasvědčují, že skluz doženeme).

Vraťme se k šachtě, která byla v průběhu hloubení pojmenována Slepá vášeň. V místě desky tvořené tektonickou drtí stmelenu kalcitem vznikl první stupeň, za kterým jsme vyhloubili šachtu druhou, hlubokou 5 m. Na dně šachty jsme opět narazili na dobře známou kalcitovou výplň. Po jejím překonání jsme se pustili do vytvoření dalšího stupně a hloubení šachty třetí. Po celou dobu prolongačních prací jsme se pohybovali v cca 1 m široké tektonické poruše vyplněné chaotickými sedimenty původem ze splachů. V třetí šachtě jsme



Obr. 1 Tetinská propáska č. 2 se zakreslenými průběhy tektonických puklin



Obr. 2 Projekce nově objevených prostor do povrchové situace

dne 31. 1. 2009 v hloubce 15 m zastihli hladinu podzemní vody. Naražení hladiny vody bylo významným mezníkem v další prolongaci v Slepé vášni a prvním výraznějším úspěchem. V první řadě došlo k upřesnění hydrogeologické pozice jeskyně vůči Tetínskému vývěru. Hladina vody, změřená v šachtě, je o 1 až 2 m výš, než hladina vody ve vývěru. To znamená, že jeskyně je ze směru od vývěru za ucpávkou (šterky) navyšující hladinu podzemní vody.

Naražená voda způsobila podstatný zvrat v dalších pracích. Pokračovat

v hloubení šachty Slepá vášeň by znamenalo obtížné a nebezpečné hloubení pod vodou. Na místě byl návrat k původnímu plánu, prolongaci pod první šachtou v hloubce 4 m pod přístupovou chodbou. Tyto práce byly po konfliktu s Petrem Kadlecem přerušeny v místě připomínajícím počátek chodby. Po třech akcích jsme se dostali do první větší a volné prostory označené Tee-pee. Označení dostala podle prvních slov proniknuvších účastníků akce neb potříkrát se při jejím objevení ozvalo ty pí... Pak v krátké době po sobě následovaly objevy chodby

Bratří Plotů, Čáповы síňky a síňky Braje-rové. Do situace na obr. 1 jsem zakreslil i průběhy tektonických puklin, které jeskyně využívá, nebo které kříží. Na obr. 2 je zobrazena projekce nově objevených prostor do povrchové situace převzaté ze serveru mapy.cz. Podle všech ukazatelů směřuje jeskyně pod vesnici. Jedná se tak o jeskyni ryze tetínskou.

Na prologačních pracích se mimo členů ZO 1-02 Tetín podíleli hlavně kolegové se ZO 1-06 a z dalších přátelých skupin. Při dokumentačních pracích se projevíly výhody skupinové součinnosti, kdy jednotliví členové skupiny dělali převážně činnosti, které je bavily. Výsledkem je na odborné úrovni zpracovaná dokumentace nově objevených prostor. Přesto, že někteří jedinci pochybovali o účelnosti prologace v Tetínských propástkách, byli to právě oni, kteří významným způsobem pomohli při dokumentaci nových objevů. Fotografie Martina Majera a pečlivě vedené zápisky Karla Žáka se pak staly základem článku do časopisu Český kras.

V době sepisování tohoto článku jsme kopali v závěru chodby zvané Sifon. On to původně sifon s protékající vodou byl. Dostali jsme se do místa, kdy je vlevo skála, vpravo skála a před námi skála. Nezáviděníhodná situace, kdyby v té skále před námi nebylo drobné okno. Tím oknem jsem protáhl kameru.

Výsledek – volná, cca 20 m dlouhá vyštěrkovaná chodba směru V–Z se stopami proudící vody končící ve šterkovém závalu na křížení s tektonickou poruchou směru S–J.

Další očekávané významné nálezy:

- 1) Zlatý poklad z keltského období (jedině tak můžeme překonat významnost nálezů Permonových).
- 2) Jeskyně vede pod tetínský kostel. Je obecně známo, že křesťané se snažili stavěním kostelů blokovat pohanská posvátná místa. Proto zde očekáváme nalezení jeskyně s hrobem prarotce Čecha včetně dobového archivu o počátcích Slovanů na českém území. Mezi nalezené významné dokumenty té doby bude bezpochyby patřit objasnění, proč na tehdejší poměry vysoce postavená žena kněžského stavu se musela narychlo vdát za sedláckého synka Přemysla a přiznání Bivoje, že je otcem Chucka Norisse.

Literatura:

- Nakládal P., Hrdá J., Vysoká H., Goliáš V.
a Tetiňáci (2004): Copak nám to teče pod Tetínem? – Speleo, 39: 3–8. Praha.
- Nakládal P., Dohnal J., Goliáš V., Jáně Z., Machulka M., Majer M., Valenta J.
(2005): Copak nám to teče pod Tetínem II aneb proč kopat v Tetínských propástkách. – Speleo 41, 23–27. Praha.

PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ



Podzemí města Hrobu

Pavel Chaloupka, Zdeněk Růžička a Helena Karasová

Stručný nástin počátku dolování v okolí horního města Hrobu

V okolí města Hrobu se těžilo jak hnědé uhlí, tak i stříbrná ruda. Dosud nejstarší známá historická zmínka o uhelném hornictví je z r. 1403 v městské knize Duchcova. Další zmínky pocházejí z let 1550–1580 a jsou o dolování u Hrobu.

V hrobském hornictví platil jáchymovský horní řád, kdy byl vytvořen samostatný báňský revír spravovaný horním úřadem. Měl na starosti těžbu stříbrných rud, dále rud olovených, kameence, mědi a zinku.

O historii důlních děl, o kterých zde budu psát, mnoho nevíme a je možné vyčíst pouze to, že důl Českoněmecký dům sloužil jako dědičná štola, do které byl vstup vlevo nad Tržním náměstím. Dnes není po vstupu do dolu znát sebemenší stopu, protože samotný vchod do štoly se nachází asi 5 m pod povrchem. Důl Stará lázeňská štola se nachází vpravo nad

Tržním náměstím. Na povrchu dnes již není žádný pozůstatek po tomto dole, ale vstup do druhého patra je možné nalézt v podstatě na stejném místě, jako do dolu Českoněmecký dům.

Z důvodu budování ulice Horní došlo v roce 1816 k zaklnutí výtoků z těchto dolů a následně byl terén srovnán tak, aby zde mohla být vybudována silnice, zahrady a pod. Jediným pozůstatkem v místě původních vchodů je obyčejný kanální poklop, pod kterým se však skrývá 10 m hluboká šachta, kterou protéká voda z obou dolů.

Co se vlastně těžilo v těchto dolech?

Přestože na žilách (a to je jedno zda v Hrobě nebo Mikulově) dominují arzenopyrit a pyrit, byl předmětem dobývání galenit, jako hlavní ruda stříbra, v menší míře Ag-tetraedrit a ušlechtilé rudy stříbra jako akantit, pyrargyrit nebo polybázit.

Stará kanalizace nebo potok?

Na tuto otázku jsem měl dát odpověď na jaře roku 2009, kdy jsem byl požádán radou města o průzkum tohoto podzemí. Co bylo předmětem tohoto průzkumu zde nebudu uvádět, avšak stojí za to zmínit se, že výsledek průzkumu byl velice zajímavý.

Průzkum byl z počátku dost obtížný, protože se člověk pohyboval v prostoru, který byl 1 m široký a 70–100 cm vysoký. Tato stoka byla plná protékajících splašků a často zde došlo k blízkému setkání s dobře vykrmeným potkanem či s masitým pavoukem. Je až s podivem, že v těchto podmínkách byla vypracována podrobná dokumentace se zaměřením všech přípojek a také byla zakreslena všechna poškozená místa ve zdivu. Po dokončení našeho úkolu – dokumentace jen určitého úseku – bylo pokračováno v průzkumu ve vyzděné štůlce, která se postupně zvětšovala až na profil 2,5 m výšky a 2 m šířky. Dále se její polorozbořená kamenná vyzdívka změnila ve zdivo cihlové, které je ve velice dobrém stavu.

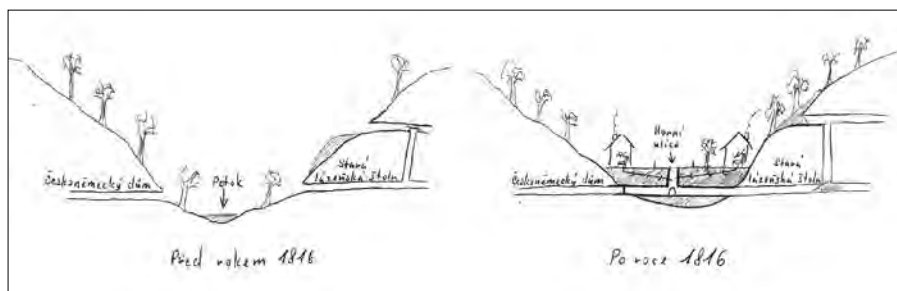
Velkým překvapením bylo nalezení světlíku, který tvoří 10 m vysoký komín o průměru asi 3 m. Tento komín je na ulici zakrytý obyčejným kanálním



Foto 1 Stará lázeňská štola je částečně vyzděna tam, kde podsedá pilíře železničního mostu. Stavební společnost měla při stavbě železniční trati z Mostu do Hrobu za úkol zachovat důlní prostory a tudíž došlo v roce 1879 k vyzdění kleneb v již vyražené štole ze 17. století. (Foto P. Chaloupka)



Foto 2 Stará lázeňská štola, zaklenutí původního výtoku důlních vod na povrch pod Tržním náměstím (Foto P. Chaloupka)



Obr. 1 Situace kanáldolu ve Hrobu (P. Chaloupka a kol.)



*Foto 3 Původní vstupní část štoly, vyzděné v délce asi 50 m kamennou vyzdívkou
(Foto P. Chaloupka)*

poklopem. Další průzkum byl však již velice obtížný, protože kašovitá hmota s vodou sahala až po krk. Z tohoto důvodu následovalo vyčištění polozávalů a následně bylo podzemí odvodněno a odbahněno tak, aby se zde mohl člověk normálně pohybovat. V následující části vyzdívka postupně zmizela a člověk se tak rázem ocitl v normálním dole, ve kterém je k vidění vše, co k dolu patří. Na hlavní sledné štole je několik komor a také několik odboček. Zajímavé je však to, že po celou dobu průzkumu se zde člověk pohyboval po pás ve vodě a přesto nijak zvlášť netrpěl zimou! Důlní voda je normálně 6–8 stupňů studená a člověk v ní vydrží asi tak 5 minut, ale zde se prováděl průzkum 5–7 hodin v kuse a přesto se zde nikdo nepodchlادil. K tomuto zjištění došlo zcela náhodou v místech, kde se štola rozdvojila a zleva tekla voda,

do které prostě nešlo vstoupit, protože voda byla tak studená, že z ní bylo nutné utéct již po jedné minutě. Oproti tomu chodbou vedoucí zprava bylo možné normálně pokračovat, i když v ní bylo přes 1 m vody. V následujících dnech bylo provedeno změření teploty, čímž bylo zjištěno, že voda z levé odbočky má 6 stupňů a z pravé odbočky 13 stupňů.

Při dalším bádání v archivu bylo zjištěno, že odbočka vlevo podsedá důl Českoněmecký a odbočka vpravo podsedá důl Stará lázeňská štola, ze které teče voda patrně ohřátá nedalekým termálním pramenem.

Využití tohoto důlního díla by bylo velice zajímavé především jako prohlídkové štoly pro turisty, protože je v samém centru města a je ve velice dobrém stavu, ale bohužel do dolu neexistuje žádný normálně použitelný vstup.

Znovu nalezení dědičné štoly Marie Pomocná

Pavel Chaloupka (ZO 4-04 Agricola)

Při běžné prohlídce map dolů v okolí města Hrobu je zřejmé, že zdejší doly jsou i 60 m hluboké a přesto z jejich ústí neteče žádná voda. Taktéž při průzkumu historického podzemí města bylo zjištěno, že mnoho domů má hluboká sklepení, ze kterých jsou dále do hloubky vybudovány neprůlezné odvodňovací štůlky, do kterých odtéká splašková voda. V některých případech jsou tyto štůlky značných rozměrů, ale bohužel jsou zazděny a ve zdi je jen malý otvor, do kterého odtéká voda. Kam teče voda ze sklepů v hloubce 5–8 m, když normální městská kanalizace je v hloubce zhruba 3 m??? Několik lidí nám tvrdilo, že pod městem vede dědičná štola, do které bylo možné z těchto sklepů vstoupit, ale nikdo nevěděl, kde se tento vstup nachází. Proto jsme s Milošem Bačíkem začali bádát v archivu ve Velebudicích. K našemu překvapení zde byla nalezena pozemková mapa se zakreslením nějaké štoly, která vyústovala kousek za městem a to v místě, kde se dnes nachází rybník Otakar, který vznikl zatopením povrchového uhelného lomu Otakar.

S mapkou v ruce a s otázkou, kam teče tato důlní voda, jsem zašel za Ing. Svatoplukem Havrlikem. Odpověď, kterou jsem po čase získal, byla velice zajímavá. Město se totiž již delší dobu potýká s problémem ujíždějících svahů a nikdo nebyl schopen přesně určit příčinu nestability svahu nad rybníkem a tudíž vše, co leží nad rybníkem, je v neustálém

pohybu. Škody jsou především na korytě potoka a na pozemcích místních zahrádkářů, jejichž zahradní domky i se záhony růží neustále putují směrem k rybníku. Občas se zde nějaká ta chatka ocitne do slova nad propadlou dírou.

Uvedu zde stručný popis celé situace. Štola původně podsedala doly, které se nacházejí přímo nad městem Hrob, dále se štola táhla v hloubce zhruba 100 m



*Foto 1 Volně přístupný světlík do štoly
(Foto P. Chaloupka)*

k městu. Přímo pod zástavbou je asi 40–60 m hluboko a dál vede asi 1 km za město, při čemž v hloubce asi 30 m protínala hnědouhelnou sloj a poté vyústila na povrchu. Štola měla i několik světlíků, z nichž jsou dnes patrné pouze tři. Jeden slouží patrně jako jímka na vodu SČVAK a je hluboký 100 m. Další je na soukromém neoploceném a tudíž volně přístupném pozemku hned vedle silnice. Tento světlík čtvercového profilu zhruba 4 × 4 m je hluboký bezmála 60 m a v současnosti je skoro až k ohlubi zaplněn vodou a pokud člověk chce, tak do něj může bez problémů spadnout, protože není nijak zakryt ani označen. Pokud zde v noci bude chtít okolo projíždějící motorista ve vysoké trávě vykonat nějakou potřebu, tak se mu může tato zastávka stát osudnou. Další světlík je na dvoře přímo za farou, tento světlík je sice zcela zasypán, nicméně přes jeho ohlubeň přetéká voda.

Celou tuto situaci jsem asi před dvěma roky konzultoval s Petrem Nakládalem a následně byla nějakou dobu sledována voda ve světlíku u silnice a na výtoku ve svahu. Po zjištění, že voda na svahu přestala vytékat, protože patně došlo k závalu a ucpání štoly, došlo ke schůzce se starostou města a bylo mu sděleno,

že se něco děje a že voda se může začít v podzemí přelévat jinam a nebo může začít stoupat. Na naše slova došlo a voda začala vytékat z výše uvedeného světlíku za farou.

Tolik o stavu světlíků a nyní se vrátím k samotné štole. Jak jsem již uvedl, štola profala uhelnou sloj. Tato uhelná sloj byla následně těžena hlubinným dolem a štola, která odváděla vodu ze stříbrných štol, se stala součástí důlních chodeb uhelného dolu. Veškerá voda byla tedy čerpána na povrch a nevznikal tak žádný problém. Po uzavření hlubinného dolu došlo k otevření a vytěžení uhelné sloje z povrchu. Při provozu uhelného lomu taktéž nevznikal žádný problém, protože voda, která vytékala z obnažených uhelných štol, byla taktéž čerpána mimo lom. Po vyuhlení došlo k následné rekultivaci a ponechaná obnažená uhelná sloj byla zahrnuta vrstvou zeminy a tím postupně docházelo k zaplávání důlních prostor a to jak uhelných štol, tak i štoly Marie Pomocná. V současnosti si mnozí drbou hlavu a nevědí, co s tímto problémem dělat. Možným řešením může být znovu otevření štoly a nebo ucpání štoly nad městem, aby voda začala přetékat nějakým světlíkem někde v lese nad městem.

Projekt „Podzemí Krkonoš“ a důl Kovárna pod Sněžkou

Radko Tásler (ZO 5-02 Albeřice)

S myšlenku vytvořit expozici, která by lidem přiblížila málo známé podzemní objekty Krkonoš, jsme si pohrávali již dávno. Konkrétnější podobu dostala až v roce 2004. V tom roce jsme otevřeli pro veřejnost první část historického důlního díla Kovárna v Obřím dole. Díky zájmu veřejnosti jsme nechtěli zůstat jen u jedné podzemní trasy a také jsme chtěli formou stálé expozice poskytnout více informací o krkonošském podzemí. Náklady na zpřístupnění další části v Kovárně jsme odhadovali na 5 milionů Kč a na vytvoření stálé expozice o krkonošském podzemí chyběl vhodný stavební objekt.

Psal se rok 2007. Měli jsme hotový stavební projekt na druhou etapu zpřístupnění Kovárny a úspěšně probíhalo řízení na vydání stavebního povolení. Na papíře byl i rámcový tematický projekt stálé expozice, ale peníze nějak nebyly a partner, který by se podílel na vytvoření expozice, také scházel. Při jedné návštěvě u pana starosty Ing. Z. Krause v Černém Dole jsem jen tak mimo řeči zmínil naši myšlenku vybudovat expozici. Starosta mě zavedl do suterénních prostor radnice a prohlásil: „Máte to k dispozici, něco takového tady uvítáme.“

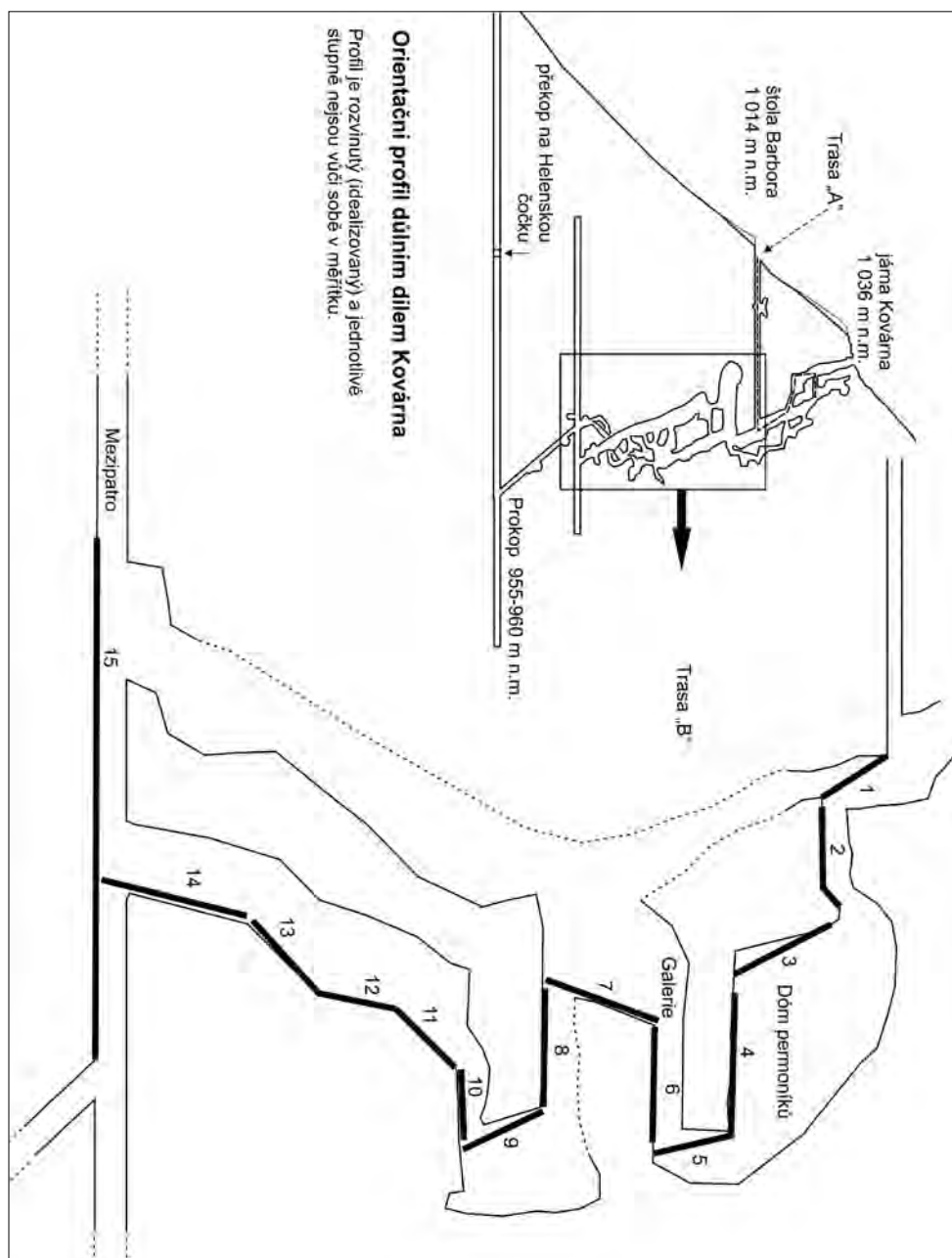
Byla to přímá nabídka a pro nás výzva. Pan starosta měl zkušenosti se získáváním peněz z EU-fondů a hlavně měl dobré vztahy s městy Karpacz a Kowary. Bez polského partnera jsme totiž nemohli podat žádost o dotaci z programu

příhraniční spolupráce Česko-Polsko, kam náš projekt tematicky zapadal.

Teprve ke konci roku 2008 byl kompletován projekt s oficiálním názvem Podzemí Krkonoš, na jehož realizaci postupně spojily síly městy Černý Důl, obec Kowary, obec Karpacz a Česká speleologická společnost ZO 5-02 Albeřice. Administrativně projekt řídil pan Ing. J. Taláb z agentury Regional Development Agency z Rychnova nad Kněžnou. Projekt byl na jaře 2009 schválen ke spolufinancování Evropskou unií – Evropským fondem pro regionální rozvoj a státním rozpočtem ČR z Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR–PR.

Stručně rekapitulace projektu, který byl úspěšně ukončen na podzim roku 2010. V září 2009 město Kowary zorganizovalo konferenci o historii hornictví Krkonoš a vznikla stezka po památkách hornictví ve městě. Karpacz vybuodovala geologicko-naučnou stezku s odpočinkovým parkem a hlavně s ukázkami geologických struktur přímo v terénu. Nejnákladnější byly stavební práce a vlastní vytvoření muzea v Černém Dole, které bylo 25. 9. 2010 slavnostně otevřeno.

Muzeum dává nahlédnout pomocí map, plánek, fotografií, historických dokumentů, minerálů, hornin, ukázek techniky i různých archeologických nálezů do divokého krkonošského podzemí. Získáte zde i další podrobné informace a prospekty k projektu. Důležitá je brožura popisující místa v Krkonoších



Obr. 1 Orientační profil důlním dílem Kovárna (R. Tásler a kol.)

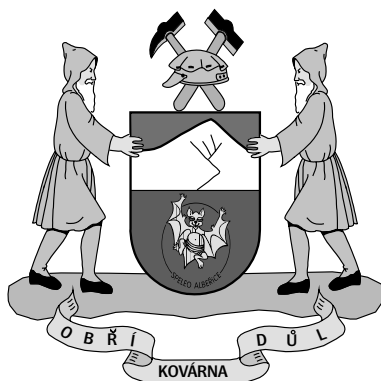
spojená s podzemím, která je možno navštívit. V muzeu je navíc vyčleněna místnost pro výstavy, kde je možnost prezentovat svoji práci (i pro složky a jednotlivce z ČSS).

Pro nás bylo stěžejní záležitostí vybudovat v podzemí Sněžky v historickém důlním díle Kovárna druhou turistickou trasu, která by dovedla návštěvníky až na úroveň Mezipatra, do hloubky téměř padesáti metrů. Druhá, v současné době dokončená trasa (nazvaná trasa „B“), je vedena po nerezových žebřících s ochrannými koši, schodištích, plošinách a ve spodní části volně chodbami. Umožňuje fyzicky zdatnějším návštěvníkům shlédnout největší krkonošskou dobývku, unikátní geologické struktury, zbytky rud, zatopená hloubení, skalní nádrže na vodu a především ukazuje průřez krkonošskou hornickou historií přímo v terénu. Trasa vede od nejstarších částí dolu Kovárna až do chodeb vyražených v 50. letech 20. století s ponechanými důlními kolejemi, vozy a jiným zařízením.

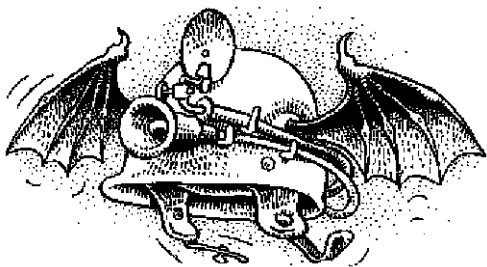
Popisovat zpřístupňování nové trasy „B“ by bylo technickou záležitostí a tak

alespoň ve zkratce. Veškeré konstrukce jsou z nerezového materiálu, schodiště z betonu, drobné úpravy jsou z kamenného zdiva na sucho nebo pojeny cementovou maltou. Kratší část na Mezipatře je vedena po povalu z plastových prken a volně po počvě chodby. Stavební práce byly dle projektu rozděleny do 15 stavebních úseků. Během roku 2009 byly kompletně dokončeny úseky 1 až 7, tj. pod žebřík pod Galerií v dobývce Tří mostů. V roce 2010 byly kompletně dokončeny úseky 8 až 15. Na Mezipatře jsme instalovali repliky historické pumpy, důlního vozu a rozmístili původní zachovalé součásti výstroje dolu. Dále byl proveden odborný geodetický posudek stability podzemních prostor a povinná kontrola Báňskou záchrannou službou Odolov. 15. 11. 2010 byl vydán Stavebním odborem Městského úřadu v Peci pod Sněžkou kolaudační souhlas stavby – respektive se zpřístupněním Mezipatra v souboru důlních děl Kovárny.

Podrobnosti ke komerční návštěvě dolu naleznete na www.speleoalberice.cz.



KRÁTKÉ A JINÉ ZPRÁVY



Akce Správy CHKO Český kras v roce 2011

Datum	Akce
26. srpna	2. karlštejská můří noc
1. října Sraz v 8:00 h ČD Srbsko Trasa: Srbsko – Alkazar (popř. Beroun)	Festival ptactva
15. října (Klonk, lom Kosov)	Geologická exkurze

Pozvánky na akce budou včas zveřejněny na webových stránkách Správy CHKO Český kras
www.ceskykras.nature.cz

Speleookénko

přehled zpráv a zpráviček z internetových serverů

Jan Kelf Flek

Příchod nového roku 2011 se i u jeskyňářů tradičně nesl v duchu oslav, přání, blahopřání i zveřejněných či tajných závazků a slibů. Pisatelé finišovali se svými příspěvky do sborníku Speleofóra. Výbory ZO svolávaly výroční členské schůze a vyhotovovaly závěrečné zprávy. Konalý se bály a plesy a někde se i bádalo.

Někteří dokonce aktualizovali své weby a tak se do nich naším Speleookénkem koukneme.

Česká speleologická společnost se v současné době prezentuje na webových stránkách Speleo.cz. Na těchto stránkách jsou zavěšeny i oficiální stránky Speleologické záchranné služby.

ZO 1-02 Tetín – pseudokrasová sekce Tetínské speleologické skupiny se vydala zjistit, která pseudokrasová škvíra Křivoklátska je nejdělsí. Členové ZO se rozhodli uklidit před vlastním prahem, tedy v Tetínské rokli. Po dvouleté přestávce byla obnovena činnost ve slovenské jeskyni Hučiaca vyvierka (Zugó), ZO též uspořádala tradiční Jeskyňářský bál.

ZO 1-04 Zlatý kůň ve spolupráci se **ZO 1-11 Barrandien** se v r. 2010 podařilo poodkrýt členitý systém Petzoldových jeskyní v údolí Berounky mezi Srbskem a Karlštejnem.

ZO 1-05 Geospeleos uspořádala 28. 5. 2011 v Českém krasu již 46. ročník Petrbokova memoriálu – cyklistického závodu na historických kolech.

ZO 1-06 Speleologický klub Praha přidala na web novou fotogalerii, seznámila s akcí Grotta del Bue Marino 2010 a zorganizovala závody v technickém lezení na laně Chlumochod 2011. Dále zve na Evropskou netopýří noc na Chlumu, která se bude konat 27. 8. 2011 a na Setkání speleologů v Českém krasu 30. 9. – 2. 10. 2011.

ZO 5-01 Bozkov se pochlubila s 24. jeskyňářským plesem na Bozkově a uklízela v jeskyni Pod Sněžníkem

ZO 5-02 Albeřice informovala o tom, jak se zrodil projekt „Podzemí Krkonos“ a o jeho finále, o rudách, minerálech a nových minerálech Obřího dolu, o Hüttelově mapě a hornické činnosti v Obřím dole.

ZO 6-01 Býčí skála informovala o návštěvě Křížového domu v Býčí skále a jeho průzkumu. Mohli jste si také vzpomenout na 70. léta s Celofánem. Zve též veřejnost na oblíbené Dny otevřených dveří v Býčí skále.

ZO 6-04 Rudice se v této době zajímá především o zaledněnou Spodní chodbu do Rudického propadání a také se věnuje návniku jednolanové techniky. Akce závrť u Skalky začala vyvikláním velkého zaklíněného balvanu, který dopadl na dno závrťku bez rozdělení...

ZO 6-08 Dagmar provedla technické úpravy v Dagmaře a na Mlháči a po bádání na severu se vydala za zábavou na jih. Konkrétně na lokalitu Malý lesík.

ZO 6-11 Královopolská informovala o dnech „otevřených dveří“ v Ochozské jeskyni.

ZO 6-19 Plánivý se pustila do náročného úkolu, který sami Plániváci nazvali „Nová éra dokumentace Plániv“. Kdo ví o co jde, tak jim určitě nezávidí a přeje hodně vytrvalosti, houževnatosti a dostatek sil.

ZO 6-12 Speleoklub je v současné době zastupována a prezentována Hadařem. Jeho hyperaktivita v celém krasu i na webu je taková, že přesahuje rámec i účel Speleokénka. Se svým soupeřem Dejvem i dalšími by dokázali naplnit podstatnou část celého Spelea. Jenom za letošní rok je k začátku května 2011 na webu od Hadaře 15 popsanych akcí. Je také třeba připomenout aktivity

Dr. Skály. Nelze tedy udělat nic jiného, než doporučit návštěvu webových stránek Speleoklubu. *(PS od redakce pro Hadaře a spol. – co takhle poslat nějaké „bádací“ články i do tištěného Spelea? Hodily by se.)*

ZO 6-14 Suchý žleb se prezentuje především na osobním webu jeskyňáře a malíře Oty Šimíčka, který pravidelně informuje o akcích a postupech na závrtu č. 3 na Harbechách.

ZO 6-20 Moravský kras prováděla především práce v komínu Skleněných domů v Punkevních jeskyních. Byly to průzkumné práce za Traverzem a na dně Tobogánu.

ZO 6-21 Myotis se pokusila ve spolupráci s dalšími ZO a především SJ MK o vycerpání vody v jeskyňce č. 346 v Punkevních jeskyních. I negativní výsledek je výsledek a nedořešené souvislosti zůstávají na příště (viz příspěvek v tomto čísle Spelea).

ZO 6-22 Devon se s neotřesitelnou pravidelností každý víkend probíjela k dalším objevům v Okrouhlíku. V poslední době to byl především horolezecký průstup komínů.

ZO 6-26 Speleohistorický klub navštívila s fotoaparátem trpaslíky, ale také Slovenský kras v okolí Ardova a nechyběl ani pěkně tvrdý „Mecháč“ s Huhubojníky.

ZO 6-28 Babická předvedla svá pracoviště Devoňákům a domapovávala

lokality svého zájmu. Uspořádala kontrolně-dokumentační akci s fotografováním Devitky a Babické jeskyně.

ZO 7-01 Orcus Bohumín pokračovala ve sledování Chiropterofauny ve starých důlních dílech a jeskyních v Jesenicích a v Beskydech.

ZO 6-04 Sever informovala o výstavě *Jeskyně a další krasové útvary Jesenicka* v Jeseníku.

ZO 7-05 Vojtěchov dává na vědomí, že navštívila Teplickou jeskyni.

ZO 7-07 Ostrava oznámila, že Štramberk a jeskyni Slámovu slůj navštívili slovenští jeskyňáři ze Stanišovské jeskyně.

ZO 7-09 Estavela zjistila, že i ve veřejnosti přístupných Javoříčských jeskyních lze udělat příjemné objevy přímo z chodníku. Stačilo si jen říci „tam možná ještě nikdo nebyl“, místo „tam už určitě někdo byl“. Výsledkem jsou „Adventní jeskyně“. Proběhlo Velikonoční badání v Medvědí jámě.

ZO 7-14 Ludmírov-Štymberek informovala o zpřístupnění jeskyně U Koní.

Na stránkách **Francimuse** se 18. 3. 2011 objevila tato smutná zpráva: Minulý týden jsme se ve Žďáru nad Sázavou naposledy rozloučili s naším dobrým kamarádem, přítelem, jeskyňářem a členem skupiny Tartaros. Opustil nás náhle dobrý, hodný a neobyčejně zvláštní člověk, Jirka Uher.

Existují další speleoweby skupin i jednotlivců, o kterých je třeba se zmínit. Ony totiž mnohdy vykazují vysokou aktivitu a obsahují množství zpráv a informací, které si zaslouží naši pozornost. Jsou to například Moravský speleologický klub Holštejn, Speleo Kerberos, Speleokupina Guáno, Amatérské dírolezení, www.podzemi.net, Deníkáři, Kahan. Tento výčet určitě není kompletní. Naši pozornost si zaslouží i speleologické informační a diskuzní servery, jsou to zejména stránky Jeskyňář.cz., stránky Fracimuse, speleodiskuze na Okounovi, SpeleoFBTM, Speleologie na HoryInfo, Lidé.cz atd. V neposlední řadě jsou to také servery SJ ČR, které obsahují nejen informace o veřejnosti přístupných jeskyních v České republice, ale také týdenní přehled zpráv a událostí ve Speleostřících.

Omlouvám se, pokud jsem na někoho zapomněl. Pokud ano, pošlete mi, prosím, Vaši www adresu na flek@caves.cz.

Na závěr ještě tato zajímavost – tisková zpráva Děti Země ze 14. 3. 2011.

„Bivakování v CHKO? Povoleno! Kauza žádosti místopředsedy Děti Země Martina Hythly o povolení výjimky ze zákona o ochraně přírody a krajiny, aby mohl legálně „bivakovat“ v chráněných územích, nabírá zcela nový směr. Aktivistovi vláda nejprve výjimku nepovolila, soud ale zákaz zrušil a potvrdil, že vláda rozhodla nezákonně. Správy chráněných území teď řízení zastavují – spaní v chráněných oblastech je totiž legální a bylo zbytečné i žádat o výjimku.“



Rudické propadání (Foto M. Audy)

TROCHA HISTORIE



Příspěvek k historii a hydrogeologii brněnského podzemí v areálu Zelný trh–Petrov–Špilberk

Vojtěch A. Gregor

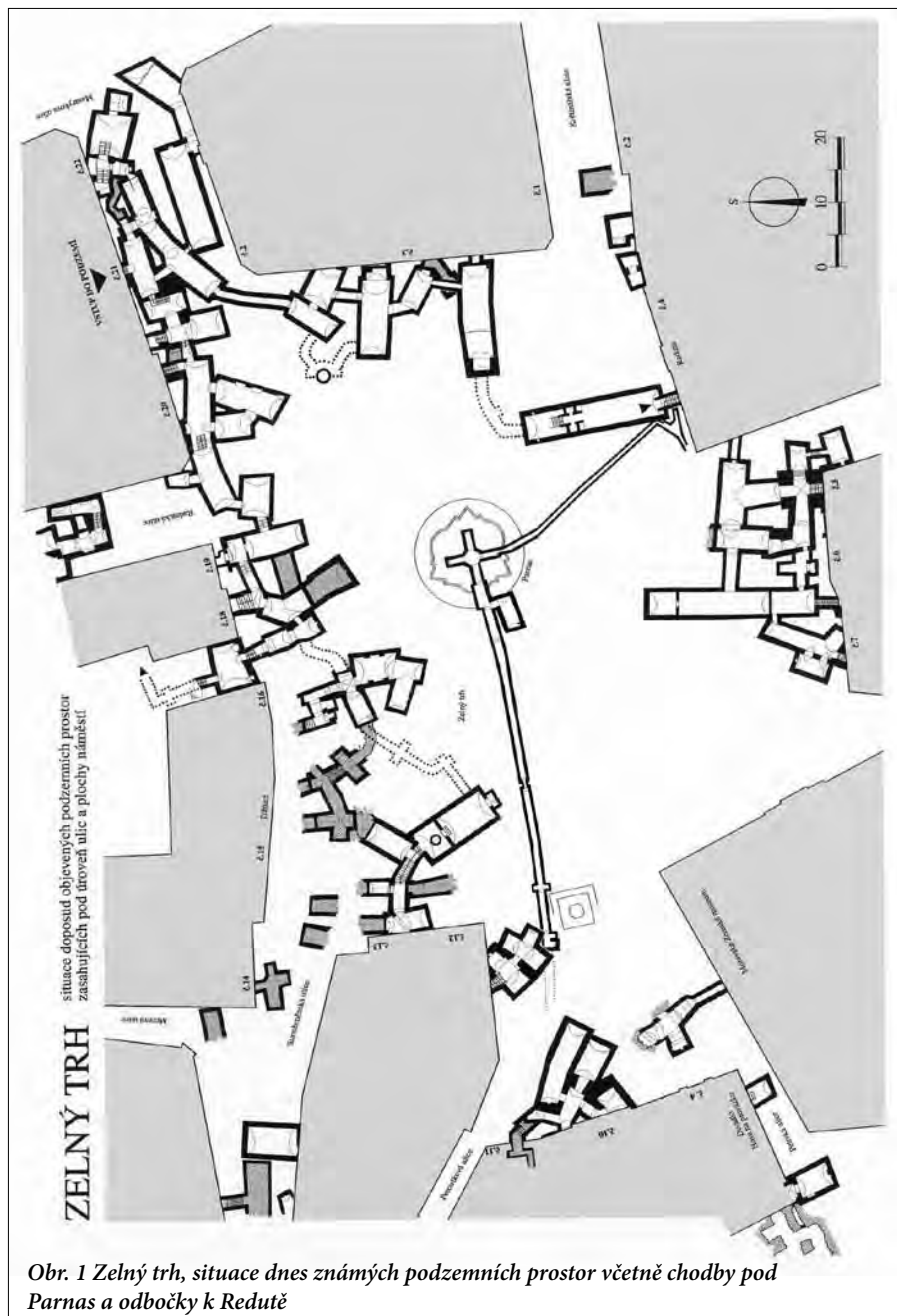
Mladá fronta, Sedmička.cz, Zprávy z města, uveřejnila 4. května 2010 článek Tomáše Kvapilíka o brněnském podzemí v areálu Zelný trh–Radnická ul.–Dominikánské nám. Článek je nazván *Zelný trh: třicet sklepů se spojilo do velkého labyrintu*. Začíná slovy: „Více než pět set let uplynulo od doby, kdy středověcí obchodníci do sklepů pod Zelným trhem uskladnili první potraviny, vinné sudy či pivo.“

Kdo byli první lidé, kteří po pěti (?) stech letech pronikli do podzemí Zelného trhu a pod kašnu Parnas? Myslím, že mohu uvést několik jmen, v abecedním pořadí Pavel Březovský, V. A. Gregor (autor), Jiří Janda, Václav Macek a Zdeněk Mičík.

V r. 1958 brněnská teplárna (alternativně plynárna, nejsem si jist, pamatuji

si jen ta velkopřůměrová potrubí) rozkopala velkou část vnitřního Brna včetně ulic Biskupské, Petrské a Zelného trhu. Některé výkopy načepovaly staré brněnské podzemí. V té době mně bylo dvanáct let. Bydlel jsem na Biskupské č. 3, přímo naproti hlavnímu vchodu na „Velkej Franc“ (Františkovy, dnes Denisovy sady). Dal jsem dohromady partu spolužáků – všichni bydleli v areálu Zelného trhu a Petrova – a začali jsme toto podzemí zkoumat.

Myslím, že jsme byli první lidé, kteří po velice dlouhé době, snad po několika stoletích, vnikli do úpadní chodby vedoucí od dolního konce ulic Petrské a Peroutkové, přesněji od sloupu sv. Trojice, pod Zelný trh a kašnu Parnas. Chodbu jsme prozkoumali v délce 50–60 m. Podle mých nejlepších vzpomínek to byla



Obr. 1 Zelný trh, situace dnes známých podzemních prostor včetně chodby pod Parnas a odbočky k Redutě

klenutá, cihlami vyzděná, vcelku lineární chodba s max. šířkou 1,2 m a výškou 1,5 m. Počvu chodby tvořila mazlavá, jílovito-hlinitá zemina tmavohnědé až černé barvy. V momentě našeho „objevu“ nevykazovala jakékoliv stopy předchozí návštěvy. Chodba ve mně budila dojem staré vodní kanalizace spíše než sklepa nebo něčeho jiného. V těsné blízkosti kašny byla ucpána sedimenty téměř až po strop. Nízkým otvorem mezi ucpávkou a stropem bylo vidět, kam dosvítila baterka, další pokračování podobného charakteru za Parnas, směrem k budově bývalé Právnické fakulty. Kousek za ucpávkou jsme v pravé stěně chodby (orientováno po spádu) zahlédli klenbu – snad odbočku k Redutě. Třetí den po našem „objevu“ dělníci vstup do chodby zasypali, takže z dalšího průzkumu sešlo.

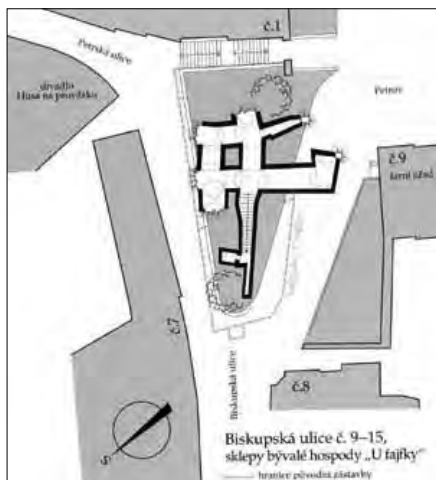
Chodba byla znovuobjevena v roce 2002, tedy 44 let po našem „objevu“. Jedná se skutečně o vodní dílo – součást komplexu, který přiváděl do kašny vodu z Petrova. Minimální mocnost nadloží, t. j. vzdálenost mezi klenbou a dlažbou tržního náměstí, je 30–50 cm! Několik fotografií z této fáze lze najít na webových stránkách sdružení Agarth. Chodba, včetně odbočky k Redutě, je zakreslena na plánu podzemí Zelného trhu (obr. 1). Je středověkého stáří, ale bližší datování spadá do domény archeologů a historiků.

Zklamání zasypaným přístupem, obrátili jsme pozornost k trojúhelníkovitému trávníku mezi Petrovskými schody a ulicemi Biskupskou a Petruskou (1958–1959). Upoutaly nás tři kulaté železné poklapy, dva v trávníku a jeden v dlažbě

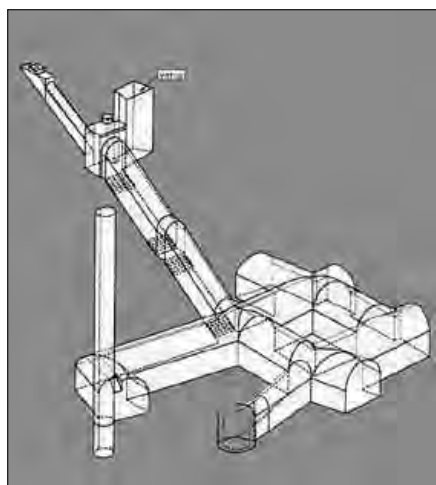
cesty stoupající k chrámu. Horní v trávníku a ten ve dlažbě zakrývaly vertikální studny vedoucí k vodě. Dolní, v sz. ostrohu trávníku, nás zavedl do úpadní, zčásti kopané, zčásti tesané a cihlami vyzděné chodby. Její začátek byl vystrojen jako líha s dřevěnými „kolejnicemi“ k válení sudů. Blátem pokryté dno chodby pod líhou klesalo k hladině vody, k jakémusi jezírku. Navázán na 20metrové konopné lano, s jednou baterkou na tkanici kolem krku a druhou v ruce, proniknul jsem směrem na jv. až k příčné cihlové zdi klenuté chodby. Tam mě zastavila po ramena hluboká voda – cca 150 cm. Tož tak jsme tenkrát znovuobjevili ono tajemné Jezírko pod Petrovem – zatopené sklepy bývalých kněžských domů a starodávné hospody U Fajfky (Biskupská ul., dnes již neexistující č. p. 9–15; viz Aleš Svoboda, 2008).

Jezírko pod Petrovem jsem s partákou zkoumal znovu v r. 1965, to již s podstatnými speleologickými zkušenostmi, profesionální výbavou a povolením MěNV. Pomocí benzinového čerpadla, vypůjčeného od městských hasičů (tehdy „požárníků“), jsme snížili hladinu (hloubku) vody ze 170 cm na max. 40 cm. Jezírko, tedy sklep, jsme prozkoumali a zmapovali, včetně obou studní, prakticky v dnes známém rozsahu (obr. 2, 3). Sklep je zaplavován právě vodou z těchto studní, vyhloubených v hornině a zčásti vyzděných (obr. 5, 6). Současné informace uvádějí výšku hladiny ve sklepech 180 cm bez čerpání. Existují projekty na permanentní odvodnění a komerční využití těchto prostor.

V letech 1959–1960 jsme začali zkoumat Biskupský dvůr – komplex

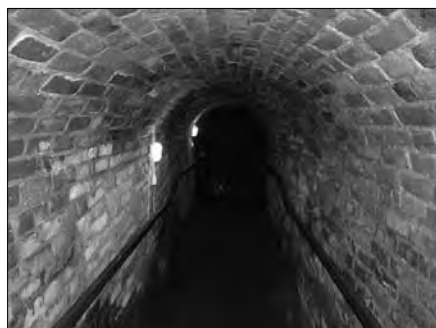


Obr. 2 Sklep U Fajfky, půdorys (měřítko neuvedeno; max. délka trávníku je 25–30 m)



Obr. 3 Sklep U Fajfky, 3D model (měřítko neuvedeno)

hradeb, zdí a budov mezi vlastním Petrovem (katedrálou), Biskupskou ul. a jz. perimetrem Puhlíku (Puhlík je název jz. svahu Petrovského kopce). Nejprve jsme zteli zídku mezi visutou zahradou vchodu č. 4 „Paláce“ na Biskupské



Obr. 4 Sklep U Fajfky, vstupní chodba (od sz. poklopu), dnešní stav



Obr. 5 Sklep U Fajfky, bezvodý



Obr. 6 Sklep U Fajfky, obnažená diabasová stěna



Obr. 7 Sklep U Fajfky, zčásti zavodněný



Obr. 10 Kryt Denis, vchod z Husovy ulice



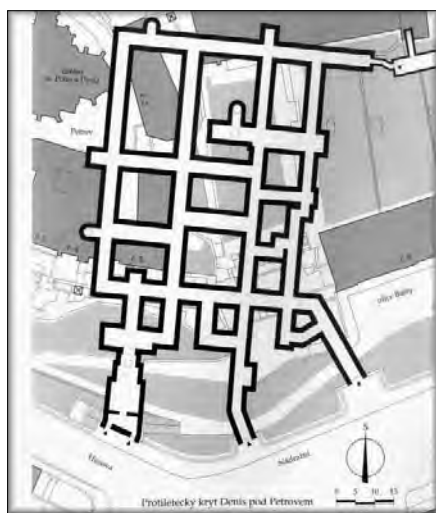
Obr. 8 Vodojem na Puhlíku, exteriér



Obr. 11 Kryt Denis, vchod I z Nádražní ulice



Obr. 9 Vyprázdněný vodojem na Puhlíku, dnešní stav



Obr. 12 Kryt Denis, půdorys

(vchody č. 4, 6 a 8), nad pozdější Biskupskou vinárnou. Tak jsme se dostali ke Kulaté věži, součástí bývalého vnitřního opevnění. Výstup po cihlovém pilíři ve zdi za Kolonádou (Hudebním pavilonem) na Velkém Francu nás zavedl na zchátralý ochoz a skrze přístupový otvor ve zdi na malý balkon nad jižní komorou vodojemu na Puhlíku (obr. 8). Následovaly další výstupy od jz. včetně výstupu vysokou zdí nad hřištěm Marty Gottwaldové, dnes Místodržitelskou zahradou. V té době se začaly opravovat a zpřístupňovat Terasy pod Petrovem. V r. 1963 jsem znal celý areál Petrova, na povrchu a v tehdy přístupném podzemí, dosti podrobně.

Také k vodojemu na Puhlíku jsme se vrátili, s horolezeckými lany, lankovým žebříkem a nafukovacím člunem, v r. 1965. Nalezli jsme severní komoru vodojemu a celý objekt zmapovali: každá komora má délku cca 16 m, šířku 4–6,5 m a výšku 8 m ode dna po vrchol klenby (obr. 9). Vodojem byl v té době naplněn do výšky cca 1,5 m. Na úpatí vnější zdi, těsně na jih od Kolonády, byly na masivním betonovém soklu dva mohutné potrubní výtoky s kohouty, jejichž ústí bylo přizpůsobeno k připojení 4" hadic. Sokl i výtoky byly v pozdějších letech odstraněny.

V letech 1968–1970 jsme naše bádání na Petrově obnovili. Znal jsem se dobře s kanovníkem ThDr. Petrem Frantou, farářem kanovníkem P. Ludvíkem Horákým a několika dalšími kněžími. Ti nám umožnili legální přístup do Biskupského dvora včetně průzkumu sklepů pod biskupstvím a některými dalšími petrovskými domy. Zaměřili jsme stovky metrů

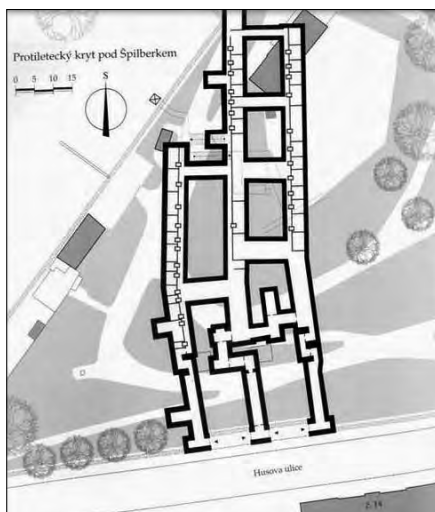
polygonu Biskupským dvorem, Velkým Francem a Terasami, včetně okružního polygonu kolem katedrály. Na polygon jsme připojili vchody domů na Petrově a na Biskupské, všechny tři vchody do Jezírka, rezervoár na Puhlíku a Pramen zdraví, Fons Salutis, na Malém Francu (dnes Park Studánka). Také vchody do protiletického krytu pod Petrovem. Ty jsou tři, jeden z dolní části ulice Husovy a dva z ulice Nádražní (obr. 10, 11). Kryt se dnes nazývá „Denis“, snad podle Denisových sadů. Byl vybudován v letech 1945–1955. Komplex ortogonálně uspořádaných chodeb o profilu cca 3 × 3 m dosahuje celkové délky 900 m a rozprostírá se na ploše 5 500 m² (obr. 12). Bližší informace o krytu lze najít na webových stránkách davar.cz/badatelna a ve výše citovaném díle A. Svobody (2008).

V letech 1959–1960 naše parta bádala také na Špilberku. Podařilo se nám vniknout do krytu pod Špilberkem, dnes označovaného jako 10Z, nouzovým výlezem u úpatí sz. hradby, přístupným z Pellicovy ul. (viz výše uvedené webové stránky a práci A. Svobody). Bylo to krátce po kolaudaci krytu a ocelové dveře výlezu byly otevřeny, snad kvůli větrání. Kryt má podobný charakter jako Denis; celková délka chodeb je cca 500 m a plocha 5 200 m² (obr. 13, 14). Navíc jsme našli druhou, tzv. Dolní špilberskou studnu. Ta je situována v blízkosti bývalé zahradní restaurace a historické prachárny. Studna byla 60 m hluboká, obsahovala cca 40 m vody a její ústí bylo zakryto (o dalším znovuobjevení studny se zmiňují webové stránky sdružení Agartha).

Kopce Petrov a Špilberk jsou budovány diabasem. Diabas je mafická,



Obr. 13 Kryt 10Z, vchody z Husovy ulice



Obr. 14 Kryt 10Z, půdorys

holokrystalická, intrusivní subvulkanická hornina ekvivalentní vulkanickému čediči nebo plutonickému gabru. Je jemně až středně zrnitá, tmavošedé až černé barvy. Hlavními složkami jsou živce-plagioklasy (až 62 %) s vysokým obsahem anortitové složky (An 50–70), typicky labradorit. Idiomorfní lištovité krystaly plagioklasů jsou zčásti nebo zcela uzavřeny v klinopyroxenových krystalech (obvykle augit, 20–29 %).



Obr. 15 Tramvajová štol

Tato textura je známa jako „ofitická stavba“. Druhořadými komponentami jsou olivín (3–12 %), magnetit (2 %) a ilmenit (2 %). Akcesorické a alterační minerály započítávají amfibol, biotit, apatit, pyrrhotin, chalkopyrit, serpentín, chlorit a kalcit. Diabasy Petrova a Špilberku patří k horninám tzv. metabazitové zóny, specificky metabazaltové subzóny. Představují nejstarší paleovulkanity v České republice – jsou předkambrijského stáří, cca 725 Ma. Na deformaci brněnských diabasů se podílely především tektonické pohyby spojené s alpským a karpatským vrásněním. Ty vedly k dynamické metamorfóze horniny. Jejím produktem jsou mimo jiné tzv. zelené břidlice, zvláště zřetelné na Puhlíku a v Tramvajové štolě pod Špilberkem; dále drobné vrásky, silné rozpukání a lokálně ryolitové žíly. Na plochách vystavených atmosférickým vlivům lze pozorovat zvětrávací kůry se žlutým, žlutohnědým, hnědým, rezavým a zeleným zbarvením. Ty a kapky



Obr. 16 Tramvajová štola, sintrové náteky a koroze výztuže



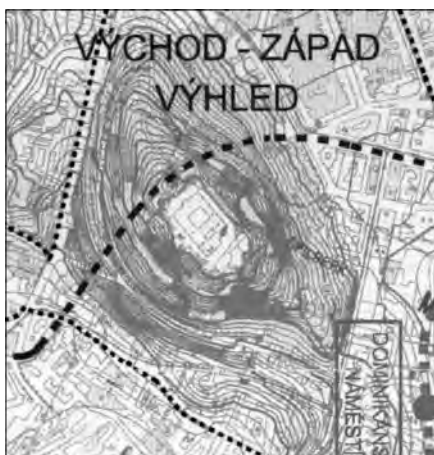
Obr. 17 Tramvajová štola, podlahový sintro s hrázkami

vody přispívají k pestrobarevnosti některých petrovských sklepů.

Stalaktitické „speleotémy“ v petrovském a špilberském podzemí vznikají, ve vyzděných úsecích, především rozpouštěním vápenné malty v cihlové vyzdívce. Na jejich tvorbě se může podílet



Obr. 18 Tramvajová štola, podlahový sintro (detail)

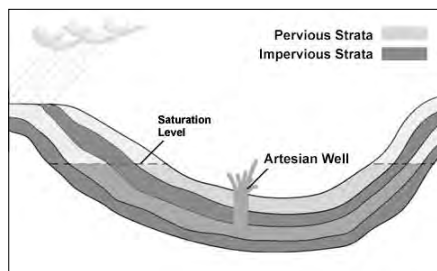


Obr. 19 Projekt Tramvajové štoly pod Špilberkem

také CaCO_3 z vápnných poloh v mlado-pleistocenní spraši, která se vyskytuje v nadloží diabasového masivu. Ze spraši derivovaný uhličitan vápenatý, obsažený v atmosférických vodách sestupujících podél puklin, se zřejmě uplatňuje v tvorbě sintrových náteků v nevyzděných prostorách; dalším zdrojem může být kalcit, který se v diabasu vyskytuje jako alterační minerál. To je pravděpodobné ve štolách s mocným nadložím rozpukaného

diabasu, konkrétně v Tramvajové štolě pod Špilberkem (obr. 15, 16). Z této štoly jsou známy také stalagmitické formy – podlahové sintry (flowstones) se sintrovými hrázkami, jezírky a jeskynními perlami (obr. 17, 18). S ražením štoly bylo započato v r. 1978/1979. Štolu jsem si prohlédl v doprovodu Bohuslava Dokoupila jr. v r. 1998; byla tehdy 19 let stará. Sintrové formy až 4 cm mocné napovídaly průměrné růstové rychlosti 2,1 mm/a. Rezavé železité smouhování sintrů je způsobeno korozí ocelové výztuže. Ta je na několika místech deformována vnitřními, statickými tlaky v hornině. (Více o Tramvajové štolě lze nalézt na webových stránkách davar.cz/badatelna a v citované knize A. Svobody).

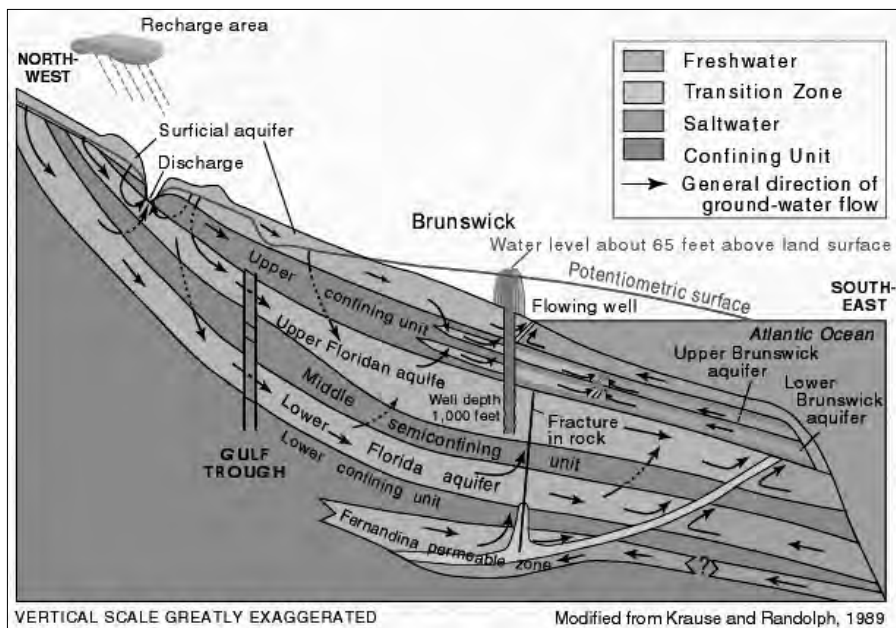
Otevřenou otázkou je původ vod ve studnách na Petrově a Špilberku. Jejich relativně značná a stálá vydatnost (řádově 10^1 až 10^2 l/hod, 10^{-1} až 10^0 l/min) indikuje, že nejde pouze o srážkové (atmosférické, meteorické) vody drenované z orografického povodí těchto kopců. Na základě našich výměřů a čerpání v r. 1965 odhaduji spojenou vydatnost Q obou studní v Jezírku pod Petrovem na $50 < Q \leq 150$ l/hod. Z objemu Hradní



Obr. 20 Artéský aquifer, základní model

studny na Špilberku a historických záznamů o postupu hloubení a množství vyprodukované vody ve vědrech usuzuji na její vydatnost $140 < Q \leq 260$ l/hod. Populární články píšou o „kartézských“ či „kartézských“ vodách stoupajících pod silným tlakem z podhradí. Jedná se zřejmě o mylnou, laickou interpretaci termínu „artéské“ či „artézské“ vody. V pozadí tohoto omylu může také stát název „kartouzský vodovod“. Jde o dílo, které zásobovalo vnitřní Brno vodou z pramenů, rybníčku a studní v areálu bývalého Kartuziánského kláštera v dnešním Králově poli v letech 1544–1913.

Artésky napjaté vody vystupující podél puklin v diabasovém masivu by skutečně mohly být vysvětlením nejen pro Petrov, ale také pro Špilberk s cca 80 m vysokým sloupcem vody v Hradní (Horní) studni. Zajímavý je fakt, že při ražbě chodeb a štol (kryty Denis a 10Z) nebyl problém s podzemní vodou a tato díla neinterferovala s vyššími vodními sloupci ve studnách. Unikátním příkladem je Tramvajová štola, která se jen na několik metrů přibližuje Hradní studni a nachází se 20–25 m pod normální hladinou vody ve studni (obr. 19). Studna je 112 m hluboká a zasahuje asi 10 m pod úroveň Svatky. Tři metry nade dnem studny byly vyraženy dvě horizontální štoly, tzv. rozrážky, k dosažení zvodnělých puklin a takto zvýšení infiltračního přítoku: jedna je 27 m a druhá 14 m dlouhá. Před průzkumem a vyčištěním studny v r. 1991 byl na dně 18 m vysoký zvodněný zával. Výška vodního sloupce nad závalem byla 70 m, tedy celkem 88 m vody! (Informační zdroj: Špilberk – Statutární město Brno, www2.brno.cz).



Obr. 21 Příklad stratigraficky a strukturně komplikovaného artéského aquiferu



Obr. 22 Park Studánka a Fons Salutis

Výše uvedená fakta nenasvědčují existenci tělesa puklinových vod se spojitou hladinou (piezometrický neboli potenciometrický povrch, water table) v brněnských diabasech. Spíše indikují přítomnost izolovaných puklinových obvodů (fracture conduits). Štoly tyto obvodů zřejmě nezastihly a nepřerušily. Podle mého současného názoru jsou skapy a sintrující přítoky v Tramvajové štole tvořeny vadózními, t. j. srážkovými vodami sestupujícími z povrchu podél puklin v diabasu. Spodní vody freatické zóny se ve štole neobjevují. Nadmořská výška povrchu u Hradní studny je cca 280 m, dna studny 168 m a hladiny 80 m vysokého vodního sloupce 248 m. Přistoupíme-li na artéský původ vod, pak nadmořská výška vsakovací oblasti (recharge/drainage area) musí být rovna nebo vyšší než 248 m a oblast musí být s diabasovými výchozy hydrogeologicky propojena artéskou zvodní.

Termín artéska zvodněň (artesian či confined aquifer) referuje k podzemní vodě uzavřené ve vodonosném („vododajném“) obvodu pod hydrostatickým tlakem. Základním modelem je mísovitě prohnutá vrstva propustné horniny nebo nezpevněného sedimentu (např. porózního nebo rozpukaného pískovce, rozpukaného nebo zkrasovělého vápence, štěrku, štěrkopísku, etc.) uzavřené mezi polohami generelně nepropustné horniny nebo sedimentu (břidlice, jílu, etc.), přičemž horní vrstva se nazývá „artéský strop“. Tento model (obr. 20) však může být komplikován stratigraficky a/ nebo strukturně (obr. 21). Populární je představa artéského vrtu s vodou tryskající na povrch (tzv. flowing artesian well).

V mnohých artéských vrtech a studnách však hladina vody zůstává pod úrovní okolního terénu.

Je jisté, že petrovsko-špilberský artéský aquifer není limitován pouze na diabas. Jeho součástí jsou i jiné geologické celky, hraničící s diabasovou horninou (abuttet against it). Ty se nalézají v podloží kvartérních sedimentů (spraší, sprašových hlín, fluvialních štěrků a písků, svahových deponií, dejekčních kuželů, etc.) na nichž je postavena větší část města Brna. Součástí tohoto aquiferu pravděpodobně jsou propustné terciérní (terrigenní, fluvialní?) štěrky či štěrkopísky s nepropustnými jíly – mořskými tégly – v nadloží.

Podle *Milana Čáslavského (2008, 2009)* je výskyt hlubinných artéských vod v brněnské kotlině vázán na pohřbené koryto terciérního říčního toku, který směřoval z východních Čech do karpatské čelní předhlubně. Toto koryto vstupuje do Brna od severu kuřimsko-řečkovickou depresí, protékanou Ponávkou, pokračuje k jihu přes Královo Pole na Lužánky a do prostoru černovických pískoven. Koryto sleduje tektonicky oslabené pásmo v Brněnském masivu, na kontaktu hornin metabazitové zóny s granitoidy. Během miocenní (spodnobadenské) mořské transgrese se z koryta stala submarinní deprese. Na jejím dně se uložila bazální klastika. Ta byla spojitě překryta vápnitými tégly, které tvoří dnešní artéský strop. Na klastika je vázána významná akumulace podzemních artéských vod. Ty se v uvedeném prostoru vyskytují v hloubce několika desítek až stovek metrů. Vznikají vsakem srážkových vod na okolních svazích

tvořených zvětralými vyvěřelými horninami brněnského masivu a zasakováním mělké podzemní vody v porůční hlavních brněnských toků, zejména Svitavy.

Jitka Novotná z Geotestu (osobní sdělení, 2011) uvádí, že na základě měření v letech 2002 až 2003 voda ve sklepech U Fajfky dostupuje do výšky až 87 cm, tedy zhruba do poloviny výšky zjištěné v r. 1965. Také přítok vody do studny je daleko menší: podle J. Novotné voda ve vyčerpané studni dotékala měsíce. Studna ve sklepech je hluboká 11 m od podlahy sklepa a 24 m od povrchu. V současnosti je od sklepa nepropustně oddělená rourami HOBAS. Nepropustnost byla potvrzena čerpací zkouškou. Voda ve sklepech je tzv. městského typu, t. j. výrazně ovlivněná solením komunikací (vysoký obsah Na a chloridů) a úniky z kanalizací (vysoký obsah dusičnanů). J. Novotná soudí, že voda ve sklepech je atmosférického původu. Sklep je prakticky nepropustný a proto se v něm voda shromažďuje. Z jednoduché bilance plyne, že voda nemůže mít původ jen v infiltrujících srážkách. Bohužel, zatím nebyla identifikována zdrojová oblast (drainage/recharge area) a přítokové cesty.

Do petrovské hydrogeologické jednotky náleží pramen Fons Salutis na Malém Francu (obr. 22). Tento puklinový pramen byl podchycen v krátké štolě, situované hned vedle umělé nádržky v zadní stěně empírového pavilonu postaveného v r. 1815 nad původní, přírodní

studánkou. Podle mých vzpomínek byl v letech 1956–1967 pouze občasný, reagující se zpožděním na tání sněhu a silné deště. V r. 1968 zcela vymizel. Kruhový bazén před pavilonem byl, co se pamatuji, vždy bezvodý s výjimkou nadržené srážkové vody. Četl jsem, že město Brno má v plánu opravu a reaktivaci pramene. Zajímalo by mě z jakého zdroje a jakou technologií.

Literatura a prameny:

- Čáslavský M. (2008): Hlubinné artéské vody v brněnské kotlině – potenciální náhradní zdroj vody. *Urbanismus a územní rozvoj*, 11, (2): 52–56.
- Čáslavský M. (2009): Artéské vody v brněnské kotlině. *Veronica, časopis pro ochranu přírody a krajiny*, 23, (1): 12–14.
- Svoboda A. (2008): Brněnské podzemí I, II. R–Atelier, s. r. o., Brno.
- Internet (2010): webové stránky jsou citovány v textu.

Grafické přílohy jsou staženy z Internetu, z veřejné domény, a nejsou kryty autorskými právy. U většiny z nich, bohužel, není ani uveden autor (kartograf, fotograf). Copyrighted materiál je otisknut s písemným povolením autora (obr. 8, Vodojem na Puhlíku–exteriér, foto Bohdan Dlouhý, www.sharkan.net). Autorem obr. 22 – Park Studánka je „Kirk“ (Wikipedia). Prohlašuji, že žádná z grafických příloh není mým dílem; na tyto přílohy se nevztahují moje autorská práva.

Objevy Jeskynní sekce v Punkevních jeskyních v roce 1910

Jan Kelf Flek

Ve Speleu 55 jsem publikoval dva články o zásadních objevech jeskyní v Moravském krasu v roce 1909. Článek Dr. K. Absolona byl přepisem jeho přednášky z 8. ledna 1910 *O problému podzemních toků Punkvy (dnešní stav otázky)*. Z širokého pohledu K. Absolona byla k tématu objevů v roce 1909 zajímavá především pasáž o objevu Předního domu Punkevních jeskyní. Druhý článek od Antonína Bočka podrobně popisoval události objevu Předního domu Punkevních jeskyní a objevu „Nové Kateřinské jeskyně“ (Dóm chaosu), včetně citací z exkurzní knihy. Oba články nebyly z pohledu přímého objevu v zásadním rozporu. Ovšem v dalším sledu událostí bylo již všechno jinak.

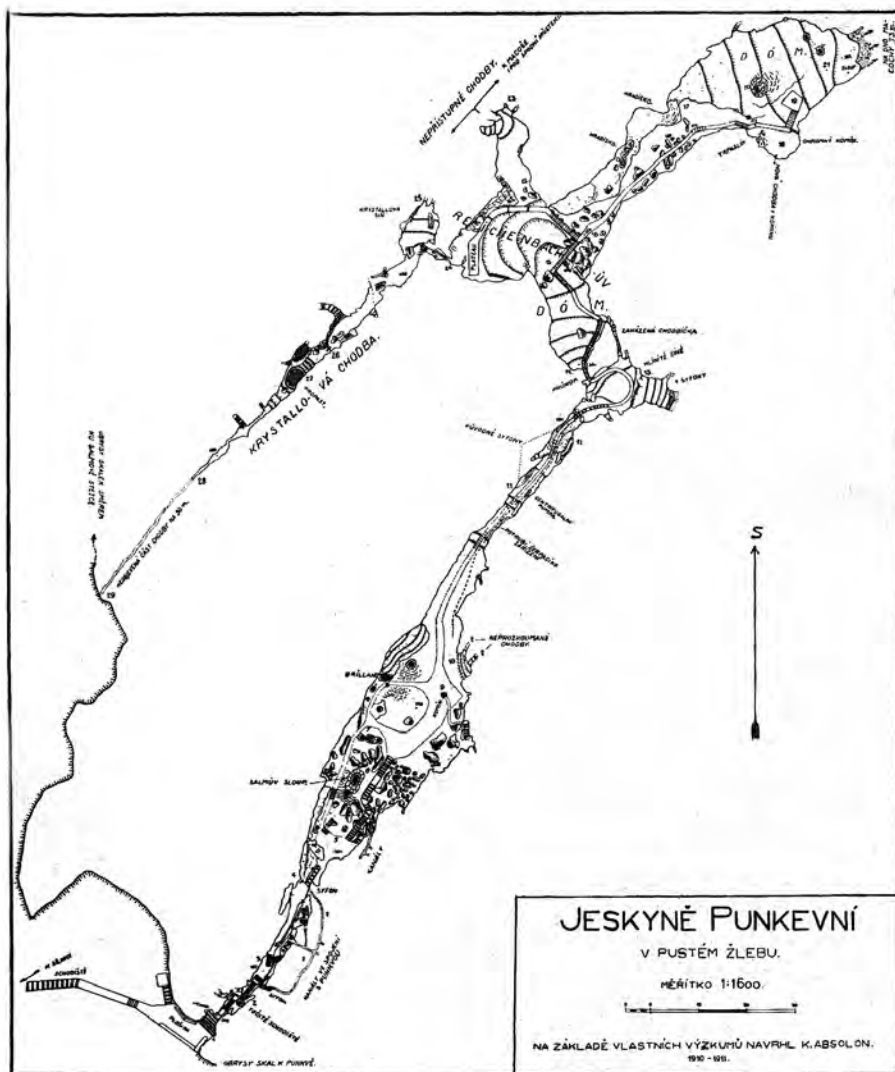
Prof. K. Absolon ve svém stěžejním díle *Moravský kras I* z roku 1970 popisuje události vedoucí k dalšímu postupu v Punkevních jeskyních směrem k Macoše nezvykle všeobecně. Zmizelo nadšení i radost ze senzačních objevů:

„KANÁLOVITÉ ŘEČIŠTĚ PUNKVY. Působí-li velký dóm, který právě opouštíme, dojmem, jak jsme viděli, radostným, působí kanál pravým opakem, zasmušujícím, odpuzujícím. Nevysoký, nešírokový, byl původně až ke stropu zavalen spoustami hlíny a v nižších polohách úplně zaplaven vodou. Nezbylo, než celým kanálem vyhloubit a vycementovat příkop, přičemž vyzvednutý materiál musel být vynášen až na povrch. Přitom se ovšem dbalo toho, aby přirozený charakter stropu i stěn zůstal zachován.

Při prvním objevném pochodu dne 26. září počínala mrtvá vodní hladina již ve vzdálenosti 34 m a tehdy byl kanál zaplaven na délku 20 m. Původně jsem byl toho názoru, že voda je pouze zbytkem jarních záplav. Po provedených hydrografických pozorováních jsem však zjistil, že sem přitékají jednak nepatrné podzemní praménky od SZ, jednak, že se sem tlačí voda Punkvy od SV.

Dne 29. ledna 1911 byla hladina o 3,8 m výše nežli hladina Punkvy, dno bylo sice 1,8 m nad Punkvou, ale vlastní skalnaté dno pokryté silnou vrstvou náplavu bylo v úrovni hladiny Punkvy. Byl zde tedy sifon stále živý, třebaž v míře nepatrné, podzemní krasovou vodou z Punkvy. Bylo nutno tuto vodu odstraňovat. Proměnili jsme dno této nádržky solidním vybetonováním ve vodojem – sběrač, z něhož malá centrifugální pumpa, elektromotorem v pohyb uváděná, odvádí přebytečnou vodu potrubím do Předního dómu. Odtud má již přirozený spád k výtoku Punkvy, do oněch tajemných neprozkoumaných odtoků mezi balvany hned po pravé straně Předního dómu.

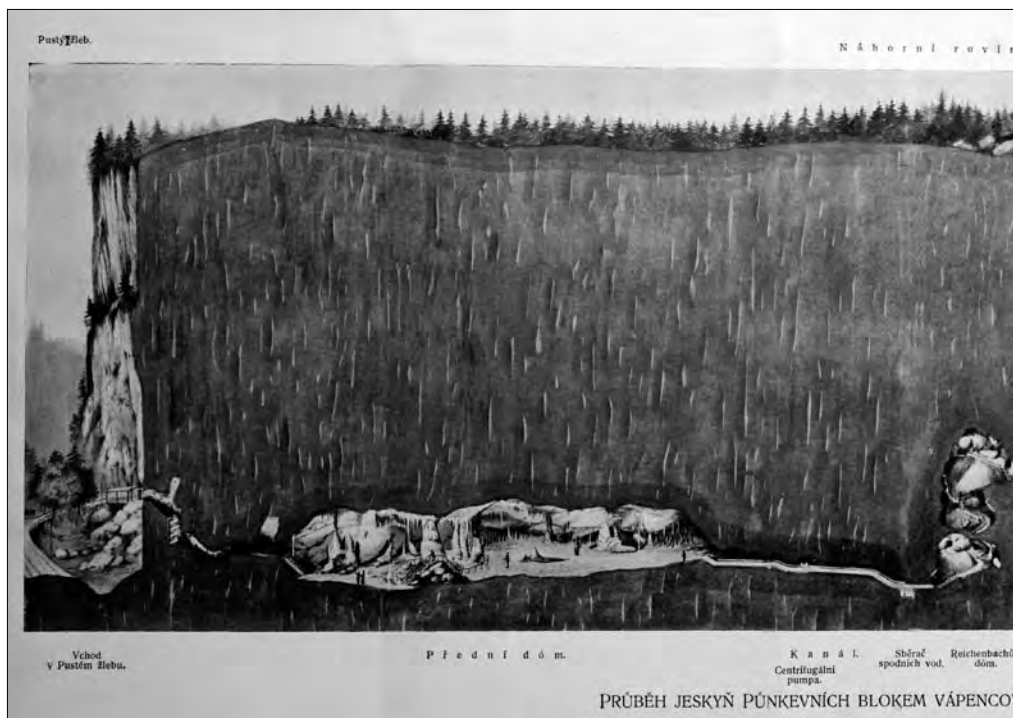
Tím byla vlastně přemožena nejtěžší překážka. V místech tohoto bývalého sifonu, na němž jsme dříve přejížděli po skládacím člunu, je strop ozdoben hustě stalaktity a je to důkaz, že zde kdysi musela panovat perioda sucha, ve které se stalaktitická výzdoba utvořila. Později přišly záplavy, jež pokryly stěny vrstvami jemné, mazlavé hlíny a zbarvily stalaktity špinavě hnědě. Procházejíce těmito mokvajícimi



a odpornými kanály máme aspoň vzácnou příležitost poučit se z vlastního názoru, jak takové krasové trativody vypadají. Od vodojemu vystupujeme po schůdkách do Hlinitých síní, které celým svým charakterem prozrazují, že jsou přirozenou součástí kanálů. Vidíme tytéž nahnědlé

krápníky a spousty mokvající nahromaděné hlíny v kupách.

Po východní straně vidíme stěnu prolomenou širokým přirozeným oknem, za nímž šikmá chodba! spadala přímo do vodních nádržek, do kanálovitě budovaného trativodného systému, jenž podle

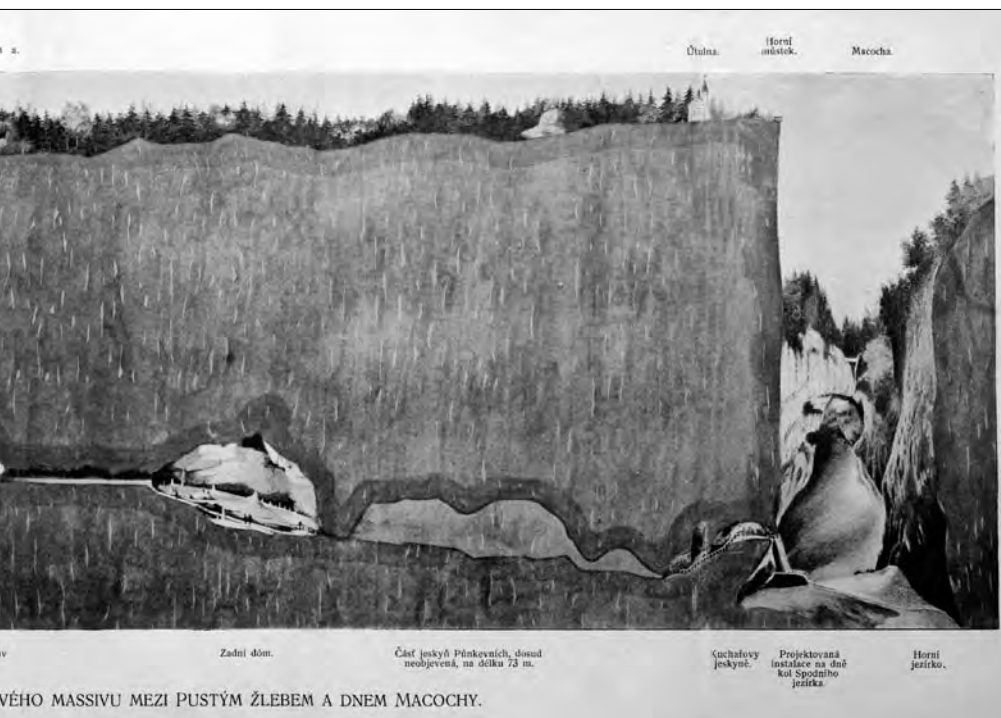


různých známek byl v přímém spojení s řečištěm Punkvy, proudící nedaleko odtud ve skalách. Toto místo bylo vědecky, hlavně topograficky, velmi důležité, a to jako jediný bod, v němž jsme tehdy mohli vidět vody související s Punkvou mezi Macochou a výtokem ve žlebu. Bylo proto stále v programu dalších výzkumů snížit pomocí centrifugální pumpy hladiny, resp. vyčerpávat vodu docela tak, aby se mohlo na všechny strany proniknout. To bylo opravdu nakonec provedeno, zejména, když se ukázalo, že tudy je volná cesta na dno Macochy. Dokud nebyla objevena celá podzemní Punkva, vraceli se touto cestou turisté zpět ze dna Macochy po železném schodišti, kterým je tento propasťovitý sifon dnes zpřístupněn.

Kaná l i se síněmi má délku 65 m a jsme tedy zde vzdáleni v přímé vzduchové čáře 161 m od vchodu.“

Při popisu slavnostního zpřístupnění Předního dómu v Půlčíně jeskyňi je to opět „starý“ Absolon. Nadšený, sebejistý a vítězný:

„Nový svět se tu otevřel, když se hned přistoupilo k zpřístupnění velkolepých prostor. Instalace nebyla docela snadná. Přesto jsme byli schopni překonat různé neschůdnosti s těmi technickými pomůckami, jež jsme měli k dispozici. Proto se zde střídají železná schodiště s točitými schůdky s cementovanými průchody v bývalých sifonech, betonová schodiště, centrifugální pumpy s odvodňovacími zařízeními, můstky atd. Úzkostlivě jsme



VÝHO MASSIVU MEZI PUSTÝM ŽLEBEM A DNEM MACOCHY.

dbali toho, aby přirozený charakter byl co nejvíce zachován.

Krok za krokem byl celý jeskynní labyrint tak zpřístupněn a instalován, že se stal dokladem moderní civilizace.

Dne 14. května 1910 byl den slávy pro Moravský kras, „slavnost práce“, jak nazval redaktor Vavrečka duchaplně další svůj článek. Nesčíslní hosté, reprezentanti úřadů a vědy, poslanci, zástupci dělnictva aj. přišli sem a mezi nimi i ti, kteří představovali tehdejší státní i zemskou vládní moc: dr. E. svob. pán Hainold, místodržitel Moravy, E. hrabě Serényi, zemský hejtmán moravský, dr. E. Trnka, ministr železnic, aj. Mohlo něco lépe ilustrovat ten úžasný obrat v historii Moravského krasu než tento 14. květen 1910?“

Co se událo? Z dalšího seriózního zdroje lze doplnit to podstatné, co K. Absolón vynechal a neuvěd. Antonín Boček uvádí (Körbrův průvodce po Moravě, Moravský kras průvodce celým jeho územím a jeho krápníkovými jeskyněmi):

„Původně byl tento kanál vyplněn do značné výšky hlínou, a končil syfonem. Jen v jednom místě zdálo se, že úzká puklina se táhne nad vodou a vede do neznámých prostor, v kteréžto domněnce nás posilovala značná ozvěna. Tu r. 1910 nastal spor mezi nájemci jeskyně a mezi majetníkem (velkostatkem), na jehož stranu se postavil dr. Absolón. Spoluobjevitelům zmíněné jeskynní sekce hrozilo nebezpečí zákazu dalších prací, ba i vstupu do jeskyň. Tu rozhodl se autor tohoto spisu ještě

s dvěma druhy (p. Viktor Ježek a Vlád. Valenta), že o své ujmě vniknou na vlastní riziko za syfon. Učinili tak podplaváním syfonové stěny v noci ze dne 5. na 6. července 1910 a objevili další veliké prostory až ku konci t.zv. zadního dómu. Objev tento byl tendenčně veřejnosti zamlčen. Nyní je kanál do značné hloubky prokopán a vybetonován; je tam centrifugální pumpa, která vyčerpává vodu z míst, kde se časem nashromáždí.

Syfon, který jsme tehdy podplavali, je dnes úplně vypumpován a přejdeme nerušeně až do malé, výše položené síňky, která je naplněna mohutnými nánosy hlinitými. Tam zdála se jeskyně býti úplně slepě uzavřena. Po pravé straně byl další syfon v značné prohlubni. Náhodou spatřil p. Ježek vysoko ve stěně otvor k chodbičce, kterou jsme se s námahou prodrali do dalšího dómu, nyní Reichenbachovým nazvaného. Prokopáním hlinitého náplavu spojena byla hlinitá síň s tímto dómem a náš sopoušek, kterým jsme se sem dostali, je dnes zazděn. Unaveni rozhodli jsme se tehdy, že výzkum zmíněného syfonu po pravici v prohlubni, k níž vedla prudce šikmá chodba, ponecháme sobě na některou pozdější výpravu, ke které však již nedošlo, neb nám byly další práce na území Salmuském zakázány.“

Jakmile byly jeskyně objeveny, bylo snahou Jeskynní sekce jeskyně co nejdříve zpřístupnit. Tehdy zřejmě Správa Salmova velkostatku situaci podcenila a odmítla se na zpřístupnění jeskyní podílet

K. Absolon i členové Jeskynní sekce rychle pochopili, že nejsou schopni kvalitní zpřístupnění jeskyní provést a financovat. Přírodovědecký klub, pod

který Jeskynní sekce patřila, se nemohl do tak nákladné investice pustit a Sekce sama žádné finanční prostředky neměla.

Proto se utvořila zvláštní „Společnost pro zachování jeskynních krás v Moravském krasu“, která sestávala ze dvanácti členů a v čele s předsedou p. prof. drem. Fr. Dvorským, tehdy známým přírodovědcem, archeologem a petrografem. Sehnat dvanáct členů nebylo jistě jednoduché, a zřejmě to dalo mnoho práce a přemlouvání. Jednalo se o investici několika desetitisíc korun s neověřeným a nejistým výsledkem. V Sekci a Společnosti nebyli stejní lidé. Společnost měla 12 členů, Sekce 13. Společně v obou byli pouze tři; dr. Absolon, rev. Boček a ofic. Sýkora.

Na jaře 1910 začala Společnost pro zachování jeskynních krás se zpřístupňováním jeskyně, úpravami přístupových cest a elektrickým osvětlením. V této době se Jeskynní sekce i Společnost pro zachování jeskynních krás dostala do sporu s majitelem jeskyně – Salmovým velkostatkem. Spor nabyl takových rozměrů, že se členové obou společností začali obávat zákazu činnosti i vstupu do jeskyní. Členové Jeskynní sekce se nechtěli nechat připravit o další objevy, které logicky předpokládali. Proto se tři členové A. Boček, V. Ježek a Vl. Valenta (bez vědomí K. Absolona), pokusili tajně v noci z 5. na 6. července 1910 překonat bahnitý sifon v závěru Předního dómu. To se jim skutečně podařilo a hlinitým svahem se dostali do „Stalagmitové chodby“ (přes dnešní Reichenbachův dóm) a odtud do „Krystalové chodby“; v dalším pokračování se podařilo proniknout do „Dómu klidu“ (dnes Zadního dómu), kde další

postup ukončily na dlouhou dobu mocné sedimenty.

To, že velkostatek zakázal vstup Společnosti do jejích jeskyň, bylo jistě důsledkem vzájemného sporu o příjmy z jeskyní. Nepochopitelný je ale zákaz práce Sekci, která objevila velkostatku dvě nádherné jeskyně a tím zřejmě zvedla i cenu panství a dále na pozemcích panství, zejména v obou žlebech, pracovala. To přece velkostatek nic nestálo, naopak mohl mít z dalších objevů jen prospěch. Jeskynní sekce se tak přesunula z pozemků Salmových na území Ostrova a pokračovala ve své výzkumné činnosti ve „Vintokách“.

Vchod a podstatná část Punkevních jeskyní byly ve vlastnictví Salmova velkostatku, menší část vlastnil Klub českých turistů. Až když byly podepsány smlouvy se Salmovým velkostatkem, vlastníkem vchodu a přední části jeskyní, Klubem českých turistů, majitelem zadní části Punkevních jeskyní a obcí

Vilémovice, majitelkou dna Macochy, a když se Jeho Jasnost kníže Salm zavázal jeskyně zpřístupnit veřejnosti, byly objevy prozrazeny.

Ještě v roce 1910 byly jeskyně zpřístupněny veřejnosti (již bez velké slávy) až do „Dómu klidu“, odkud se návštěvníci vraceli stejnou cestou zpět do Pustého žlebu.

Literatura:

Absolon K. PH. DR., kustod Moravského zemského musea v Brně (1912): Turistická a přírodovědná příručka Průvodce Moravským krasem zejména jeho krápníkovými jeskyněmi v okrsku Blansko–Punkva–Macocho–Sloup–Jedovnice. – Nákladem knihkupectví Barvič a Novotný. Brno.

Absolon K. (1970): Moravský kras, 1. díl. – Academia. 1–415. Praha.

Boček A. (1922): Moravský kras průvodce celým jeho územím a jeho krápníkovými jeskyněmi. – Nakladatelství Pavla Křibara. Praha.

Některé informace z korespondence mezi Antonínem Bočkem a Vladimírem Homolou z let 1944–1950, část 1., leden–červen 1944

Rudolf Musil

Ve svém archivu mám celou řadu originálních dopisů speleologů. Tento článek se zabývá mimořádně hojnou a časově nepřerušenu korespondencí mezi Antonínem Bočkem a Vladimírem Homolou. Jedná se o korespondenci z let 1944–1950, tedy z období, kdy speleologové

jak v Praze, tak i v Brně dochází k názoru, že je nutné všechny speleologické práce registrovat a využít buď stávající organizace nebo vybudovat novou, která by to nějakým způsobem zabezpečovala. Není možné v tomto stručném článku podat vše, co korespondence obsahuje.

Jedná se především o informace z Moravského krasu, Českého krasu a omezeně i z jiných krasových oblastí. V tomto prvním příspěvku se omezím pouze na část období těsně před koncem druhé světové války.

První návrhy celostátní organizace speleologické práce vychází z Prahy, a to na bázi jeskynních sekcí krasové komise KČT. Uvedený návrh nebyl však jako celek pro republiku realizován. Druhý návrh vychází z Brna a je úspěšnější. Zakládá se Speleologický klub. Jeho založení samozřejmě předcházelo delší období diskuzí (především mezi brněnskými jeskyňáři) o tom, jak by měla tato organizace vypadat. Ředitelský rada Antonín Boček, který se svými spolupracovníky Klub zakládal, se tehdy snažil koncentrovat nejen všechny amatérské speleology, ale i odborníky nejruznějších specializací, nejprve pouze pro oblast Moravského krasu. Záměr odpovídal a dodnes odpovídá tomu, co je ještě dnes pro moderní komplexní výzkum krasových oblastí nezbytně nutné a předběhl tak do určité míry i dnešní dobu.

V preambuli založení stálo: „Ustanovení Speleologického klubu vyplynulo z naprosté nutnosti a potřeby založit vědeckou (podtrženo mnou) instituci, která by na nejširším základě organizovala teoretický a praktický výzkum krasových oblastí za pomoci všech příslušných disciplín přírodních věd a soustřeďovala ve svých řadách jako vedoucí složku vědce – odborníky a všechny ostatní zájemce o práci v krasech, jakož i spolupracovala se všemi na krasovém výzkumu zúčastněnými korporacemi a institucemi.“

Roky 1944–1950 jsou tedy kritickým momentem jak tvorby zaměření této společnosti, tak následně i ověření toho, jak a zda bude možné všechny teoretické záměry vůbec realizovat.

Jednalo se tehdy o dodnes nedočený pokus o komplexní výzkum krasu z hlediska všech oborů a o koncentraci všech pracovníků jak amatérských, tak i odborných pod jednou střechou. A. Boček se snažil zainteresovat na tomto úkolu všechny tehdejší krasové badatele v celém státě. Tomu také do určité míry odpovídá i velmi rozsáhlá korespondence mezi A. Bočkem a Vl. Homolou, o které pojednává tento článek. Je možné říci, že oba pánové si posílali dopisy bez přerušení skoro každý týden. Začínají někdy před 20. lednem 1944, tedy v posledních letech druhé světové války, kdy Vl. Homola posílá A. Bočkovi separát práce o Chýnovské jeskyni, o Zbrašovských jeskyních a o tamější Propasti (termín Hranická propast ještě neexistuje). Ten okamžitě dne 20. ledna 1944 odpovídá korespondenčním lístkem, ve kterém slibuje zaslání rozsáhlejšího dopisu a těší se na vzájemnou spolupráci. Za povšimnutí snad ještě stojí tehdejší titulování obou pánů. U A. Bočka (Brno, U nové brány 14) je to ředitelský rada, u Vl. Homoly (Praha XIII, třída krále Jiřího 6) úředník.

Avizovaný obsáhlý dopis nedal na sebe dlouho čekat a je A. Bočkem odeslán již 8. února 1944. Začíná detailním líčením osobního konfliktu mezi A. Bočkem a mladým J. Brouškem ze Sloupu, který se týkal mapování v Sloupských jeskyních. Důležitější je však zpráva o možnostech krasových výzkumů

v Moravském krasu. „S příchodem Němců byl v Moravském zemském muzeu vytvořen zvláštní odbor (Abteilung für Karst- und Höhlenforschung), jehož přednostou se stal činovník německého jeskynního spolku v Brně (Verein deutscher Touristen) pan Zlamal. Jeho prvním činem byl zákaz jakýchkoliv prací v Moravském krasu, fotografování a dokonce i publikování článků o Moravském krasu bez jeho souhlasu.“ A. Boček a dále prof. K. Absolon a bratři Ondrouškové (tehdy ještě mezi nimi nepanovala nemiřitelná animosita) si stěžovali na tehdejší ministerstvo orby a lesnictví, dodnes však nedostali žádnou odpověď. Chválí práci pražských speleologů, kteří vydávají pro své členy brožury o objevování „českého“ krasu (tehdy ještě použil Vl. Homola český kras s malým č a v uvozovkách, znamená to, že jeho název ještě neexistoval). Pokud se týče Zbrašovských jeskyní, o kterých dostal článek, rozepisuje se o tom, že tam byl (A. Boček) úředně poslán již v roce 1928 na tři neděle, a to jako předseda krasové komise a jako činovník v komisi pro zachování přírodních památek na Moravě. Jeho úkolem bylo podat dobrozdání o nových objevech, které tam učinil pan Chromý se svým bratrem (pokračování Galášova dómu). Na základě jeho posudku ministerstvo povolilo značnou subvenci k dalším pracím ve výšce 10.000 Kč, a to jednak na úpravu jeskyní, jednak na jejich elektrické osvětlení. On měl na tyto práce dozorovat, bohužel k realizaci tehdy nedošlo.

Bezprostředně po přijetí Bočkova dopisu přichází již 10. února 1944 od Vl. Homoly odpověď. Věnuje se především

založení jeskynní sekce. Její vytvoření schválila před týdnem schůze předsednictva KČT, a to u horolezeckého odboru Praha IV, schůze a přednášky budou prováděny v zasedací síni ústředí KČT. Kromě toho získali i místo na debatních večerech Geologické společnosti. Utvoření jeskynní sekce bylo nahlášeno Památkovému úřadu a Archeologickému ústavu, které budou provádět dozor nad jejich prací v jeskyních. Zároveň se usnesli zastavit vydávání Zpráv, protože klubovní orgán již potřebuje k jejich vydávání povolení na papír a cenzuru. Do této doby byly Zprávy vydávány Vl. Homolou jako soukromý tisk, takže byl pouze povinen je předkládat na vědomost policejnímu ředitelství, a to prostřednictvím inzertní kanceláře, která prováděla jejich rozmnožování. Jeskynní sekce zabývající se výzkumem Českého krasu vzniká tedy začátkem února 1944.

Jeskyňáři nyní provádí soupis všech jeskyní pro navrhovaný výnos o ochraně tohoto území a tak zároveň zakládají i jeskynní katastr se soupisem literatury a všech zpráv, které osobně znají z prací svých předchůdců. Počítá, když se vezme v úvahu i mapování jeskyní, že by s tím mohli být hotovi do konce roku 1944. Zajímavý je závěr jeho úvahy, kdy píše, že z toho si může A. Boček udělat představu o tom, „jak nepatrnou rozlohu krasové jevy v Čechách mají.“

V další části pak přechází na krasové oblasti Moravy. Píše, že je dobře zná, že se delší dobu stýkal s poslancem Šamálkem a s jinými jeskyňáři, kteří v Moravském krasu pracují. Se všemi vycházel vždy velmi dobře. Pokusí se zjistit, zda by elaborát A. Bočka o Zbrašovských

jeskyních nebylo možné na ministerstvu najít a končí tím, že mu bude ctí, bude-li možné se s ním setkat. Jeho zaměstnání mu však nedává příliš mnoho času, aby mohl přijet do Brna, možná až o Velikonocích. Při této příležitosti by si rád prohlédl Vintoky a doufá, že proti tomu nebude mít pan Šamalík námítky (? můj otazník).

Již 17. února 1944 mu A. Boček obšírným dopisem odpovídá. Stěžuje si na osobní ješitnosti u moravských speleologů, na osobní boje, řevnivost a na nedostatek jednoty, která mnohdy ruší jednotný šik, který se s velkou námahou již podařilo vytvořit. Je pravděpodobné, že se v tomto případě již jedná o úsilí vytvořit Speleologický klub. Lituje zániku cyklostylovaných Zpráv, které vydával Vl. Homola, a myslí si, že je to škoda. Prosí ho, zda by nemohl zařídit přijetí jeho krasových příspěvků do některých pražských časopisů (Pestrý týden, Časopis turistů).

Zatím nedošly žádné zprávy o stížnosti podané na ministerstvo ohledně možné práce v Moravském krasu. Píše, že má značný podíl na zpřístupnění a osvětlení Bočkovy díry u Mladče (dnešní Mladečské jeskyně), chtěl by ještě letos zpracovat nové objevy u Konic a vůbec celý Mladečsko-Konický kras jako jeden celek. Pokud se týče přání Vl. Homoly navštívit Vintoky, dolů se nemůže dostat, poněvadž staré dřevěné žebře jsou zcela zpráchnivělé. Pokud však přijede, postará se o jeho doprovod a navrhuje mu seznámení se střední částí Krasu.

Jak jsem již výše napsal, dopisy mezi oběma pány se střídaly pravidelně skoro

každý týden a jejich komentování by zabralo mnoho místa. Proto všechny další uvádím zkráceně a to pouze nejdůležitější informace. Pokud je v nadpisu Praha, jedná se vždy o dopis Vl. Homoly, u nadpisu Brno pak o dopis A. Bočka.

Praha, 2. března 1944

Úspěšně proběhla zahajovací schůze jeskynní sekce.

Nevyřízená stížnost proti rozhodnutí Moravského zemského muzea se dostala na zcela jiné koleje, jedná se totiž o využití jeskyní Moravského krasu pro účely válečné výroby. Přes všechny zákroky, a to dokonce i ze strany německých úřadů, nepodařilo se zachránit Kůlnu a ještě asi osm (? můj otazník) dalších jeskyní v Moravském krasu. Jediné, co se podařilo prosadit, bylo, že ke všem pracím bude přizván expert Archeologického ústavu. Se zákazem souvisí i snaha vyloučit návštěvy civilistů ze širšího okolí jeskyní. Jedná se o poměrně tajné záležitosti a prosí proto v této věci o diskretnost a nikde neuvádět jeho jméno.

Pokud se týče příspěvků do Pestrého týdne, neměl možnost mluvit se žádným pánem z redakce. Možnost tisku v Časopisu KČT je, je nutné poslat příspěvky přímo na ústředí (Praha II, Lazarská 4) k rukám pana Dostála. Ten si klade jedinou podmínku, článek se nesmí týkat osobních poměrů a jeho stylizace musí být taková, aby nedávala jiným osobám možný důvod k odvolání. Zajímavý doatek, který osvětluje poměry, bych dával do spojení s předešlým dopisem ze 17. února.

Speleologický program jeskynní sekce v Praze je dnes zaměřen především

na teoretickou speleologii ve smyslu americké geomorfologie, se kterou na Moravě pracuje pouze dr. Krejčí, ne však v jeskyních. Tyto metody se bohužel nehodí pro český kras, poněvadž se jedná o jeskyně vytvořené korozí. Nejcennější by bylo použití tohoto přístupu u jeskyní s fluviálními sedimenty, a proto by ji rádi vyzkoušeli v Moravském krasu (Vintoky, Rasovna, Rudické propadání apod.). Vl. Homola tyto jeskyně osobně zná již od roku 1939.

„O prodeji pozůstalosti po ing. Brandstätterovi se jistě v Brně ví.“

Brno, 5. března 1944

V podstatě odpověď na předešlý dopis.

Brno, 24. března 1944

U Křtin se začíná za účelem přenesení válečné výroby pracovat ve Výpustku a v Drátenické jeskyni. U Ostrova a ve Sloupu se zatím nic neděje. Redakce Pestrého týdne zaslané články odmítla, a to z toho důvodu, že práce českých autorů a o české práci odmítá.

Loňského nízkého stavu vody využil A. Boček k tomu, aby se po více než 30 letech dostal do nejzazších míst Wanklova jezírka a pokusil se o proniknutí komíny směrem k sifonům Černé propasti.

Pozůstalost po známém dlouholetém jeskyňáři ing. Brandstätterovi koupil podle ing. Vl. Ondrouška prof. K. Absolon.

Praha, 26. března 1944

Vl. Homola má stále mnoho práce s organizací jeskynní sekce u pražského odboru KČT, takže chodí někdy spát až o půlnoci. Kromě toho referuje nyní

o novém objevu v Chýnovské jeskyni a pro Zeměpisný sborník zpracovává jednu lokalitu v Barrandienu, která bude v krátké době zničena těžbou lomu.

Snad nejdůležitější zprávou je ta, že se vzhledem k finančnímu zajištění své budoucnosti přeorientoval ze studia speleologie na studium geologie.

Brno, 30. března 1944

V podstatě odpověď na předešlý dopis.

Praha, 16. května 1944

Odmítavé stanovisko s uveřejněním článků A. Bočka souvisí s jeho sporem s mladým J. Brouškem. Došlo to dokonce tak daleko, že z těchto důvodů lze pozorovat i jisté tendence proti brněnským badatelům vůbec.

Brno, 4. června 1944

Společně s Ottou Ondrouškem zkoumali nový ponor, vlastně původní nejstarší ve Sloupu.

Poměrně ostře se ohrazuje proti nepříznivým postupům pražských redaktorů vůči brněnským pracovníkům, vidí v tom oživení starých sporů mezi češtvím a moravanstvím z konce předminulého století a detailně vysvětluje pozadí těchto sporů.

Ustavila se akciová společnost Moravský kras, A. Boček byl zvolen do jejího předsednictva. Pro obec Sloup, pokud se týče jeskyní, byl A. Boček již od roku 1921 odborným poradcem. Byla mu tehdy svěřena úprava Sloupské jeskyně a její elektrické osvětlení. Pro tyto projekty vypracoval zdarma plány a podle nich se za jeho dozoru uskutečňovaly. Nad Nagelovou propastí dal opravit oba

můstky, které již hrozily zřícením. Dozorcem nad dělníky byl Josef Broušek starší. Byl to podle A. Bočka moc hodný člověk, ale trochu podivný a svéhlavý.

Brno, 5. června 1944

Dodatek k přešlému dopisu, ve kterém sděluje, že redakce KČT přijala jeho rukopis o nových objevech v Moravském krasu. Má být psán populárně a „spoluúčast brněnských a blanenských členů KČT není třeba zdůrazňovat.“

Praha, 6. června 1944

VI. Homola děkuje za zaslání všech písemných materiálů, které mu dovolily nahlédnout do zákulisních bojů ve Sloupe, a všechny doklady vrací. Podává bližší vysvětlení k aféře o uveřejnění článků A. Bočka v pražských časopisech. Pokud se týče KČT je mu doporučováno, aby se do moravských záležitostí nepletl a píše, „když se někdo doví, že jsem od někoho z Moravského krasu dostal dopis, dívají se na mně jako na „buřiče a rebelanta“.

Na Moravě začal speleologicky pracovat dříve než v Čechách a doufá, že se tam bude moci po válce odstěhovat. Bydlel dlouhou dobu v Žabovřeskách (část Brna).

Široce se rozepisuje o postoji ústředí KČT vůči Moravě. Začíná převládat názor, který přeje decentralizaci. Brněnská župa zaujímá mezi moravskými župami výjimečné postavení a to je nutné respektovat. Je to i názor prof. R. Kettnera, zvláště pokud se jedná o jeskyňářské organizace u KČT. VI. Homola vypracoval podle pokynů ředitele Maximoviče z ministerstva, ředitele Archeologického ústavu dr. Böhma a s plným souhlasem

prof. R. Kettnera „Pracovní řád jeskynních sekcí KČT“, který byl předložen prof. R. Kettnerem výboru KČT ke schválení. V tomto elaborátu se výslovně píše, že pro celé území Čech je příslušná jeskynní sekce u odboru KČT Praha XV, pro území Moravy jeskynní sekce při brněnském odboru KČT. Těmto sekcím budou podávat ostatní jeskynní sekce z celého území Čech resp. Moravy své pracovní zprávy. Jednou ročně podají pak zmíněné sekce zprávu o své činnosti nebo o činnosti jeskynních sekcí ve svém obvodu krasové komisi KČT jako ústřednímu orgánu. Jediní, kdo se proti tomuto plánu postavili, byli horolezci KČT a VI. Homola uvádí jejich námítky. Pokud se týče Čech nečekali jeskyňáři na schválení tohoto řádu a začali již podle něj pracovat. Široce se rozepisuje o prvních zkušenostech a co mohou přinést nového v organizaci speleologické práce. Jako příklad uvádí i Slovensko, kde ustavili Svaz jeskyňářů, do něhož se může přihlásit člen kteréhokoliv odboru KSTL. Sídlem tohoto Svazu je Liptovský Sv. Mikuláš a ne Bratislava. VI. Homola vyjádřil přitom názor, že vedení takové instituce patří tam, kde jsou pro to vytvořeny podmínky a ne tam, odkud by bylo možné co nejlépe administrativně celou věc vést. Na to se mu prý dostalo pouze odpovědi – vždyť to jsou Slováci.

V další části pak rozebírá způsob práce Časopisu KČT. Redaktorem je pan Jaroslav Dostál, ten však potřebuje k uveřejnění každého odborného článku souhlas příslušného referenta. Pro krasové jevy je to prof. R. Kettner. Ten je však již delší dobu nemocný. Zde kopie této části dopisu bohužel končí a další

pokračování se týká již jiné problematiky.

Prof. R. Kettner má osobní zájem o Sloupsko-šošůvské jeskyně a míní je zpracovat po stránce geologické a genetické. Bydlí v hotelu pana Brouška, proto se snaží být s ním zadobře a přechází mlčením některé ztřeštěné kousky (výstupy brněnských horolezců na Hřebenáč a některé nezodpovědné výzkumy), které by jako člen KČT neměl trpět. Velmi podrobně pak vysvětluje dopad této skutečnosti na celkovou situaci ve výboru KČT. V žádném případě se tam nejedná o souboj Čechy versus Morava, ale spíše o neinformovanost členů výboru KČT, kterým je zcela jedno, zda bude dělat onu odbornou věc někdo v Praze nebo v Brně. Pak přichází k tomu, co vyvolal zasláný článek A. Bočka do redakce Časopisu KČT a proč k tomu došlo.

Uvedený dopis velmi dobře ilustruje situaci, která panovala mezi jeskyňáři v Moravském krasu. Zároveň ukazuje na možnost řešení organizace jeskyňní práce pod egidou KČT. Obsah dopisu je z hlediska informací rozsáhlejší než zde mohu uvést. Tato doba, především pro návrh první celostátní organizace jeskyňářské práce, by si zasluhovala podrobnějšího zpracování v samostatném článku.

Brno, 10. června 1944

V podstatě odpověď na minulý dopis a rozvinutí některých myšlenek, které se tam nacházely.

Praha, 14. června 1944

V dopise se probírají některé dřívější myšlenky. Speleologicky je zajímavá pouze věta, že pokud se týče české krasové literatury, nebude moci její seznam poslat, poněvadž v této době de facto žádná neexistuje. „Jedná se jen o řadu nálezových zpráviček.“

Brno, 18. června 1944

A. Boček píše znovu o tom, že shání veškerou krasovou literaturu, pokud možno v originálu nebo alespoň v opisech. Zabere to mnoho času a je kletba jeho mládí, že v té době to opomenul. Chce během 2–3 let dokončit monografickou publikaci o Moravském krasu a vedle toho i napsat populárního průvodce, který by vycházel ze současných znalostí.

Praha, 22. června 1944

VI. Homola zasílá A. Bočkovi pojednání o Chlumu a o jeskyni v Pacové hoře spolu s korekturami některých svých článků, které mají vyjít tiskem. Chystá se zpracovat vápencové území v Železných horách u Vápenného Podolu, kde se měla nacházet jeskyně velká asi jako Kůlna u Sloupu, ve které bylo nalezeno velké množství kostí, které jsou v muzeu v Čáslavi. Zajímají ho i problémy ta-
mějších spodních vod, které mají podle něho zvláštní charakter.

Moravský kras, můj osud, 3. část Skály

Hugo Havel



Asi měsíc před začátkem prázdnin přišel za mnou o přestávce do třídy hoch z 3. B. „Jsem Miloš Princ“, představil se. Od vidění ho znám, ale co mně asi chce? Pak se to dovídám. Přihlásil se v muzeu do skupiny Jedle a Slezák ho poslal za mnou. Po čase zjišťuji, že si dobře rozumíme a máme mnoho společného. Vedle Celofána a Leoše Kubíčka z Řícmanic je to třetí dobrý kamarád. Prázdniny trávíme společně pod stanem u Banské Štiavnice, u malého rybníčku v lese. Sbíráme nerosty, koupeme se, chodíme na pivo, zkrátka užíváme prázdnin. Ano, my dva si rozumíme velmi dobře, jako bratři. A pak, jednoho teplého večera při ohni, uzavíráme pokrevní bratrství,

Hugo a Miloš, tak jako Vinnetou a Old Shatterhand.

Mých výstupů s Celofánem přibývá. Hlavně v Krasu, ale i na Pálavě. Také na Wilsonce jsem přešel pár cest. Na Kras ale vzpomínám nejraději.

Vystupujeme na Skaláku a po chvilce chůze jsme u Punkevních jeskyní. Pivo v bufetu nás posílí. Pro jistotu si dáme i druhé, abychom nekulhali. Další „příprav“ jdou už rychleji – navázání na lano a kontrola materiálu. Konečně jsme hotovi. Celofán nastupuje do první délky a rychle nabírá výšku. Za chvíli mizí v malé jeskyňce na prvním jištění. Nastupuji do stěny. Vychutnávám první kroky po skále a mám také trochu respekt. Vždyť je to má první pořádná cesta klasifikace VI – Velký Beran. Dolézám na štand. Celofán jde opět první a za chvíli mizí za převisem. Netrvá dlouho a už i já visím v převisu mezi nebem a zemí. Ach, ten těžký zadek. Do poslední délky nastupuji jako první. Je lehčí než ostatní. Dobírám Vojtu a na vrcholu si dlouze tiskneme ruce.

Do mého zápisníku přibývají další jména vylezených cest. Východní, Cima, Severní hrana, Holubí vejce, Západní na Hřebenači, Platina, Lesnická, Hýskův nástup Modrého rysa, Diretisima, Weruta, Korso, Kubáskova, Diretka na Býči a Krkavčí skále, Lázeňská, Pilířem na Kateřinském prstě, Normálka, Spodní komín na Wilsonce, Květina, Severní, Státnice, Malá Martinka, Papírák, Pravá cesta, Vajíčko, Jednoskobová, Čokoláda a mnoho

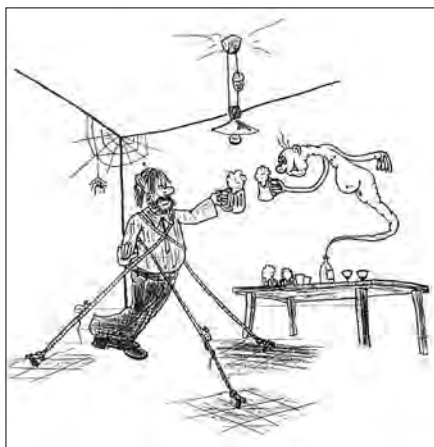
dalších na Pálavě i jinde. Úmyslně jsem do předchozího výčtu nezapsal čtyři cesty, o nichž se chci zmínit podrobněji.

Již dlouho se na tento okamžik připravuji – a nyní je zde. Váží dračí smyčku na Spodním můstku na Macoše. O chvíli později sedím pod nástupem na malé plošince nad propastí a jistím Celofána v první délce. Je to úchvatné. Nahore sluncem ozářená stěna, dole stín a chlad a vodní páry. „Shod!“ tento povel mě vytrhne ze snění. Ohmatávám první chyty a stoupám vzhůru. U skoby chvíli váhám, ale těžší místo je brzy za mnou. Další dvě skoby překonávám již lehce. Ještě překrok nad propast a travers pod polorozpadlou „hlavou Žižky“ a jsem na plošince u prvního štandu. Předě mnou je proslulý traverz. Mám z něho trochu strach, vlastně spíše respekt.

Celofán mizí za hranou. Vše, co mohu vnímat, je pomalé posouvání lana... Konečně můžu shodit jištění. Chvějí se mně ruce i hlas, jsem nesmírně vzrušen. Dělán překrok nad propast k první skobě a několik kroků vzhůru ke Kristovi, připevněnému na skále. Chytám se ho – pro štěstí. V traverzu pracuji hlavně rukama, nejsem ještě zvyklý rádně využívat tření na hladkých úsecích skal. Proto už mi nezbývá sil na poslední krok vzhůru přes malý převísek ke skobě. Celofán mně dává přítah a po chvíli i cigaretu na uklidnění. Jsem šťasten, všechna tréma je překonaná. Žádám Vojtu, aby mě nechal vyvést předposlední délku. Leze se mně výborně, lehce. Netrvá dlouho a usazuji se pohodlně v malé jeskyňce pod vrcholem. Celofánova hlava se vynoří z propastí co nevidět. Slavnostní zápis do vrcholové knížky a poslední výšvih

na vrchol. Ke stisku ruky patří tentokrát i poplácání po zádech. „Díky, Vojto!“

Shazujeme ze sebe materiál a pár skoků nás zanechá na verandu restaurace. Teče Černohorská 12° – och, jaký to lahodný nápoj pro naše vyprahlá hrdla. Po třetím pivu vybírám vhodnou skobu a vrazím ji mezi kachličky na podlaze. A takto jistě odolávám postupnému vyprchávání stability.



Začal jsem lákat do Krasu jednoho z trojice mých nejlepších kamarádů, Leoše Kubíčka z Řícmanic. První křest si prodělal na Krkavčí skále a hned se velmi dobře uvedl. Měl přirozený talent pro lezení a dostatečnou fyzickou. První jeho cesta byla Diretisima a druhá Hýskův nástup na Modrého rysa. Pak jsme ještě jednu neděli lezli na Hřebenači a protože se to Leošovi zalíbilo, jeli jsme další týden zase do krasu. Cestou na Macochu potkáme Fernandela s Kolpíkem. Když Ferry vytuší náš plán vylézt si Macochu, požádá nás o druhý přelet své nové cesty v Macoše, vlevo od Normálky. Zprvu

mám sice obavy, ale po Ferryho ujištění, že tu cestu zvládneme, přijímám.

Dolézám ke druhé skobě v Normálce Macochy, váží poněkud vlevo „hodinky“ a traverzuji do leva ke skobě. Několik volných balvanů letí s rachotem do propasti. Pokračuji podle výrazné koutové spáry a za chvíli mi mizí Spodní můstek z očí. Jen Ferry na protější straně mě bedlivě pozoruje. Je to pěkné a lehké lezení, asi pětkové. Úplně se v tom vyžívám. Přilézám ke dvěma dalším skobám, které jistí malý převisek. Jeden těžší krok a jsem na štanu. S nedůvěrou si prohlížím malý balkónek nad propastí, seskupený z volných balvanů. Tři pevné skoby mně však dodají důvěry. „Jistím!“ zvolám nad propast a dobírám Leoše. Do ticha pojednou Ferry z protější strany vykřikne: „Drž!“ Lano se napjalo a slyším rachot balvanů. Volám na Leoše, co se stalo. Prý nic, dobírejš. Až na štanu mně to vysvětluje: „Utrhl se se mnou chyt a tak jsem udělal menší kyvadlo nad propast...“

Ze štanu vede další koutová spára s jednou skobou. Tam je též nejtěžší místo výstupu. A pak výlez na svah před vrcholem. Do trav, lokrů a šotoliny. Hrozně! Držím se zuby nehty za travičky a u prvního pevného stromu doberu Leoše. Stisk ruky a šťastný úsměv je jen malá část pocitu, který v nás je...

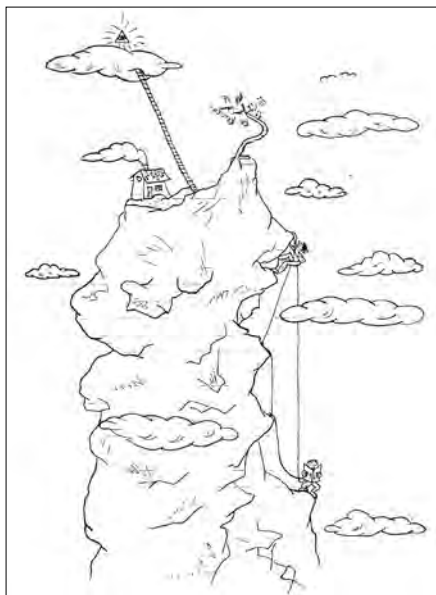
A opět jedu s Leošem a opět máme velký cíl – Majdalénu. Tato cesta mě lákala od té doby, co jsem ji poprvé spatřil. A teď se jdu s ní seznámit osobně. Leoš se už výtečně rozlezl a je spolehlivý spolezec. První délku zdolávám lehce a za chvíli se radím s Leošem na prvním štanu jak dál. Na pomoc беру průvodčíka.

„Tam je skoba,“ upozorňuje Leoš. Lezu k ní výraznou koutovou spárou a od ní velmi těžce na malý balkónek. A tam teprve poznám svůj omyl. Cesta vede vpravo po plotnách! To, kde jsme, je nová cesta, která není dodělaná.

Traverzuji velmi těžce, po šotolině a travách. Konečně jsem ve správné cestě. Dobírám Leoše. Přede mnou je traverz. Nastupuji do něho a vychutnávám jeho exponovanost. Dívám se až na suť pod skálou a připadám si jako pták. Pak ještě převis, žlábkem doleva, krátká stěna a vrchol. Doberu Leoše a tisknu mu ruku. To byla krásná cesta..

Rorejsy jsem lezl již jednou s Celofánem a vyvedl jsem si třetí a pátou délku, ty nejlehčí. Nyní stojím pod mohutnou a převislou stěnou Rorejsů po druhé, opět s Celofánem. Chci si je celé vyvést. První délka se mně moc nelíbí, samý volný kámen nebo tráva. Za to druhá a třetí délka jsou pro lezecké vyžití. Pevná skála, krásné lezení, ani lehké, ani těžké. Pouze pilíř v třetí délce nebudí důvěru pevnosti. Zatajuji dech a ... jsem za pilířem. Nastupuji do čtvrté délky. Ano, to je nejtěžší úsek ve stěně. Leze se mně zatím dobře. Přicházím k místu nad kruhem, kde je jemný prstíčekový chyt v převisu. Třikrát se vracím a teprve po čtvrté seberu všechnu odvahu a těžký krok je za mnou. Pak už mě nerozházela ani vyviklaná skoba, která se musí vynechávat. Na vrcholu jsem šťasten. Splnil se můj sen. Děkuji Vojtovi a v duchu oceňuji jeho umění povzbudit člověka v těžké chvíli ve stěně.

Poznával jsem stále víc přátel, díky Celofánovi a jeho známosti mezi horelezeckou veřejností. Znam už kluky



z oddílu ZJŠ, ale i Slávie, Lokomotivy a Vysokohorských sportů. Nejvíce kamarádů jsem poznal na Pálavském horolezeckém celostátním srazu v příjemném věstonickém „podzemí“ při XY soudcích vína.

Často jsem musel jezdit do Řícmanic pomáhat rodičům stavět chatu. To jsem lézt nemohl, tak jsem si aspoň vyráběl v dílničce skoby. Jednu sobotu nám přivezli očekávaný materiál a tak jsem sebral „nádobíčko“, sedl na autobus do Babic a šel pomalu k Býčí skále. U vchodu do jeskyně bylo živo. A koho tu nevidím – zbrojoväcký oddíl s Hastrošem a Celofánem v čele. Celofán byl ještě přiozralý z minulého večera. Navrhnul jsem mu, abychom si dali něco lehčího na rozlezení. Prošli jsme kolem celé stěny Krkavčí skály, ale pro Celofána byly ten den všechny cesty extrém. Konečně

jsme došli až úplně vpravo na konec stěny směrem k Modrému rysu. Na velkém odštěpu mě zaujala asi 20 centimetrů široká, převíslá spára. V mžiku jsem se rozhodnul, že udělám novou cestu. Bude to krátké a lehké. Jenže jsem se velice zmýlil. Čtyřikrát jsem se musel vrátit, než se mně podařilo zdolat nástupový převísek. Pak jeden lehčí krok, další těžké místo a pak, téměř u vrcholu, první skvíra pro skobu. Několik úderů – a skoba drží. Chytám se jí a dívám se dolů. Přímo pode mnou je na zemi ohromný balvan. Tady je neradno padat.

K vrcholu je to už celkem snadné, pomocí mohutného sokolíku. Celofán za chvíli vylézá za mnou. Je to pěkná cesta, litujeme jen, že je tak krátká. Shodujeme se na klasifikaci i na názvu, charakteristickém pro dnešní Celofánův stav – Šavlovačka IV–V.

Často jsem se pak k ní vracel a přelézal ji. Mám k ní takový zvláštní vztah – vždyť je to můj první prvovýstup.

Sedím u Fernandela v bytě spolu s Vlastíkem, Pakem, Zdenou a manželi Audyovými. Chystáme se na Hruboskalsko – poprvé mám zkusit lézt po pískovci.

Vyrážíme až odpoledne – já a Vlastík na Vlastíkově mašině 250 ccm s přívěsným vozíkem. Já řídím, protože Vlastík nemá ještě řidičák. Cesta ubíhá vesele, potkáváme Matesa a ještě jednoho borce, také na mašině a také jedou do Sedmihorek. Jedeme za nimi. V Litomyšli však doplácím na to, že nemám zkušenosti s přívěsnými vozíky. Prudké přibrzdění na dlažbě, vozík setrvačností tlačí do zadního kola. Smyk se mně podařilo vyrovnat, vozík se však třikrát překulil



dokola kolem zajišťovacího čepu. Oprava naražených kol vozíku nám trvala něco přes hodinu, což způsobilo, že do skal jsme přijeli až za tmy. Marně hledáme bivak pod Maskou a nakonec se ukládáme ke spánku hned vedle cesty pod velkým stromem.

Ráno nás budí Pako na skútru. Hned je nám veseleji. Utáboříme se na prvním příhodném místě. Vlastík zůstává u věci a já s Pakem jedeme pro ostatní k vlaku. Za chvíli jsme všichni pohromadě a „stěhujeme se“ do bivaku pod Maskou. Přijeli už i Audyovi na skútru. Zkoušíme první kroky po pískovcové skále. Nejprve po vytesaných schodech na Malého kapucína a pak na různé nízké věžičky jen tak, bez lana. Zvykáme si. Většina nás je na „písku“ poprvé.

Má první opravdová cesta byla Normálka na Masku, klasifikace IV a na

pětkovou Prskavku. Jsou to poměrně malé věže. Nesou sebou fotoaparát a děláme snímky. Trochu vzrušení mně přinesl slaňovací kruh na Masce, zapuštěný pod úroveň vrcholu v kolmé stěně.

Pako nastupuje do převislé hladké stěnky, protrhlé úzkou spárou. Po marných pokusech nastoupit do stěny přichází s radou zkušený písař, který nás z povzdálí pozoruje. Je to nezvyklé – ruka se vsune do spáry, sevře se v pěst, nohy se pokládají na hladkou stěnu na tření. Ono to kupodivu jde a velmi dobře. Za chvíli jsme na malé plošině a Pako nastupuje do druhé délky. To už je lezení trochu podobné vápenci – jen nepatrné chyty a stupy mají o poznání větší tření než na „kluzkém“ vápenci. Z vrcholu je pěkný rozhled, je vidět celé skalní město a v dáli i trosky. Čekáme, až Ferry s Vlastíkem vylezou Kouřovou cestu a pak zapisujeme do vrcholové knihy: Mravenčí, klasifikace V, na Daliborku.

Ferry nás zavede pod menší věž, asi tak na jednu délku lana. Navazují se a nastupují do stěny. Leze se mně dobře, díky tomu, že jsem si už zvykl. V jednom místě mně též radí zespodu dva písaři a pomáhají mně odhalit chyt „za rohem“. Teprve na vrcholu se dovidám, co jsem to vlastně vylezl: Krasavec, klasifikace VI–VII.

Na malé předskali stoupáme oba současně. Před námi je kruh, začátek cesty a lezecká dvojka, marně se snaží překonat těžké místo v převisu. Vzdávají to. Lezu první. Lehce nahoru, traverz doleva a pak zírám. Copak tohle se dá lézt? Po boji a několikerém vrácení vzdávám. Nejsem schopen se udržet v mohutném převisu za dva prsty v malé dírcce a ještě



si tam přendat ruce. Cítím, čím to je – špatná práce nohou a velká váha na ruce – zvyk z „kluzkého“ vápence. Pako mně střídá, také se vrací, ale za chvíli mizí za hranou. Cítím jen tah lana a pak se Pako objevuje asi 30 metrů nade mnou na štandu. Shazuji a nastupuji do těžkého místa. Několikrát jsem se vrátil a teprve téměř po hodině jsem sebral všechnu odvahu. A ejhle, ono to není tak strašné, jen se víc opřít do nohou a ulehčit rukám. Setřel jsem si pot z čela a pak už jsem vnímal krásné lezení v exponované stěně. Poslední délka na vrchol byla již snadná. Jsme na Dračích zubech a do vrcholové knihy zapisujeme: Kauschkova hrana, klasifikace VII.

Těch několik krásných dní mělo i svůj konec. Balíme a je nám smutno. Slibujeme sobě i věžím, že se sem brzy vrátíme. Bylo nám zde dobře.

Přichází dny plné mlhy a plískanic – blíží se podzim. Škoda, že ty krásné letní dny mají svůj konec. Chodím jakoby ne-svůj kolem vlhkých skal v Krasu a vzpomínám na prošlou sezónu. Ano, bylo to nejlepší léto, které jsem zatím prožil.

Začal jsem opět bádát. Nejprve na Ostrovsku, i když jsem ze skupiny vystoupil. Chtěl jsem poznat, jaká je nová parta, co přišla z Říček. Seznamuji se s Tlustým Václavem, Halámem, Paldusem, Vendulkou, Otylem, Tomem, Jeffem, Věrou a s dalšími. Některé znám již dříve od vidění. Po večerech hrajají a zpívají u ohně nebo v hospodě U Němců trampské písničky. Zdeněk Hanzl – Kaltyš „Zlatý slavík Moravského krasu“ dovede se svou gibsonou okouzlit každého milovníka trampingu.

Domluvil jsem se s Milanem Šlechtou, že mohu jezdit přes zimu na Chatu děsu a bádát s Plániváky. Je tam dobrá parta, znám je všechny už od dřívějšíka. Nedaleko na kopci leží „Jedlbouda“, sídlo Dolníckovy skupiny pro výzkum Jedlí, kam jezdí můj „bratr“ Miloš Princ. Budeme mít k sobě kousek.

Hlavní pracoviště Plániváků v té době je ventarola naproti Křížového kluka, nazvaná Piková dáma. Palice buší, kameny praskají a „stroj na objevování jeskyní“ nám razí cestu nejmenšího odporu do nitra skal.

Před Vánoce dostávám nabídku od Ládi Vojtenka k účasti na akci Týden v Propastovitém bludišti, který organizuje Ostrovská skupina Speleoklubu za účelem vyzkoušení vlivu podzemí na jeskyňáře při delším pobytu. První skupina (Vojtenko, Munclinger, Podškubka, Říčka, Svobodová, Princ a já) má strávit

v podzemí první tři dny a pak ji vystřídá skupina druhá (Halám, Tlustý Václav, Palda a Hunka). Na Štědrý den dopoledne jsme se slezli u Mirka a tam při čiši vína jsme domlouvali poslední podrobnosti. Pak jsme ještě oslavili Vánoce, takže jsem se vrátil domů ve čtyři odpoledne ve stavu opice obrovské. Okamžitě jsem usnul, takže jsem zaspal i příchod Ježíška s dárky. Matka byla naštvaná a nechtěla mě na druhý den pustit. Mě to též mrzelo, ale stalo se – napravit se nedá.

Ráno jsem odjížděl v 5.55 z Brna a po absolvování obvyklé trasy jsem se „vykutálel“ z autobusu na Skaláku. Nahodil jsem na sebe svůj mohutný ranec a krácel jsem zvolna k Punkevním jeskyním. Kluci jeli již dříve, takže jsem je potkal u jeskyní, jak nabírají vodu na pití. Společně jsme došli až k jeskyni a začal transport materiálu. Konečně je poslední ranec v Dómu bivaku a stojí stan. Odebíráme se s Milošem zpět do vstupní chodby minutou ticha uctít rozbitou láhev koňaku. Po návratu se zabýdľujeme. Pohrdáme stanem a umísťujeme svou ložnici na vyvýšené místo tzv. rezidenci. Přinesli jsme i malý stromček, který stavíme a strojíme. Za chvíli prskají prskavky a hoří svíčky. Jeskyni ovládá sváteční nálada a zpěv hymny „Gorgo-clubu“. Vaří se speciální nápoj – jeskyňářský grog a začínají klubové radovánky – pití zapáleného grogu. Před tím provádíme sváteční pochod s rozžatými svícemi na přilbách a modlitbu k jeskynním bohům Rýpotenovi a Nofisovi.

(Pozn.: Rýpoten a Nofis, dobrý a zlý duch jeskyní v Moravském krasu, které jsme vymysleli – kdo chce poznat jejich

identitu, musí jejich jména číst pozpátku.)

Den se chýlí ke konci – vlastně den? Zde člověk nepozná den ani noc, tma je pořád stejná. Ještě, že máme hodinky.

Tři dny utekly jako voda. Očekáváme ve svém bivaku „hosty“ – další skupinu. Již jsou slyšet hlasy a objevuje se světlo. Zdravíme mohutným ahoj – a ozvěna nás všechny zdraví ještě třikrát. Lezeme nahoru pomoci s materiálem a také protlačit Tlustého Václava vstupní úžinou. Je to nepředstavitelné, jakou má Vašek odvalu. Při jeho tělesných rozměrech se nebojí vecpat do malé škvíry a to ještě neví, jak to půjde zpět.

Konečně je vše hotovo a my odcházíme nahoru. „Kluci ahoj a za tři dny pro vás přijdeme!“

Kdo neviděl – neuvěří!

Tak nějak se dá nazvat tahání Tlustého Václava vstupní úžinou Propastovitého bludiště. Pomocí dvou lan a šesti kamarádů se to nakonec podařilo – Vašek po dvaceti minutách boje, kdy se skály „rozestupovaly“, přímo protekl úžinou, která byla smáčena potem nás všech. A všechny nás potom naplnil pocit pravého přátelství, když jsme se podívali do Václavovy šťastně se usmívající tváře.

Končí se rok 1967. Miloš Princ, Pavel Glozar, Ivo Skutka, Helena Straková, Liba, Tonda Zálešák a já zahajujeme přípitkem koňaku silvestrovský večer. Trávíme ho pro změnu na Jedlboudě v uzavřené společnosti. Okolo desáté hodiny se přemisťujeme do Holštejna.

Po cestě si u každé jeskyně připíjíme na objevy a stálé zdraví Rýpotenovo z láhve ořechovky a chatreuse.

V Holštejně si připijíme s Moučkovou skupinou a půlnoční přípitek s Milošem nás zastihne v Ostrově na zábavě. Chybí pouze Ivoš, kterému se podlomily nohy někde u Rasovny. Pozdě v noci, nebo lépe řečeno brzy ráno se s Milošem vrátíme vzájemně podepření na boudu. Byl to krásný Silvestr.



PF 1968

První neděli nového roku jsem se byl v krasu jen ukázat a hned jsem odjel do Řícmanic na chatu. S klukama jsem pak jel večer vlakem a dozvěděl jsem se ohromnou novinku: Plániváci objevili v Pikové dámě propast s jezerem na dně a s ledovou chodbou. Mohutné prostory a „nekonečný“ labyrint chodeb. Stál jsem tehdy jako opařený a ještě dlouho jsem si nadával, proč jsem se nevzepřel našim a na chatu nejel.

Piková dáma mě přímo fascinovala svou krásou. Mohutné chodby, ledové krápníky s krásným trpytem, mohutné závaly na konci. Suťový kužel je celý jemně ojímněný a táhne odsud ledový průvan. Toto místo je blízko povrchu ve zřícené části Staré Rasovny. Tento poznatek jsme zjistili až po zmapování jeskyně, které prováděl Marko Zahradníček. Chodil jsem mu většinou pomáhat, zatím co ostatní dokončovali průzkum. Objevy byly každou neděli – střední patro, nová sestupová cesta, větev ke Křížovému klukovi a ke Spirálce. Nakonec se našla i cesta do Spirálky.

Začínáme se ohlížet po novém pracovišti – vlastně se o něm už jedná. Nakonec dochází k dohodě. Kalova skupina nám přenechá pracoviště v Simonově závrtu, na které nestačí. Je zde asi deset metrů hluboká šachta, zjišťujeme při první informativní exkurzi. Zároveň jsme opravili nahoře lešení a postavili přístřešek nad vrátkem. Další neděli se již začalo kopat.

Mou jeskyňářskou činnost přerušil nečekaně brzký příchod jara. Už v únoru se udělalo hezky a tak jsme s Celofánem lezli Východní a Roh na Hřebenáči. Další neděli jsem jel do Krasu s Milošem a poprvé jsem vzal s sebou svoji sestru Jindru. Jindře jsem ukázal celý Kras – na Macoše měla dokonce možnost sledovat Vildu s jedním borcem ve stěně.

Konečně zavládlo definitivně jaro a naše lezecká trojka se chystala do stěn. A hned zhurta – Rorejsi. Na prvním štandu jsme museli čekat asi hodinu než slunce ozáří stěnu, neboť ráno byl slabý mrazík. Dlouhou chvíli jsme si krátili čtením novin.

Celé jaro jsem strávil ve stěnách nebo na vandru s T. O. Karabina, jejímiž členy se stala celá Ostrovská skupina a někteří další. Téměř všichni ovládají nějaký ten hudební nástroj, od kytary až po mandolínu. I na sklenici nebo dvě lžice se dá hrát – v tom je mistrem Celofán. Hraje se všude – ve vlaku, v autobuse, v hospodě U Němců, která se stala jakousi naší základnou. V týdnu se scházíme v kuželně v Žabovřeskách. A teprve v této době jsem poznal pravou krásu trampské písně.

Je krásná, slunečná neděle. Kolem Hřebenáče se to hemží množstvím různých lidí v divném oblečení, s kytarami a batohy. Je to Karabina. Chystají se lana, Celofán rozděljuje úkoly. Dnes se bude konat velká akce – opět vztýčíme na Hřebenáci kříž, který tam po léta stával, a který shodila vandalská ruka. Především den navštívil Celofán s Bohunkou místního faráře, který nám dal požehnání a předem nám dojatě děkoval za záslužný čin. Sloupští občané měli křížek na Hřebenáci rádi a jeho shození bylo v jejich srdcích hlubokou ranou.

Vystupuji s Kaltyšem Gravitační cestou, Celofán s Bohunkou Cimou, Vendulka s Munclou Normálkou. Dole zatím Halám a Dolníček připevňují s ostatními kříž na dvě lana – jedno tažné, druhé odťahovací. Na Celofánův povel všichni naráz zabereme a kříž se vznáší okolo stěny vzhůru. Za chvíli ho několik párů rukou přidrží u ocelové tyče po předchozím kříži a Vojta ho upínkami připevňuje. Stojí! Do Sloupského údolí se nese píseň Moravo, Moravo, která se ještě několikrát vrátí s ozvěnou.

Slaňujeme z Hřebenáče a máme v srdcích hřejivý pocit dobře vykonané



práce, dobrého činu. Dáváme si v bufetu pivo a jdeme lézt. Kluci nám k tomu budou hrát. Sesedají se do půlkruhu pod Argentinou a Celofán mezi tím vyvádí první délku. Za ním jde Karel a nakonec já. Sedíme svorně na štandu ve smyčkách a bavíme se s těmi dole. Nastupuji první do druhé délky. Převís zdolávám až napodruhé a pak lehce šikmou spárou vzhůru k poslednímu výšvihu – nejtěžšímu místu ve stěně. Slunce pálí víc a víc, pot mně stéká po tváři a teče do úst i do očí. Vystupuji co nejvýše, chytám se jemného ohlazeného chytu a ... ke skobě chybí čtyři centimetry. Vracím se a zkouším to znovu. Pak po třetí a po čtvrté. Ne, ještě na to nemám – vzdávám se. Věším pytel, vlastně pardon, vždyť to je přímo konstrukce. Slaňujeme, a tak tak chytáme autobus do Blanska...

Nastává léto. Po maturitě na průmyslovce, kdy jsem chvíli neležl, mám smělé plány – Tatry a ještě jednou „písek“. Vše mně však kazí nečekaná událost. 18 července mně přinesla listonoška doporučenou zásilku – povolávací rozkaz do Znojma na den 31. července. Stál jsem jako přikovaný – tohleto jsem čekal až v září. Nedá se však nic dělat, musím se přizpůsobit nové situaci. Jedu se loučit s Krasem a na chatu do Řícmanic. Navštívuji

všechna milá a krásná místa. Ještě tři dny před vojnou jedu na Pálavu, tentokrát s Vildou, neboť Celofán je v Tatrách a Karel na Lužnici. Téměř prožívám své poslední předvojenské výstupy – Velká Martinka a Severní na Trůn. Loučím se s přírodou i s kamarády. Na nádraží si padáme do bratrského objetí s Milošem, který jede až další den.

Ahoj, za dva roky! ... ?

Historie a její prezentování (reakce na příspěvek L. Slezáka ve Speleu č. 56)

Hugo Havel (ZO 6-21 Myotis)

Historie je jen jedna, ta, co se v minulosti udála. Je buď písemně nebo jinak zdokumentována, anebo pouze uložena v „oddělení vzpomínek“ našich mozkových závitů. U historie zdokumentované je předpoklad její přesné nebo téměř přesné interpretace v budoucnosti. U historie „vzpomínkové“ již takový předpoklad není, neboť časem se vzpomínky zasouvají do stále větších hlubin mozku, jsou stále hůře „čitelné“, občas některé jejich části jsou již „nečitelné“, neboli zapomenuté, občas neobjektivně pozměněné a občas i subjektivně podbarvené.

Je velmi záslužné, že se najdou autoři různých historických článků na různá témata. Historie objevů, historie již neexistujících organizací a skupin, historie ze starých zpráv, deníků, kronik, archivů apod. Proto v každém novém Speleu nejprve vyhledám stránky „trocha historie“

a proto i sám do těchto stránek přispívám. U historických příspěvků oceňuji především věcnou správnost uváděných dat a skutečností. Objektivní popis událostí, odpovídající zdokumentovaným faktům a v případech určité spekulace jednoznačné vyjádření autora, že jde o předpoklady a nikoliv o fakta. Nejhorší, co může být, je, když autor úmyslně nebo možná i neúmyslně uvede polopravdy, nepravdy, mystifikace, překroucení skutečností nebo i jen něco podstatného vynechá. Takto zmanipulovaná historie může zmást nezasvěcené čtenáře. Je velmi nesnadné na ni reagovat a uvádět věci na pravou míru. Škoda se vždy způsobí lehce, ale její náprava stojí obvykle mnoho námahy a času.

Ještě do nedávna jsem si myslel, že případy mystifikace a překrucování historie jsou již ve speleologii dávnou

minulostí, tak jak je známe např. z doby pokusů zpochybnit objevy i název Amatérské jeskyně v 70. letech minulého století. Bohužel jsem se hluboce mýlil a o to více jsem zklamán, že člověk, kterého si vážím jako odborníka speleologa a jako přítele a kolegy, v poslední době publikuje historická pojednání, která, mírně řečeno, jsou z těch méně dobrých a objektivních, zpracovaná s řadou omylů a nepravd. Otázkou je, zda se autorovi nedostává možnosti, nebo času nahlédnout do zdokumentované historie a z ní čerpat, nebo nastává „znečitelnění“ jeho vzpomínek a zda to činí úmyslně nebo pouze nedopatřením.

O jeho publikaci *Jeskyňní perly Cháronovy* bylo pojednáno ve *Speleu* č. 54 na str. 68 až 73 V. A. Gregorem. Je až k neuvěření, že některé stejné omyly publikuje tentýž autor ve *Speleu* č. 56 v článku o dějinách Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea (dále jen KOMM).

Ke KOMM jsem měl vždy velmi pozitivní vztah, jako ostatně k celému Moravskému muzeu. Byla to jediná z profesionálních organizací, která vždy jednoznačně podporovala amatérské speleology, poskytovala jim potřebné zázemí v rámci svých možností – místo pro uložení archivu Speleologického klubu v Brně (dále jen SK) a možnost schůzovací a přednáškové činnosti v místnosti kinosálu. Přes KOMM přicházeli do SK noví členové, zde se dozvěděli první informace a vyplnili přihlášku. Bylo to mj. proto, že vedoucí KOMM L. Slezák byl od roku 1950 členem SK, jako ostatně i celá řada dalších významných vědců a profesionálů z různých institucí. Namátkou jmenuji prof. Pelíška, prof. Musila,

RNDr. Burkhardta, RNDr. Ryšavého, RNDr. Panoše, RNDr. Příbyla, RNDr. Valocha a RNDr. Vodičku.

Speleologický klub pro zemi Moravsko-Slezskou v Brně nebyl nikdy zrušen, jak uvádí L. Slezák ve svém článku, pouze se přejmenoval na Speleologický klub v Brně a normálně fungoval dál. Po celou dobu prioritně úzce spolupracoval s KOMM až do jeho zrušení v roce 1977. Speleologický klub v Brně byl až do založení České speleologické společnosti největší a také co se týká objevitelských postupů, nejuspěšnější organizací amatérských speleologů v České republice. Jeho kolektivními členy byly i některé speleologické organizace, existující pod hlavičkou závodních klubů ROH, jmenovitě ČKD Blansko, Adast Adamov a První brněnské strojírny. Není mi známo, že by některá skupina ze SK nebo speleologických kroužků ZK ROH existovala oficiálně pod hlavičkou KOMM v době jeho vedení L. Slezákem. Je pravdou, že některé ze skupin SK nebo jiných speleologických organizací měly s KOMM úzkou (nadstandardní) spolupráci a byly jím podporovány, hlavně materiálově. V žádném případě to však nemohla být, jak uvádí L. Slezák, Minerva Boskovice, kde byla ustavena speleologická skupina v pozdějších letech a ani Cerberus, který vznikl v roce 1972. Skupina Macocha NR se správně jmenovala Punkva NR. Jedinou organizací amatérských speleologů, která byla oficiálně ustavena jako speleologická skupina při KOMM, byla speleologická skupina Dagmar SK Brno (vedoucí H. Havel), která vystoupila ze SK v roce 1976 a v roce 1978, po zrušení KOMM, přešla pod hlavičku ZK ROH

Zetor Brno a stala se jednou ze zakládajících organizací ČSS.

Další nepřesností v historii KOMM je odstavec pojednávající o zpřístupnění Ochozské jeskyně jako přírodní expozice Moravského muzea. Nebylo to v roce 1965, ale přesně 1. 7. 1966, kdy jsem přijel na Ochozskou jeskyni, kde se dokončovala provizorní bouda před jeskyní, následující den byla hotova a 3. 7. 1966 jsem jako brigádník průvodce vedl při světle karbidových lamp první výpravu do jeskyně. Byla to skupina důchodců z Brna a o tomto, pro ně velmi dramatickém a nezapomenutelném zážitku se pochvalně zmínili v relaci Českého rozhlasu Brno. Spolu se mnou prováděli v jeskyni po celý červenec 1966 L. Vojtenko, J. Říčka a P. Goldflam. Od 5. 8. 1966 jsme pak byli vystřídáni další skupinou z řad speleologů.

V článku jsou další pasáže, o kterých by šlo polemizovat, ale není možné na každý detail reagovat. Autor se nedrží vždy časové posloupnosti. Z roku 1965 přechází do 50. let a nepřímou se pasuje na „spasitele“ amatérských speleologů legalizací jejich činnosti pod KOMM, přestože ve skutečnosti tyto organizace legálně existovaly, jak jsem již uvedl výše. Jako celek působí takto sepsaná historie nevyváženě, zásadní nepoměr je mezi dobou vedení KOMM L. Slezákem a kusými zmínkami o jeho následovnicích. Za netaktní a neetickou považují poznámku o problémech ve spolupráci s Plánivskou skupinou SK a „zbytečné smrti Jiřího Šlechty“. Z vlastní zkušenosti vím, že problémy a rozpory byly oboustranné a tragická smrt Jiřího Šlechty určitě nebyla jejich příčinou.

Zcela nepochopitelná je ignorace (až na asi dvě výjimky) existence SK ve vztahu ke KOMM. SK se dle L. Slezáka ani nestal zakládající organizací vzniklé ČSS, přesto že dodnes v rámci ČSS existuje. V závěru ve výčtu zaniklých základů neuvedl L. Slezák základnu ve Sloupě u jeskyně Kůlny, zbouranou v roce 1978 (viz foto 4 v článku LS). Přínosem by byla i fotografie původní první boudy před Ochozskou jeskyní z roku 1966.

Historie KOMM, sepsaná L. Slezákem, bohužel patří mezi ty méně zdařilé, ne zcela objektivně pojaté a v některých částech i neodpovídající zdokumentovaným faktům. Historie tak významné instituce, jakou KOMM nesporně bylo, by si zasloužila výrazně lepší zpracování.

Podklady pro ověření faktů:

Výroční zprávy SK v Brně – archiv SK, kopie archiv autora.

Speleologie v JMK 1981 – ČSS JMKV – brožura k 1. sjezdu ČSS.

Speleologický klub v Brně 1945 až 1973 – Olomouc 1973 – vydáno k 6. mezinárodnímu spel. kongresu – česká i anglická verze – archiv autora.

Literatura:

Havel H. (1989): Přehled průzkumných prací a jejich výsledků v historii MK. – Knihovna ČSS, sv. 14. Praha.

Havel H. (1978): Výroční zpráva speleologické skupiny KOMM za rok 1977. – Zpravodaj OTTJ Zbrojovka, 1: 26–29. Brno.

Havel H., Lotreková L. (1986): Výsledky amatérské speleologie v MK – sborník příspěvků k 30. výročí vyhlášení CHKO MK, str. 36–46. Blansko.

Kala F. (1968): Předběžná zpráva o výzkumu skupiny Punkva NR v sever. části MK. – Speleologický zpravodaj, 3. Brno.
Burkhardt R., Ryšavý P. (1972): Zpráva

o průzkumné činnosti SK v Brně za rok 1971. – Československý kras, 24:144–146. Praha.

O jedné ztracené prioritě aneb jak je důležité publikovat

Hugo Havel (ZO 6-21 Myotis)

Když jsem si před asi osmi lety přečetl článek J. Himmela ve Speleu 34, týkající se původu vod v jeskyni Malčině, uvědomil jsem si, že zmiňovaný občasný přítok (uvedený poprvé do literatury I. Balákem v r. 2001) jsem v době svých speleologických začátků rovněž viděl v činnosti. Nepodařilo se mi však o této události najít žádný konkrétní záznam v mém archivu.

Při přípravě na publikování mých „Vzpomínek“, které nyní vycházejí na pokračování ve Speleu, jsem prověřoval staré záznamy a ve výpisu zpráv o činnosti jsem hledaný záznam našel. Pro doplnění tohoto tématu, tedy s „malým“ zpožděním, uvádím okolnosti tohoto pozorování. Jako mladého, nezkušeného speleologa začátečníka mne tehdy ani nenapadlo tento poznatek publikovat, protože jsem si myslel, že je tento jev běžný a speleologům známý.

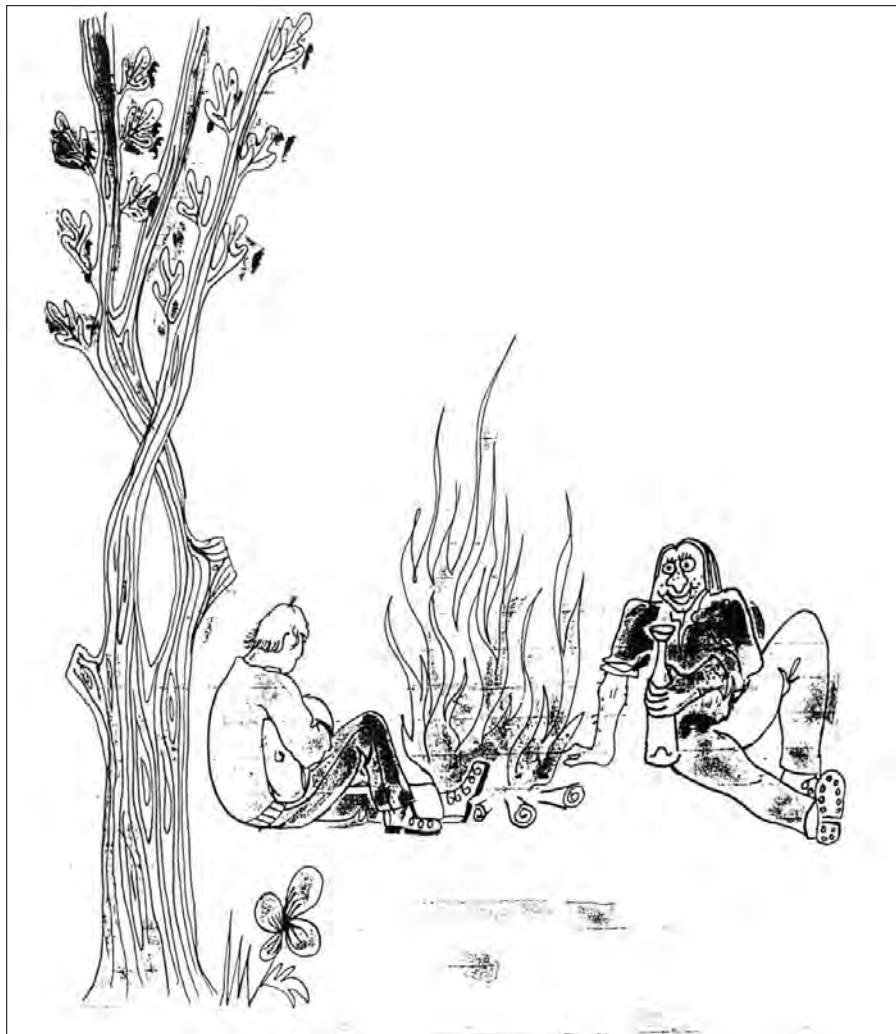
V lednu 1965 byly silné mrazy a dost sněhu, Ochozský potůček byl zamrzlý až na dno a vůbec v něm netekla voda. Pak počátkem února došlo k výraznému oteplení přílivem teplého vzduchu, což se projevilo v Ochozi odtáváním sněhu. 2. února 1965 jsme se s Ladislavem Vojtenkem–Karhanem vypravili

do jižní části Moravského krasu na exkurzi po jeskyních i povrchu. Ráno jsme šli z Ochoze v rozbředlé vrstvě tajícího sněhu, ale v údolí potůčku ještě sníh netál a žádná voda netekla. Prošli jsme do údolí Říčky, podívali se do Pekárny, k jeskyním Adlerova, Křížova, Ochozská a k Švédovu stolu. Bylo krásně slunečno a teplo. Odpoledne jsme se převlékli a prolezli jsme jeskyni Netopyrku a poté i Malčinu. V severojižní chodbě v jeskyni Malčině jsme narazili na vodu a vzápětí uviděli malý vodopádek, spadající z výšky asi 2 m z malého šikmého komínku. Ihned jsme si uvědomili, že původ vody musí být z Ochozského potoka, který však ráno vůbec netekl. Po opuštění jeskyně jsme tedy přeběhli kolem Švédova stolu přes hřbet do údolí Ochozského potoka. V zamrzlém korytě protékala po ledu voda a v místě, kde je v masivu jeskyně Malčina, se voda rozlévala až k malým skalkám na úpatí svahu a odtud zřejmě aktivovala tento občasný ponor do jeskyně. Naše pozorování ze dne 2. února 1965 dokladuje, že k aktivaci tohoto ponoru nemusí dojít pouze po dlouhých a vydatných srážkách za vyššího průtoku vod, ale i za popsané situace, kdy byl průtok Ochozského

potoka, vyvolaný náhlým táním sněhu, relativně malý, ale voda tekla po ledě ve vyšší úrovni než normálně.

Literatura:

Himmel J. (2002): K původu vod v jeskyni Malčíně. – Speleo, 34: 9–10. Brno.
Záznamy o exkurzích z roku 1965 – archiv autora.



VÝROČÍ A VZPOMÍNKY

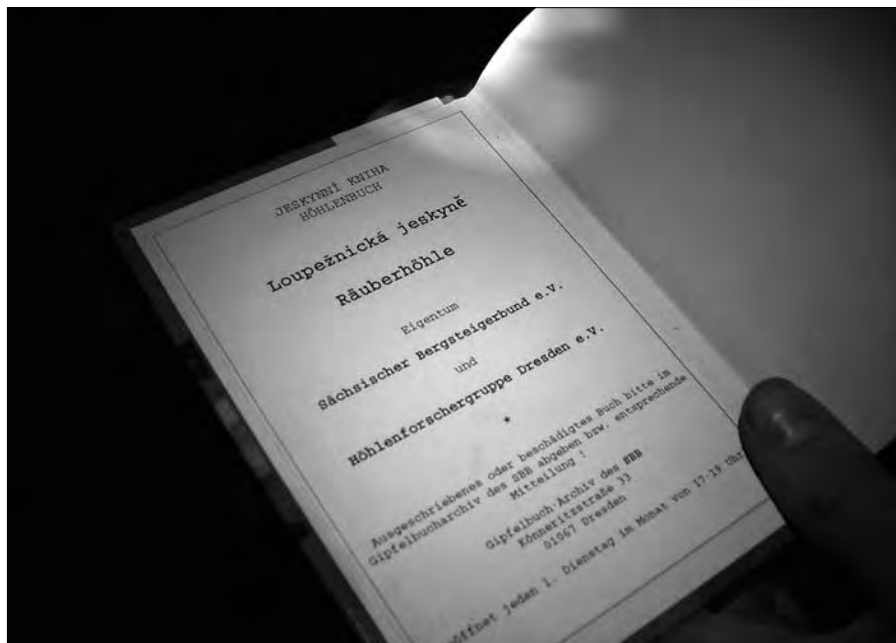


Děčínští speleologové slaví kulaté výročí

Jaroslav Kukla (ZO 4-03 Labské pískovce)

Přirozená touha po poznání přivádí lidi do míst, která jsou skryta našim zrakům a obestřena tajemstvím. Labyrinty chodeb starých důlních děl, podzemní domy jeskyní, katakomby a krypty klášterů,

kanalizační stoky velkoměst a zaniklé vojenské podzemní objekty se tak stávají druhým domovem pro zvláštní skupinu lidí – speleology.



Skutečnými pány tohoto světa absolutní tmy však nejsou lidé, ale netopýři, pavouci, potkani, houby, plísně a bakterie. Člověk sem vstupuje se zvláštním pocitem respektu a úcty. Absolutní ticho bývá přerušeno jen občasným skápnutím vody ze stropu a nesmělymi kroky nezvaného hosta. Světlo z jeho svítilny prořezává nekonečnou tmu. Nebezpečí zde hrozí téměř na každém kroku. Co kdyby svítilna zhasla! Co kdyby povolil strop a chodba se zavalila! Na mnoha místech hrozí zaklínění – nelze pak postupovat dopředu ani zpět! Velkým nepřítelem může být i plyn, který všichni známe. Přidává se do limonád – je to oxid uhličitý. Není jedovatý, ale v nevětraných chodbách může způsobit smrt udušením! V podzemí lze i zabloudit! Co kdyby!

Láska k tomuto prapodivnému světu vlhka, temnoty a nebezpečí spojila před 25 lety skupinu 19 mladých lidí. Ti pod vedením Miroslava Veselého založili 3. 2. 1986 v Děčíně základní organizaci České speleologické společnosti 4-03 Labské pískovce. Za čtvrt století její existence odvedli speleologové neuvěřitelný kus práce. Objevování, průzkum, mapování a publikování informací o nejrůznějších podzemních objektech se stalo hlavní činností jejich členů. Pro výčet všech akcí, které se za tu dobu uskutečnily, by nestačila ani kniha. Stačí nahlédnout do kroniky ZO 4-03, která je vedena od roku 1986. Má více než 530 stran. S postupem času mnoho nových lidí do organizace vstoupilo, mnoho jich později vystoupilo. Každý šel za svými zájmy. Život šel dál – zůstali jen ti skalní!



V současné době se činnost skupiny orientuje převážně na objevování, zaměrování, mapování a dokumentování pseudokrasových jeskyní a starých důlních děl v domácím regionu. Její členové pravidelně publikují v odborné i regionální literatuře. Navázali spolupráci s Přírodovědeckou fakultou J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, která provádí výzkum kosterních pozůstatků jeskynních živočichů a zjišťuje jejich stáří. Udržují přátelské vztahy se speleology v Sasku a děčínskými horolezeckými oddíly. Skupina spolupracuje s Národním parkem České Švýcarsko, Chráněnou krajinnou oblastí Labské pískovce, Chráněnou krajinnou oblastí Lužické hory a pražským horolezeckým oddílem „ROT SPORT“. Její členové pomáhají sčítat netopýry ve vybraných lokalitách.

Čtvrt století uplynulo jako voda a nezbyvá než popřát děčínským speleologům mnoho úspěchů a chuti do další práce.

Větrný mlýn Rudice – průvodce Eduard Šebela

Roman Šebela (ZO 6-04 Rudice)

Muzeum ve větrném mlýně v Rudici bylo otevřeno v roce 1994 za pomoci především rudických jeskyňářů (viz Sborník Speleofóra 1994). Od samého začátku provozu muzea s pestrými expozicemi zaměřenými na geologii, hornictví, těžbu a především speleologii, zde působil jako průvodce Eduard Šebela, dlouholetý člen rudického jeskyňářského klubu, v 60. letech byl i jeho předsedou. Účastnil se např. objevů Chodby vzdechů v Rudickém propadání v roce 1958, kterou objevitelé obešli Druhý sifon a našli další pokračování řečiště Jedovnického

potoka jeskynního systému Rudické propadání–Býčí skála.

Nejprve nechtěl ani slyšet, že by již v důchodovém věku měl trávit svůj zasloužený odpočinek na Větráku. Naštěstí se mu práce průvodce zalíbila a na Větráku zůstal celých 17 let. Z vážných zdravotních důvodů, ve svých 85 letech, opustil nerad muzeum 10. května roku 2011. Díky svým historkám a působivému vyprávění svým svérázným způsobem (např. „O voběšené koze na těch mlénských lopatách“ nebo „Vo těch jeskyňách pod nama“) dokázal, že se návštěvníci – hlavně děti s rodiči – vraceli na toto místo, aby si znovu poslechli tyto historky dědy Edy „s humorem“. I díky Edovi roční počet návštěvníků dosahoval až 12 000 platících osob (Větrák je nejnavštěvovanějším větrným mlýnem v ČR). Svým osobním přístupem se zasloužil o mimořádnou propagaci nejenom obce Rudice, ale i o propagaci moravské speleologie.

Tímto členové ZO ČSS 6-04 Rudice děkují Eduardovi Šebelovi – Edovi, za dlouholetou propagaci speleologie i výsledků bádání v Rudickém propadání, které tímto dostal do podvědomí široké veřejnosti nejenom v České republice.

Edo děkujeme a přejeme brzké uzdravení!

Roman Šebela,
předseda ZO ČSS 6-04 Rudice

